

tv-15naš TOVARIS

Št. 40
25. oktobra 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Praznik partizanskih novinarjev

Konec minulega tedna je bila Bela krajina v znamenju partizanskega novinarstva. Najprej je bila v Črnomlju javna radijska oddaja, v kateri so sodelovali med drugimi izvajalci tudi partizanski umetniki in novinarji. Spominska obeležja so odkrili v Semiču, Ručetni vasi in Črnomlju, kjer je bil tudi občni zbor Aktiva partizanskih novinarjev, ki deluje v okviru Društva novinarjev Slovenije.

Obletnic je bilo več: štiridesetletnica radia OF, enako število let je preteklo od znamenite prve novinarske konference maja 1944 blizu Metlike in dveh novinarskih tečajev, ki ju je avgusta in septembra istega leta pripravil propagandni oddelek pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Navsezadnje slavi 40-letnico tudi novinarsko stanovsko društvo, edinstven tovrstni organizem, ki je na novih temeljih nastal med NOB.

Bela krajina se je odzvala – tako kot jo poznamo iz težavnih vojnih dni – odprtih rok in src temu praznovanju. Napolnila je črnomaljski kulturni dom med radij-

jev Slovenije Slavko Fras. O novinarski konferenci pred 40 leti je povedal, da so bile na njej izrečene »programatske besede Borisa Kidriča, Vide Tomšič in drugih predvsem opomin, da bodo novinarji kmalu puško odložili in jim bo tisto prislovčno pero potem zares edino orožje.«

»V tistih hudih časih, polnih odrekanih in trpljenja,« je nadaljeval Fras, »marsikateremu od takratnih partizanskih novinarjev – mnogi od njih ste danes tukaj med nami – verjetno ni bilo docela v zavesti, da bo boj s tem edinim orožjem, s peresom, prav tako težaven, žrtvovanjski, celega človeka in ves pogum terjajoč, kot je bil boj, v katerem je bilo orožje treba nenehno zamenjevati. Vsa zgodovina poveljnega slovenskega novinarstva je dokaz, da je tradicija borbenosti, dosledne zavzetosti za doseg nekega cilja, živa dediščina, temeljna prvina samoupravnega socialističnega novinarstva, ki je nastajalo pod mentorstvom in vodstvom

Skupina partizanskih novinarjev pred novo odkritim spominskim obeležjem v Semiču. Foto: Janez Zrnc

skim partizanskim mitingom, razkazala etnološko zbirko v nekdanji semiški šoli, zavetišču prvega novinarskega tečaja, postregla z žlahtnimi domačimi pridelki pri Plutovi hiši v Ručetni vasi, kjer je bil naslednji tečaj, in s kulturnim programom predstavila svojo mladež pred vilo Pod smreko v Črnomlju, kjer so bila uredništva poveljstev časnikov NOB. Zato so tudi slavnostni govorniki: Boris Urbančič, Mimica Černič-Javornik (namesto obolelega Franceta Brenka) in Bogdan Osolnik ob odkrivanju obeležij izrazili vse priznanje tedanji in sedanjemu Beli krajini.

Kot že omenjeno, je imelo praznovanje še delovni del z občinim zborom aktiva partizanskih novinarjev, ki razen pri svojem stanovskem društvu v zadnjem času deluje tudi pod okriljem kulturnega plenuma OF. Zbrane člane aktiva in goste: predstavnike RK SZDL, republiškega komiteja za obveščanje, občine Črnomelj in nekaterih časopisnih hiš je pozdravil predsednik Društva novinar-

partizanskega. Vaše pero,« je Slavko Fras opozoril partizanske novinarje, »se suče v rokah vseh novinarskih generacij, ki so prišle za vami.«

V poročilu o opravljenem delu aktiva je dosedanja predsednica Vanda Škodnikova ugotovila, da bi mogli to partizansko pero še dandanes uporabljati, če bi pokazala sedanja uredništva več zanimanja zanj. Sicer pa je Škodnikova nanizala posamezne rezultate, med njimi zlasti podeljevanje zlatih odličij Toneta Tomšiča, ki so ob že prej uveljavljenih Tomšičevih nagradah, namenjena novinarskim dosežkom v NOB in po njem. Izpolnjevanje že sprejetih nalog, recimo zbiranje gradiva o razvoju partizanskega novinarstva kot tudi skrb za življenjske razmere članov, je sprejel novi, v Črnomlju izvoljeni odbor. Partizanski novinarji so se razšli z mislijo, izraženo na občnem zboru, da je bil belokranjski praznik ne le praznik partizanskih – ampak vseh novinarjev.

ds

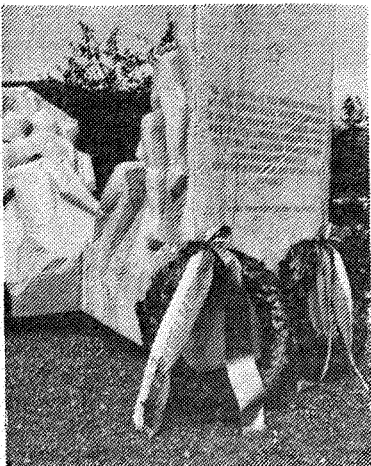
Izbojevali moramo pomembno bitko

V nedeljo, 21. oktobra, se je množičnega zborovanja v Kanalu in odkritja spomenika 30. diviziji ob 40. obletnici zgodovinskega pohoda v Benečijo, Rezijo in Furlanijo udeležilo nekaj tisoč ljudi z vse Primorske in drugih krajev Slovenije ter iz Italije. Med udeleženci so bili predstavniki DPO in SO, predstavniki republiških organov DPO, predvojni revolucionarji in borci NOB.

Pri odkritju spomenika na območju prehoda divizije čez Sočo pri Morskem pri Kanalu je slavnostni govornik Albert Jakopič – Kajtimir poudaril vojaški in politični pomen pohoda divizije, o težavnih okoliščinah pohoda, o enotnosti in trdni pripravljenosti vseh borcev za odločen boj proti močno oboroženemu okupatorju, ki pa je bil, čeprav do zob oborožen, razbit in poražen in enote divizije so dosegle svoj cilj ter okrepile in razplamenele boj v Slovenski Benečiji.

Slavnostni govornik na množičnem zborovanju v Kanalu, sekretar predsedstva CK ZKS Miha Ravnik, je najprej poudaril zgodovinski pomen prodora 30. divizije v najbolj oddaljena slovenska naselja v Benečiji in v Furlaniji, kjer se je okrepila enotni in nepopustljivi boj vseh protifašističnih sil za osvoboditev, za svobodni razvoj, za enako-

pravno, prijateljsko in ustvarjalno sožitje narodov. Poudaril je dolgotrajen boj primorskega ljudstva že pod tujo zasedbo in fašistično okupacijo in v NOB. Dalje je spregovoril o prijateljskem sodelovanju z vsemi demokratičnimi silami v Italiji, o pomenu osimskih sporazumov za poglobljeno sodelovanje, mirno in ustvarjalno sožitje narodov

Spomenik 30. divizije NOV ob Soči pri Morskem pri Kanalu

in narodnosti ob meji, o našem gospodarskem razvoju in dosežkih ter o prizadevanjih za uresničevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, o nujnosti globalne zaščite vseh Slovencev v Italiji in naši podpori za doseg te zaščite. Svoj govor je tovariš Ravnik končal: »Prepričan sem, da so revolucionarno razpoložene sile naše družbe dovolj močne, da bodo tudi v tem težkem obdobju izbojevale bitko za gospodarsko stabilnejšo in razvitejšo, politično pa trdno in enotno samoupravno socialistično skupnost enakopravnih narodov in narodnosti Jugoslavije, za kakršno je dalo življenje toliko najboljših sinov in hčera naše domovine.«

V imenu italijanskih partizanov in ANPI Goriške pokrajine ter Furlanije in Julijske krajine je borce in vse udeležence zborovanja pozdravil Silvano Baccichi.

Za to priložnost so kulturni program pripravili pevski zbori iz Kanala, Levpe, Deskel in Circolo Italiano iz Pirana, pihalni orkester iz Anhovega, recitatorji PDG in piranske osnovne šole z italijanskim učnim jezikom. Po zborovanju je bilo tovariško srečanje in prisrčni stiski rok borcev, ki so se morda prvič videli po 40 letih.

Lojze Kristančič – Minko

Če ne bi verjeli, ne bi prišli!

Kaj bi sicer delali tu v vašem glavnem mestu, je dejal na nedavni mednarodni konferenci borcev nizozemski predstavnik, če ne bi verjeli, da tudi naš glas lahko prispeva k reševanju vprašanj, ki smo si jih postavili na dnevni red.

Treba je vedeti, da združujejo različna borčevska združenja po svetu in po Evropi najrazličnejše borce. Niso se prav vsi vedno bojevali le za svobodo svojih narodov. Med njimi so tudi nekdanji zavojevalci, med njimi so tudi predstavniki organizacij, ki združujejo nekdanje zapornike, taboriščnike, skratka, ljudi, katerih usoda je bila posledica nasilja nad svobodo, nad človekom.

Za mirni razvoj Evrope

Na konferenci borčevskih organizacij o varnosti, razorožitvi in sodelovanju v Evropi, ki je bila v Beogradu od 18. do 20. oktobra, je sodelovalo 158 delegatov iz enaintridesetih držav skupaj z delegati mednarodnih borčevskih organizacij, kot so CEAC, CIPAG, FIR in FMAC. Srečanju je predsedoval predsednik svetovne federacije nekdanjih borcev (FMAC) Nizozemec William van Lanschot, zbrane pa je v imenu predsedstva SFRJ pozdravil podpredsednik Radovan Vlačković.

Razprave o varnosti in razoroževanju v Evropi so se kot predstavniki držav opazovalci z drugih kontinentov udeležili še nekateri vojni veterani, medtem ko je v imenu ZZB NOV Jugoslavije spregovoril predsednik te organizacije Ilija Djukić.

Udeleženci konference so obiskali spominski muzej tovariša Tita in položili cvetje na njegov grob. Prav tako so položili cvetje na grobišču padlih osvoboditeljev Beograda in pred odhodom iz naše države bili še pri »Veliki šolski uri« ob obletnici fašističnega pomora v Kragujevcu.

Vsem pa je vendar skupno nekaj: kot udeleženci vojn so na svoji koži občutili bližino smrti, s svojimi očmi so gledali razrušena mesta, goreče domove, tavajoče otroke brez doma... Zbrali so se in se družijo, ker menijo, da teh podob in izkušenj iz vojn ne smejo pozabiti, in da morajo storiti vse, da bi tisti, ki prihajajo za njimi, iz njihove izkušnje pobrali vsaj kakšno koristno navodilo za prihodnost.

Prihodnost pa, so ugotavljali v razpravi na beograjski konferenci, se v luči stvarne sedanosti ne kaže prav nič rožnato. Zato, je poudarila v svojem prispevku gospa Rosel Schmidt (podpredsednica zahodnonemškega odbora CEAC), me je vedno znova strah, ko pomislim na naše otroke in mislim, da moramo izrabi vse svoje moči, ki jih še imamo, da storimo kaj zanje, da jih obvarujemo tistega, kar smo sami doživeli.

Kako prihraniti novim generacijam doživetje vojn, kaj je osnovno na tej poti, so bile najpogostejše teme razpravljavcev na tem beograjskem srečanju. In vsi po vrsti, brez izjeme so menili, da so osnova pogovarjanje, dogovarjanje, dialog namesto spopadov, sporazumevanje namesto vojn. Kako pa doseči dialoge med tistimi, ki bi se v prvi vrsti morali dogovarjati, so bila spet različna mnenja. Nekateri so poudarjali dogovarjanje o nenapadanju in nerazvijanju vojaških načrtovanj v vesolju, drugi spet so menili, katera od obeh strani (se pravi od obeh blokovskih velesil) ima v Evropi več orožja. Tretji pa so opozarjali, da je na tem področju predvsem najnujnejše treba prenehati z nadaljnjim oboroževanjem Evrope in zlaganjem atomskega orožja na evropskih tleh, ki so že sedaj nevaren sod smodnika. Pri obračunu morebitnega tretjega svetovnega spopada ne bi bilo ne zmagovalcev in ne premagancev, so opozarjali. En sam velik poraženec bi bilo celotno človeštvo, resničnih posledic pa si niti ne znamo prav predstavljati.

Helsinška listina in madridski dokument sta bila tudi tokrat najpogostejše omenjana. Ob besedah proti vojni in za miroljubno sodelovanje v Evropi pa so nekdanji borci in vojni veterani opomnili tudi na to, da večanje prepada med razvitim in nerazvitim delom sveta še kako prispeva k nestabilnosti in nesorazmernem, katerih končne posledice se tudi kažejo v povečevanju napetosti. Ne gre torej, so dejali, za nujnost urejanja vprašanj med vzhodom in zahodom, ampak tudi tistih med severom in jugom.

B. Ž. J.

Vojna ni neizogibna

Osnovna misel, ki jo je mogoče povzeti iz nedavno končanega mednarodnega zbora predstavnikov bivših borcev v Beogradu, je bila zajeta v ključnem spoznanju našega časa, da vojna ni neizogibna in da je mogoče vse sporne zadeve reševati z miroljubnimi sredstvi, pogovori, sporazumi, dogovori.

Spoznanje o redni možnosti, da se je novemu vseuničujočemu tretjemu svetovnemu spopadu mogoče izogniti, je v povojnem obdobju eno pglavitnih izhodišč vseh mnogoterih miroljubnih prizadevanj, ki se pojavljajo v neštetih oblikah. Če bi zakonitosti razvojnih procesov povojnega sveta dokazovala nasprotno, se pravi neizogibnost vojne, potem bi odpadla vsaka stvarna podlaga za splošni boj za mir, vsa tovrstna prizadevanja pa bi se spremenila v nekoristna slepila.

Zato pa sta trdna vera in globoko prepričanje v možnost, da se svet lahko izogne svetovni vojni, osnova delovanju miroljubnih sil. Toda zavračanje načela o neizogibnosti nove vojne, mora nujno vključevati tudi dodatek, dopolnilo, ki pa pravi, da je nova vojna – kljub spoznanju o njeni izogibnosti – le možna, mogoča, torej obstoječa redna nevarnost, ki se je svet mora zavedati. Potemtakem je odločitev, ali pojde svet po poti, ki pelje v novo vojno, ali pa po drugi poti, ki ima za izhodišče spoznanje, da vojna ni objektivna neizogibnost, v rokah tistih sil, ki imajo na voljo sredstva za vojno, orožje. V našem času gre

za obe obliki tega orožja, za staro klasično, konvencionalno, in za novo neprimerno hujše – jedrsko orožje.

Sedanje razmere na svetu, žal, izpričujejo, kako nezadržna oboroževalna tekma pomeni iz dneva v dan vse bolj nevaren in usoden izziv vsemu človeštvu, še posebej zaradi velikaške uničevalne sile, ki jo skriva v sebi jedrsko orožje. Čim bolj se s krepitvijo in širjenjem oboroževalne tekme večata tako količina kot tehnična kakovost novih vrst orožja, čimbolj se v mednarodnih odnosih uveljavlja politika sile ali groženja a silo in se pred njo umika politika miroljubnega sožitja med narodi, tembolj se povečuje možnost, nevarnost oboroženih spopadov, ki se na določeni točki kaj lahko prevesijo v svetovni požar. Sodobne razmere na svetu dajejo hkrati dovolj prepričljivih dokazov o tem, v kakšne hude in zapletene gospodarske in družbene zagate potiska svet sodobna oboroževalna tekma, ki terja čedalje večja, gmotna in druga sredstva.

Ta čas ni pred človeštvom, pred vsemi miroljubnimi silami, bolj neposredne in pomembne naloge, kot so prizadevanja, da bi preprečili nevarnost vojne, ki se kaže v nenehni oboroževalni dirki. Ta dirka je prinesla narodom sveta, še posebej tistim, ki so na nižji stopnji gospodarskega razvoja, resne in nevarne gospodarske in družbene posledice. Vsem narodom se zato v čedalje večji ostrini postavljata dve izbiri: ali z nezmanjšano hitrostjo nadaljevati oboroževalno tekmo, ali pa se zavestno usmeriti k ustavitvi te tekme, k ustaljenemu gospodarskemu in

družbenemu razvoju, ki ga lahko prinese samo nova, pravičnejša, sodobnim razmeram na svetu ustrenejša mednarodna gospodarska ureditev. Eno ali drugo, oboje ni mogoče. Odtod izjemno neizogibna nujnost, da se v mednarodnih odnosih uveljavijo in dobe premoč načela o neuporabi sile v urejanju spornih zadev. To naj odpre vrata procesu splošne in nadzorovane razorožitve.

V ta veliki odločilni boj za mir in za popuščanje so poklicane vse najrazličnejše sile, ki nastopajo v mednarodnem življenju, od svetovne organizacije do raznih regionalnih skupnosti narodov, od gibanja neuvršenosti pa do vse bolj navzočega in vplivnega množičnega gibanja proti oboroževanju, ki se pojavlja v mnogoterih deželah sveta. Ne gre prezreti – kljub mračni podobi sedanjega stanja na svetu, ki ima svoje vzroke v oboroževalni tekmi – rastočega protivojnega prizadevanja, ki zajema vse širši krog ljudskih množic. Vse do zdaj so bili vsakoletni dnevi in tedni boja za razorožitev priložnost za spodbujanje in ozaveščanje miroljubnih sil. Že napovedano leto boja za razorožitev, ki so se zanj odločili Združeni narodi – to naj bi bilo leto 1986 – pa bi moralo pomeniti prelomnico v boju za razorožitev ali vsaj začetek tako prelomnico, ki bi v očeh sveta okrepila spoznanje in vero v načelo, da vojna v sodobnem svetu ni več neizogibna.

Drago Košmrlj

Iz mednarodne borčevske konference v Beogradu

Poslabšanje razmer od rimskega srečanja

V razpravi, ki je potekala tri dni v resnično delovnem ozračju, so nekdanji borci in vojni veterani izrekli prenekatero resnico o mednarodnih odnosih, zlasti o odnosih v Evropi. Tako so ugotavljali, da se je splošni politični mednarodni položaj od zadnjega svetovnega srečanja borcev v Rimu, ki je bilo leta 1979, še poslabšal. Kršijo dogovore, vrstijo se oboroženi spopadi in kršene so človekove pravice.

Sklepni dokument beograjske borčevske konference zato podčrtuje, da obojestransko pospešeno oboroževanje velesil skupaj s svetovno gospodarsko krizo in hudimi gospodarskimi težavami dežel v razvoju ogroža mir. Pozvali so vse države in njihove vlade, naj na podlagi načel Listine Združenih narodov omogočijo mir.

Le konkretni ukrepi, so menili v sklepnem dokumentu borcev v Beogradu, lahko pripomorejo k postavitvi zaupanja in varnosti in prav v tem, so ocenili, so bila tudi prizadevanja stockholmske konference.

Osnovno zagotovilo udeležencev pa je, da se bodo nacionalna in mednarodna združenja nekdanjih borcev zavzemala tako pri svojih vladah kot v mednarodnih merilih za uveljavitev helsinške listine in sklepnega madridskega dokumenta (o evropski varno-

sti). Od svojih vlad bodo zahtevala, naj se teh načel dosledno držijo ter se resnično zavzemajo za nadaljevanje razorožitvenih pogajanj.

Leto 1986, ki ga je organizacija Združenih narodov oklicala za leto miru, naj bi bilo tudi leto, ko naj bi se ponovno sestali borci in žrtve vojne na svojem svetovnem srečanju.

Podpredsednik predstava SFRJ Radovan Vlaković je v svojem pozdravnem govoru borcev med drugim dejal: »Ne moremo biti pomirjeni s takšnim stanjem in s perspektivo, ki nas peha v brezup ter samouničenje. Prepričani smo, da to, kar se sedaj dogaja v svetu ni pot, ki ustreza najširšim prizadevanjem mednarodne skupnosti. Spodbudno pa je vendarle dejstvo, da obstajajo številne sile, ki se aktivno zavzemajo za svet demokratičnih in enakopravnih

odnosov, v katerem bo dovolj prostora za vse, za svoboden razvoj vseh vrednot, ki bogatijo človeštvo in peljejo k napredku...«

Ilija Djukić, predsednik jugoslovanske borčevske organizacije pa je tudi dejal: »Izkušnja, ki jo imamo z dosedanjim mednarodnim sodelovanjem in vrsto skupnih akcij nam je pokazala, da lahko borci in njihove organizacije uresničijo svojo vlogo vplivnega mednarodnega, političnega in moralnega dejavnika le, če delujejo organizirano in dosledno napredno pri reševanju življenjskih vprašanj človeštva ter na osnovah enotne ravni, ki je nad političnimi, organizacijskimi in drugimi razlikami, v duhu listine ZN ter Helsinkov in Madrida... Človeštvo danes nima bolj neposrednega cilja, kot je boj za mir...«

Zvonimir Grahek je opozoril na krizo detanta in osnovno zahtevo po obnovitvi korakov k popuščanju napetosti, kateremu lahko prispeva velik delež svetovno javno mnenje: in prav tu je prostor tudi za borce. Vlado Ščekić je opozoril, da bodočnost Evrope pač ni v njeni razdeljenosti, ampak v graditvi skupnih

interesov. Eden od francoskih vojnih veteranov pa je pripomnil, da se moramo zavedati, da »smo vsi na isti barki, ki pluje po nevarnih vodah...«

Gospod Albert Flon, udeleženec tega kongresa, nam je v enem od odmorov dejal: »Prepričan sem, da vsaka takšna konferenca lahko konkretno prispeva k reševanju teh vprašanj, seveda če njeni udeleženci znajo in so voljni izrabiti svoj ugled ter izkušnjo in pritisnejo na svoje vlade.« Drugi udeleženec, Ludvig Hönlle iz Tübingena pa je prav tako prepričan, da lahko borci s svojo spoštovano besedo v svojih državah naredijo veliko za mir, pri čemer je pomembno, da se ne razhajajo v osnovnih skupnih prizadevanjih in pozabljajo na razlike.

Mladini je treba pomagati, so menili borci na beograjski konferenci, da bo razumela pomen žrtev v boju za neodvisnost in obrambo svobode ter bojazen nekdanjih borcev pred ponavljanjem napak iz preteklosti. Hkrati so obsodili terorizem kot obliko boja, ki nima nič skupnega z bojem proti zatiranju.

B. Ž. J.

Štiridesetletnica partizanskega gledališča

V Mariboru te dni: Borštnikovo srečanje

To naše belo mesto na Donavi in Savi, ki so ga zavzemali že Rimljani in Turki pa Avstrijci in Nemci in še vrsta drugih, je kljubovalo vsemu hudemu in se je te dni v razkošnem jesenskem soncu kazalo vsem, ki so se prišli poklonit obletnici njegove osvoboditve iz zadnje in doslej najhujše vojne.

Kronike o drugi svetovni vojni rade začenjajo svojo pripoved o Jugoslaviji nekako takole: »V zgodnjem jutru, 6. aprila 1941 je prihrumelo nad Beograd 234 nemških bombnikov, ki so z bombno zaveso spremenili mesto v ruševine, številne domove pa v mrtvašnice... Kronike o koncu te strašne vojne pa dodajo: po nekajdnevnih hudih bojih oktobra 1944. leta so enote prve armadne grupe, ki je štela 42.000 borcev iz vseh krajev Jugoslavije skupaj s 14.000 pripadniki Rdeče armade, neustavljivo napredovale proti Beogradu. Boji so bili hudi. O tem govorijo podatki: padlo je 3000 jugoslovanskih borcev, 960 sovjetskih vojakov in 15.000 sovražnikovih vojakov. Štiri tisoč je bilo samo partizanskih ranjencev, 9000 pa je bilo nemških ujetnikov. Številke ne govorijo o tem, koliko žrtev je imelo mesto, vendar je bilo tudi teh veliko.

Osvoboditev Beograda je končno prinesla partizanski vojski tisti tako težko in dolgo pričakovani stvarni dokaz, da se dolga in huda vojna približuje koncu. Tako je mesto na Savi in Donavi izbojevalo svojo 114. bitko v zgodovini in se kot feniks pognalo v svobodo iz ognja in dima.

Tam, kjer je sovražnik množično moral prebivalstvo: v Jajincih, na Bežigrajski kosi, na strelišču pri Jabuki na osrednjem židovskem pokopališču in na Banjici, rastejo danes obsežna in vedra nova stanovanjska naselja. Zdavnaj že je bilo nadomeščenih tistih sedem in pol tisočev podrtih hiš. In čeprav ob vsakem vračanju spomina na tisti čas še vedno tečejo solze žalosti za 80.000 padlimi prebivalci, ki jih je sovražnik kruto pomoril, teče življenje naprej.

Naše glavno mesto. Naš ponos in naša jeza. Naše svetovno prizorišče in naša mešanica razvoja z zaostalostjo. Naša stara in nova podoba Balkana. Vse to je Beograd. Stopam po sončni široki aveniji – Bulevarju Lenjina in na nekaj korakov sprehoda ujamem bistvo tega mesta: tam levo se z avtobusa spravlja kmet, ki se otovorjen s pridelki odpravlja na bližnjo tržnico, malo naprej gruča študentov maha z rokami in razpravlja o kdove katerim študijskem predmetu. V sončne žarke ujeta svetloba mednarodnega centra Sava daje svetovljanski videz in prav takšna, prozorno zelena kot smaragd, je zgradba hotela Interkontinental. Na balkonih podolgovatih stanovanjskih blokov se suši perilo, jezni taksist nadira neprevidnega pešca, ki gre čez cesto mimo prehoda... Knjigarne, razstavišča, trgovine, ki ponujajo blago iz vse Jugoslavije, mostovi čez veliki reki, rečne ladje, Kalamegdan, kavarne, kjer se zbirajo upokojeanci, vse to je Beograd. Naše mesto ponosa in jeze – kajti tam se v milijonskem vrvežu dogajajo tudi naša skupna dogovarjanja, naša razumevanja in nerazumevanja, naši stiki s svetom. To je mesto, ki je bilo nenazadnje štiri desetletja tesno povezano z življenjem in delom tovariša Tita, ki je 27. oktobra 1944. leta pred borci NOV na Banjici dejal: »Beograd, naše glavno mesto Jugoslavije, šele zdaj zares postaja zares glavno mesto...«

In čeprav so ga zavzemali cesarji in generali, čeprav so prišli tja tudi takšni, kot sta bila general Kanaris, zloglasni Himmlerjev pomočnik Heidrich in drugi, so morali slej ko prej vsi oditi.

Te dni, ko je Beograd slavil štirideseto obletnico življenja v svobodi, je to svojo obletnico počastili s številnimi kulturnimi, športnimi in drugimi prireditvami. Obiskali so ga tudi predstavniki borcev Rdečega armade, ki so bojevali z našo partizansko vojsko z rama ob rami boje za svobodo tega mesta. Spominjam se vzklika nekega z mnogimi odlikovanji okrašenega sovjetskega tovariša, ki je sredi Terazij ustavil korak in v prijetnem presenečenju vzkliknil: »Štirideset let nisem bil tu, joj, kako je to mesto zdaj lepo...«

Seji zveznega in republiškega predsedstva ZZB NOV

Danes poteka v prostorih RO ZZB NOV Slovenije seja mednarodne komisije predsedstva RO ZZB NOV. Na dnevnem redu so priprave na srečanje borcev treh dežel, ki bo letos v Gradcu, problematika zgodovinskega (o sodelovanju narodnoosvobodilnih gibanj slovenskega, hrvaškega in italijanskega naroda) ter informacija o pravkar končani borčevski konferenci v Beogradu.

★

Na seji zveznega borčevskega predsedstva pa tudi danes obravnavajo aktualna vprašanja o vsebini in metodah političnega delovanja organov in organizacij ZZB NOV, predlog programa dela zveznega odbora in njegovega predsedstva za prihodnje leto, poročilo delovne skupine ob razstavi Narodnoosvobodilni boj in norveško osvobodilno gibanje ter predlog sklepa o ugotavljanju in razporejanju članarine ZZB NOV.

Protestna pisma

Razstrelitev spomenika štirim partizanom na Muļjavi še vedno odmeva v naši javnosti. Republiški odbor ZZB NOV Slovenije prejema številna protestna pisma, v katerih borčevske organizacije, družbenopolitične organizacije in posamezniki izražajo svoje ogorčenje nad tem dejanjem in odločno zahtevajo, naj najdejo storilce in jih ostro kaznujejo.

Med drugim so protestna pisma poslali občinski odbor ZZB NOV iz Grosupljega, občinski odbor ZZB NOV Novo mesto in tamkajšnja občinska partijska organizacija. V imenu borcev skupnosti 1. slovenske artilerijske brigade pa je protestno pismo poslal njen predsednik Miha Mišić.

Pet let vojne v Afganistanu

Pred letom dni smo izvedeli novico, da je Sovjetska zveza v drugi polovici oktobra v Afganistanu namestila dodatnih trideset tisoč vojakov, ki naj bi okrepili položaje v obmejnih pokrajinah z Iranom in Pakistanom kot tudi okolico samega glavnega mesta Kabula. Po letu dni se hote ali ne hote vsiljuje podobna novica, ki jo je objavila agencija UPI, in sicer naj bi sovjetska stran v že okupirano deželo premestila še dodatnih petdeset tisoč vojakov, ki naj zaprejo mejo s Pakistanom. Po zahodnih virih naj bi bilo torej danes v Afganistanu od sto do stoštrideset tisoč sovjetskih vojakov, ki »bratsko« pomagajo redni afganistanski armadi, ta šteje približno petindvajset tisoč mož, v boju proti gverilski dejavnosti in za osvoboditev dežele.

Od decembra 1979, ko so sovjetske vojaške enote na prošnjo Karmalovega režima vkorakale v to gorato in vsaj formalno še vedno neuvrščeno državo, mineva torej že peto leto. Prav toliko časa trajajo tudi srditi spopadi med afganistanskimi uporniki in režimskimi enotami, ki kljub izdatni sovjetski pomoči niso mogli zlomiti odpora, žal razcepljenih upornikov. Uresničujejo se torej napovedi tistih opazovalcev, ki so pred leti menili, da afganistanski vojni še lep čas ne bo videti konca. Takšno ugotovitev potrjujejo tudi novice, po katerih se srditi spopadi nadaljujejo in so zajeli skoraj že vse zasedeno ozemlje. Zadeve v Afganistanu so se tako zaostrele, da zdaj o njih, sicer ne brez zažrti in prikrojenih razlag, pišejo tudi v sovjetskem tisku.

Dogodki minulih mesecev med drugim potrjujejo, da sedanji režim kljub občasnim zmagam nikakor ne more zlomiti gverilske dejavnosti kakor tudi ne obvladati in zagotoviti nadzora na vsem ozemlju. Da razmer v tej azijski deželi ne gre podcenjevati, potrjujejo podatki, po katerih ima sovjetska vojska pri svoji »bratski« pomoči več kot štiri tisoč tankov in oklepni transporterjev ter več kot tristo lovcev in helikopterjev. Res je, da z režimskimi enotami nadzorujejo večja mesta, letališča, pomembnejša prometna vozlišča in mejne prehode, še zlasti tiste proti Iranu in Pakistanu. Združene sovjetske enote so s Karmalovo vojsko

v minulih petih letih organizirale osem ofenziv širših razsežnosti oziroma akcij čiščenja, v katerih so poskušali zlomiti odpor vstrajnikov. Povsem jasno je, da v teh akcijah ni bilo prizanešeno civilnemu prebivalstvu, kolikor ga je pač še ostalo. Prav zaradi brezizhodnega položaja oziroma brezizhodnosti krize, ki pomeni eno najnevarnejših žarišč v srednji Aziji, je deželo v minulih petih letih zapustilo skoraj pet milijonov Afganincev, ki so se raztepli po svetu. Ti begunci so najštevilnejša begunska populacija, njihova usoda pa je spričo dejstva, da so ženevska pogajanja o Afganistanu propadla, še nadalje negotova.

Tri milijone beguncev prenaseljuje obmejne pokrajine s Pakistanom, milijon jih je sprejel Iran, več deset tisoč pa jih je pobegnilo v Indijo, Združene države Amerike in države zahodne Evrope. Kabulska vlada in seveda tudi tista v Moskvi nenehno obtožuje Islamabad, da daje zatočišče afganistanskim upornikom, hkrati pa je skoraj tako stara kot afganistanska tragedija tudi obtožba, da ravno čez pakistansko obmejno ozemlje doteka tudi največ orožja za boj proti režimu v Kabulu.

Brez dvoma drži, da je Pakistan s sovjetsko zasedbo Afganistana postal izredno pomembno geostrateško območje, res pa je verjetno tudi, da ima vlada v Islamabadu z begunci nemalo težav. Reaganova administracija je spričo sovjetske zasedbe Afganistana, v primerjavi s

Carterjevo, sicer izdatno povečala pomoč pakistanskemu režimu, vendar se utemeljeno vsiljuje bojazen, da finančna pomoč, namenjena beguncem, odteka prej kam drugam. Poročila, ki prihajajo iz tamkajšnjih taborišč,

Gverilci s prebeglimi vojaki režimskih enot

teh je približno 350, so naravnost pretresljiva. Vsak begunc naj bi dobil na dan le 50 gramov kruha, 30 gramov mleka v prahu, 20 gramov sladkorja in tri grame čaja, kar naj bi zadostovalo le za nekaj več kot 2000 kalorij na dan.

Dejstvo je toliko bolj žalostno, če vemo, da so večina beguncev starci, otroci in ženske. Do danes na srečo v teh taboriščih še ni izbruhnila večja epidemija ali hujša bolezen, za otroke so sicer organizirali začasen pouk,

begunci pa se, kolikor razmere pač dovoljujejo, ukvarjajo z različnimi opravili od prepuščevanja do tkanja. Po podatkih mednarodne organizacije za pomoč beguncem znaša pomoč za osebo 12 dolarjev na mesec, od tega pa naj bi pakistanska vlada prispevala 48 odstotkov pomoči, 52 odstotkov pa naj bi primaknila organizacija Združenih narodov.

Da je položaj v državi kljub sovjetski pomoči zelo težaven, posredno potrjujejo tudi izjave najozogje afganistanskega vodstva. Kljub temu da predsednik Babrak Karmal vztrajno ponavlja nujnost bratskega sodelovanja s Sovjetsko zvezo in ce-

malno združeni v »Afganistansko osvobodilno fronto« in štejejo od 90 do 120 tisoč mož, pesti predvsem po manjkanje denarja in orožja, njihovo učinkovitost pa zlasti plemenska narava odpora. Ker, z manjšimi izjemami, nimajo enotnega poveljstva, sta njihova politična in vojaška strategija nedorečeni, kljub temu pa se utrjuje spoznanje, da brez enotnega vodstva in združitve ni upanja na končno zmago.

Sedanje stanje je mogoče opisati kot neke vrste pat pozicijo, kajti kakorkoli obratamo dejstva, se zdi, da afganistanski krizi še dolgo ni videti konca. Če upoštevamo, da je ravno izbruh krize pred petimi leti v marsičem spremenil in poslabšal mednarodne odnose, še zlasti tiste med velesilama, potem je spričo svetovnih razmer danes očitno, da so odnosi med Vzhodom in Zahodom rešitvi afganistanske krize toliko manj naklonjeni. Ravno v tem je najverjetneje treba iskati tudi vzroke za neuspeh ženevskih pogajanj. Očitno je namreč, da na politično rešitev Sovjetska zveza še ni pripravljena, prav tako pa se zdi, da kljub hudim težavam še vedno lahko prenaša breme vojskovanja, čeprav se ob tem upravičeno zastavlja vprašanje »vietnamizacije« afganistanske krize.

Po drugi strani ne gre prezreti dejstva, da je ameriški predsednik Reagan nekako v senci predvolilnega boja, potem ko je odpravil embargo na pošiljke žita Sovjetski zvezi, v svojem govoru na sežu Združenih narodov dal vtis, kot da je nekako hote pozabil na vprašanje Afganistana.

Seveda pa moramo krizo ocenjevati tudi z vidika dogodkov v neposredni afganistanski sosesčini. Pakistan je brez dvoma sovjetski poseg izbral sebi v korist in se še tesneje navezal na ZDA (verjetno je Ul Hakovemu režimu to še posebej dobrodošlo, kajti tudi na ta način

lahko ustrahuje okrepljeno delovanje opozicije). Hkrati z naslonitvijo na ZDA se je povečala tudi temperatura konstantno zaostrenih odnosov z Indijo. Kako sicer razumeti očitke sovjetskega zunanjega ministra Gromika, ko je v Združenih narodih pakistanskemu šefu diplomacije Kanu z dvignjenim prstom omenil sovražne akcije Islamabada proti »državi, ki je prijatelj Sovjetske zveze«. Seveda se na nek način z afganistansko krizo okorišča tudi Homeinijev režim, ki zagovarja trditev, da je usoda afganistanskih muslimanov tesno povezana s teorijo o nujnosti širjenja islamske revolucije, ki naj bi bila edina pot do samostojnosti.

Gotovo je, da se v Afganistanu močno tolčejo povsem nasprotna prizadevanja, prav tako pa drži, da ima le tamkajšnji narod edini pravico odločati o svoji usodi. Edini kačipot je torej pot diplomacije in politike. Tukaj pa ponovno pridemo na začetek, kajti sovjetska stran se trdovratno oklepa formule, da se v Afganistanu mudi na prošnjo sedanjega režima in da bo državo zapustila takoj, ko bo konec tujega vmešavanja v afganistanske zadeve. Začarani krog v veliki meri bremeni dejstvo, da je Afganistan bolj kot kdajkoli očitna žrtev blokovskega merjenja moči in nekakšen poligon za sovjetski prodor in uresničitev prizadevanj po zaokrožanju socialistične skupnosti. Potemtakem pred izboljšanjem odnosov med Vzhodom in Zahodom ni pričakovati razpleta. Afganistan torej v sedanjih mednarodnih merilih, poleg tragedije nekega naroda, pomeni še nadalje tudi usodno povezanost s popuščanjem napetosti med »velikimi«. Spričo take usodne povezanosti pa ostaja še prihodnja leta predvsem odvisen ravno od uspešnosti popuščanja napetosti med Vzhodom in Zahodom.

Miha Lamprecht

Srečanje, ki kuje vezi bratstva in tovarištva

Tržaška Rižarna – tovarna smrti!

Tržaška Rižarna – tovarna smrti

Že desetletja stlane vezi tovarištva med bivšimi političnimi interniranci in borci Slovenije in Slovenci, Hrvati in Italijani onstran meje na Tržaškem so se še bolj utrdile v petek, 12. oktobra 1984, ko je 140 bivših internirancev iz Ljubljane in njihovih svojcev obiskalo tržaško Rižarno v Sv. Soboti ter položilo cvetje v spomin tisočerihih žrtev – Tržčanov, Furlanov, Istranov, Slovencev in Hrvatov, ki so se uprli nacifašističnemu nasilju in jih je pogoltnil plamen tržaškega koncentracijskega taborišča.

»Srečanja bivših internirancev so postala že skoraj tradicionalna. Tokrat se bomo srečali na povabilo in pobudo tržaške sekcije ANED – Vsestranskega združenja bivših političnih deportirancev, zaradi dogovora skupnega obiska koncentracijskega taborišča Buchenwald v Nemčiji, ko bomo praznovali 40-letnico osvoboditve,« je

povedal Janez Alič, predsednik komisije za internirance skupine Buchenwald.

Bil sem številka 39056

Je povedal Sašo Kump iz Kranja, ki je prestal golgoto Buchenwald in taborišča

bi se potniki, bivši »kacetniki«, sprehodili po krvavi kalvariji spominov iz dni, ko je bilo življenje zapornika v nacističnem taborišču manj vredno od življenja psa esesovskega stražarja. Obrazi bivših internirancev so mirni in zamišljeni. Glasnih po-

Dora v dolini Harca, v predorih Kohnsteina, med kratko vožnjo od Ljubljane do Trsta. Prekratko vožnjo, da

govorov skorajda ni. Le kdaj pa kdaj se sliši: »Se spomniš...« Tiho se pogovarjajo buchenwaldčani Rudi Praz-

nik, Jože Šeme, Franc Šimenc, ki je šel skozi pekel Dachaua, Buchenwald in taborišča Dore.

Rdeča vrtnica na vratih celice smrti

Kljub prijaznemu jesenskemu soncu, daje tržaška Rižarna vtis turobnosti in zločestosti. Zgradili so jo leta 1913 za luščilnico riža v Sv. Soboti ob potoku Rio Pomario v Šklednju blizu morja, kakih pet kilometrov od središča Trsta. Že leta 1943 so Nemci ob zasedbi Trsta spreminili poslopje v zapor, zbirno taborišče za deportacijo v Nemčijo, sušilnico riža pa v krematorijsko peč. Tako je Rižarna postala edino taborišče s krematorijem na območju Italije.

Pred Rižarno so bivše internirance pričakali Ljubomir Susić, predsednik sekcije ANED v Trstu, Giovanni Postogna, bivši deportiranec in predsednik pokrajinskega odbora ANED, Dušan Košuta, tajnik PO VZPI – Vsestranskega združenja političnih internirancev Italije in številni člani Slovenske kulturne zveze iz Trsta.

Po ogledu taborišča, kjer so kraljevali nasilje, smrt in ogenj, so bivši interniranci

skupaj položili cvetje ob spominski plošči, kjer je stal krematorij, ki so ga nacisti v noči pred 1. majem 1945 razstrelili, da bi zabrisali svoje zločine. Praporji so se poklonili žrtvam in enominutni molk je zavladal na širnem dvorišču Rižarne.

V trinadstropni veliki stavbi, kjer so bile delavnice, je v pritličju 17 majhnih celic, v katerih so bili zaprti politični ujetniki. V dva metra dolgem in le 1,20 metra širokem prostoru je bilo tudi do sedem zapornikov, ki so čakali na smrt ali deportacijo. Na vrata ene od celic je neznana roka pripela rdečo vrtnico.

Kot velika krvava solza je žarel v temačnem prostoru rdeči cvet: mrtvim v spomin, živim v opomin, da bi se to, kar je bilo, nikoli več ne ponovilo.

Srečanje bivših internirancev se je nadaljevalo na sedežu odseka za zgodovino pri NSK v Trstu kjer je Neva Lukeš, novinarka in sodelavka tržaškega Primorskega dnevnika, opisala zgodovino Rižarne, predstavniki tržaške sekcije ANED in ANPI pa so se z Ljubljancami dogovorili o skupnem obisku uničevalnega taborišča Buchenwald v prihodnjem letu.

Zvone Gjurin

Zahvala italijanskih tovarišev

Pokrajinski odbor VZPI/ANPI iz Gorice je poslal republiškem odboru ZZB NOV Slovenije pismo, v katerem se zahvaljuje za pristrčno slovesnost na Velikem Korinju, kjer so odkrili spomenik italijanskim partizanom.

V pismu je med drugim zapisano, da so ob vrnitvi domov vnovič govorili o proslavi na Korinju in na Suhorju ter srečanju na Otočcu. Z njimi so zelo zadovoljni. Izražajo svojo hvaležnost in poudarjajo, da brez sodelovanja naših borcev ne bi mogli uresničiti teh srečanj. Še posebej se zahvaljujejo tovarišu Gačniku ter tovarišem iz Grosupljega in Metlike za njihov prispevek pri proslavah. Enako se zahvaljujejo tudi tovarišici Mari Rupeni za njene besede.

Problematika seznama Gubčeve brigade

Prizadevanja za izvršitev sklepov

Septembra lani je zbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matije Gubca sprejel v programu dela odbora te skupnosti tudi sklep, naj slednji čez štiri leta izda nove natančne seznane živih, umrlih in padlih borcev naše brigade, ker so sedanji podatki o tem nepopolni in v nekaterih primerih tudi nepravilni. Zlasti je nepopoln seznam o borcih, kjer v evidenci ni zapisano, kakšne funkcije, oziroma dolžnosti so opravljali v posameznih obdobjih, o času, prebitem v Gubčevi brigadi (v vođu, četi, bataljonu) z vsemi spremembami (premeštvami)...

Popolne seznane s potrebnimi podatki imamo le za približno tretjino borcev. To pa ni dovolj, če želimo sestaviti seznane borcev po četah (in vodih v njih) ter bataljonih, z vsemi komandirji (vodov, čet, bataljonov...), političnimi delegati, komisarji in drugim komandnim kadrom po časovnem zaporedju (kakor so že sestavljeni seznami za višje funkcionarje). O nekaterih tovariših vemo vse do danes le njihove priimke ter imena, pa ničesar drugega, medtem ko nekateri (tako se je izkazalo ob štiridesetletnici ustanovitve brigade) še sploh niso bili vpisani. Naslove bivališč imamo le za 1600 živih borcev in 400 nekdanjih naslovov umrlih, torej jih moramo 500 še zbrati.

Poleg naštetega nimamo popolne evidence o umrlih

borcih, kar še bolj otežuje natančnejšo oceno, koliko je dejansko še živih borcev te brigade.

Zavedamo se, da se bodo borci po toliko letih že težko spomnili natančnih datumov o dneh, ki so jih preživeli v različnih enotah Gubčeve brigade in zunaj nje, zlasti še podatkov o tem, v katerem vođu so bili (taki podatki bodo pač navsezadnje morali izostati). Kljub vsemu pa le pričakujemo, da bodo borci lahko navedli vsaj leto in mesec prihoda ter odhoda v četo oziroma bataljone Gubčeve. Od takratnih funkcionarjev pa pričakujemo, da bodo s podatki še bolj natančni.

Borec, ki je bil v teh enotah tudi mitraljezec, minevec, vezist... naj po možnosti navede v svojih podatkih od kdaj (do kdaj) je to dolžnost opravljal.

Da bi kasneje lahko preverjali in usklajevali morebitne spore, morajo borci navesti še najmanj dva soborca, ki bosta lahko podatke potrdila ali jih celo dopolnila s svojimi podatki. Tu ne gre za nikakršno nezaupanje, ampak predvsem za željo po doseg čimvečje natančnosti, poleg tega pa bosta dve t.i. pričr lahko potrdili tudi udeležbo v brigadi tistim borcem, ki doslej še niso bili evidentirani.

Doslej smo prejeli eno četrtno vprašalnikov, ki so zvečine pravilno izpolnjeni. Le v rubriki 12 poroče-

ne borke včasih pozabljajo zapisati svoje dekliške priimke in nekaj je pomanjkljivih odgovorov v 15., 14. in 11. rubriki.

Borci, ki so že vrnili vprašalnike, pa nam, žal, niso skoraj nič pomagali s podatki o dosedaj nepravilno objavljenih podatkih v knjigi Gubčeva brigada (tudi o umrlih borcih) in tudi nič o tistih, ki so morebiti ostali zunaj seznama. Zato prosimo tiste, ki šele bodo izpolnjevali vprašalnik, naj bodo pozorni tudi na te podatke, naj nas nanje opozorijo, naj jih zapišejo.

Sedeminštirideset občinskih odborov ZZB NOV nam je že poslalo podatke oziroma seznane živih borcev Gubčeve brigade v njihovih občinah, za kar se jim prav lepo zahvaljujemo. Večina je priložila podatke tudi o umrlih, dve organizaciji pa tudi tiste o padlih borcih gubčevcih.

Kjer imamo brigadne podobore, jim pomagamo s sedanjimi seznami, medtem ko je glede na različno urejene evidence o borcih po posameznih krajevnih in občinskih borčevskih organizacijah potrebno, da bi o tem spregovoril pristojni organ pri RO ZZB NOV Slovenije in zavzel stališče o enotni metodi evidentiranja in tudi, na kakšni ravni naj se kaj zbira. Mislimo, da bi morale biti podpisnice iz leta 1972 na občinski ravni, saj se na občinske odbore obračajo z vprašanji o posameznih

borcih tako različni organi kot tudi posamezniki.

Na osnovi doslej naštetih obstoječih seznamov smo že dobili nekaj še neevidentiranih podatkov o borcih naše brigade, pa tudi precej novih naslovov, pri čemer pa ugotavljamo, da se prav ti borci slabo odzivajo na poslana vprašanja. Ker gre za precejšnje število borcev, ki so prišli v Gubčevo iz Pete prekomorske (potem, ko je bila razformirana) 20. 4. 1945, naj opozorimo, da podatki nekaterih, ki navajajo drugačne datume v zvezi s tem prihodom, ne držijo.

Prosimo vse, ki so prejeli vprašalnike (tako borce kot svoje padlih in umrlih), naj nam izpolnjene vprašalnike čimprej pošljejo, sicer tistih, ki nam vprašalnikov ne bodo vrnili, ne bomo mogli uvrstiti v naš seznam. Naj dodamo, da nas je pošiljanje teh vprašalnikov veliko stalo, in bi bila velika škoda, če bi bilo delo zaman.

Za pojasnjevanje vsakršnih morebitnih nejasnosti v zvezi z zbiranjem omenjenih podatkov velja povedati, da bo vsak torek dežural član kadrovske komisije (Gubčeve) med enajsto in trinajsto uro v prostorih RO ZZB NOV Slovenije, Vrtača 11, Ljubljana.

Čisto na koncu pa še tole: vprašalnike niso prejeli tisti gubčevci, ki jih bodisi nimamo v seznamih, ali pa nikakor nismo dobili njihovih pravih naslovov.

Mirko Klančar-Sandi

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZA

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Jesenice – Z letne skupščine borcev železničarjev Gorenjske

Člani aktiva ZB železničarjev Gorenjske so imeli letno skupščino 12. oktobra na Jesenicah. Na začetku so udeležencem pripravili prisrčen kulturni program učenci osnovne šole Prežihov Voranc. Poročilo o delu v minulem letu sta podala predsednik in tajnik. Predvsem so utrdili svojo organiziranost, zbirali so gradivo za zgodovino železnic na Gorenjskem v času 1941–45, pripravili so dva poučna izleta, sodelovali v razpravi o organiziranosti železnice, pripravili predloge za odlikovanja najpriaznevnejšim in zaslužnim tovarišem in so sproti poročali o svojem delu.

V razpravi se je oglasil Stane Križnar, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jesenice, ki je med drugim ugotovil, da je minulo težko delo železničarjev premalo ovrednoteno. Da so nekoč pri zastarelih napravah delili presežek, danes pa so pri moderniziranih napravah velike izgube. Menil je, da bo treba še poiskati notranje rezerve, bolj bo treba izrabljati razpoložljive zmogljivosti, odstraniti bo treba tiste, ki nič ne delajo... Glede minulega dela je še poudaril, da nekateri upokojeni železničarji slabo živijo, ker s svojo pokojnino ne pokrivajo niti minimalnih življenjskih potreb.

V imenu vodstva TOZD je zbor pozdravil Janez Medja, šef postaje Jesenice, ki je poudaril, da je velik delovni prispevek borcev NOV na železnici cenjen in navzoče je seznanil s stanjem ter modernizacijo železniške postaje Jesenice.

Razveseljiva je bila ugotovitev, da se je zadnja leta število nesreč na železnici na Gorenjskem zmanjševalo za 10 do 15 odstotkov. V imenu sindikata železničarjev je navzoče pozdravil Franjo Hovatinovič, ki je spregovoril o izredni fluktuaciji na težjih delovnih mestih.

Po nakazani obsežni problematiki so borci sprejeli program svojega dela. Še naprej bodo zbirali zgodovinsko gradivo, dopolnili bodo spominsko ploščo v avli železniške postaje Jesenice, skrbeli bodo za vzdrževanje spominskih obeležij Kurirski prehod v Globokem in na Mlakah. Udeležili se bodo slovesnosti ob dnevu železničarjev na Jesenicah in v Ljubljani. Pripravili bodo dva izleta, in sicer v Beograd ter na Pohorje. Predlagali bodo člane za brezplačen odhodi v železniških domovih ter še na druge načine pomagali socialno ogroženim in pomoči potrebnim železničarjem. Še naprej si bodo prizadevali, da se dom družbenih organizacij na Hrušici in nov po-

memben objekt ali ulica na Jesenicah poimenujejo po Ivanu Krivcu. Pri svojem delu bodo še naprej sodelovali z občinskimi in krajevnimi odbori ZB NOV ter drugimi organizacijami in društvi na Gorenjskem. O svojem delu bodo poročali v sredstvih javnega obveščanja. Za dogovor o konkretnih akcijah pri uresničevanju programiranih nalog bodo imeli tri seje, in sicer marca, avgusta ter oktobra.

Po uradnem delu letne skupščine so pripravili prijetno srečanje, na katerem jim je zaigral trio jeseniških upokojencev.

Branko Blenkuš

Trzin – Borci so obiskali Primorsko

Krajevna borčevska organizacija iz Trzina pri Ljubljani je tudi letos organizirala izlet za svoje člane. Sestega oktobra so se odpeljali na Primorsko čez Razdrto in po Vipavski dolini do Nove Gorice, do spomenika Devetemu korpusu v Trnovem.

Tam je borce že čakala upokojena učiteljica iz Trnovskega, ki je zbranim pripovedovala o razvoju trnovske krajevnne skupnosti ter o bojih Devetega korpusa, ki jih je ta bojeval na trnovskem območju. Veličasten je spomenik, ki priča o boju primorskega ljudstva. Tam smo zapeli eno partizansko in se nato odpeljali v Goriška Brda.

Ustavili smo se spet pri partizanskem spomeniku na hribčku v Gojačih. V vasi nam je predsednik krajevnne skupnosti Dobrovo tudi spregovoril o razvoju tistih krajev in o življenju ljudi, ki so si s svojim pridnim delom ustvarili lepše življenje in imajo kar dober življenjski standard.

Nato smo se odpeljali še na ogled vinske kleti, kjer smo imeli res kaj videti. Predstavnik zadrage nas je seznanil z razvojem in graditvijo kleti, ki sprejme danes 1750 vagonov vina! Ker se je ravno začel trgati, smo si lahko ogledali, kako dovažajo kmetje grozdje, ki ga potem stresajo v mline. Poskusil i smo več vrst vina, ki ga tam pridelujejo (in so res odlična), ter se s pesmijo poslovili od Goriških Brd. Lepi podobi krajev na našem izletu je prispevalo še čudovito sončno vreme in tako je izlet, ki ga je v veselje vseh organiziral Matevž Štefe, popolnoma uspel.

Adolf Adamič

Pripravljajo skromno, toda dostojno proslavo osvoboditve Kopra

Sestal se je odbor skupnosti IO

Ponovno izvoljeni odbor skupnosti borcev Istrskega odreda se je prve dni oktobra sestel v Kopru s 100-odstotno udeležbo. Seje so se udeležili tudi predsednik skupščine občine Koper Janko Kosmina, predsednik OK SZDL Gorazd Bertok in predsednik OO ZZB NOV Jože Mihelič. Seja je bila posvečena obliki in vsebini proslave 40-letnice osvoboditve Kopra, ki bo drugo leto prve dni maja. Člani odbora skupnosti Istrskega odreda, katerega enote so osvobajale Koper, so se s predstavniki občine Koper dogovorili o predlogu, da osvoboditvijo odkrijejo spominsko ploščo. To bi nekdanji borci Istrskega odreda počastili z zborom članov in prišli bi tudi člani vseh domičinskih enot mesta Koper in še posebej vsi tisti, ki so takoj za preganjanjem sovražnikom prišli v Koper.

Spomeniku osvoboditve Kopra so se navzoči zavestno odpovedali, toda ne za vse čase. Zavestno so se odločili tudi za skromno, toda dostojno proslavo. Proslavitev 40-letnice osvoboditve Kopra naj bi bila združena s proslavitvijo praznika mesta Koper 15. maja, na dan, ko so že leta 1921 vaščani vasi Marezige prvič obračunali s fašisti. Predsednik občine Janko Kosmina je z zadovoljstvom poudaril enakovreden vsebinski pomen obeh praznovanj oziroma dogodkov.

V Kopru že obstaja spominska plošča padlim za osvoboditev mesta, toda seznam imen ni popoln. Dogovorili so se, da ga bodo za 40-letnico mesta dopolnili in v dneh proslavljanja osvoboditve posebej počastili spomin nanje.

Vse priprave na to slovesnost bo prevzela posebna delovna skupina sveta za negovanje revolucionarnih tradicij pri OK SZDL. V to skupino je odbor skupnosti borcev Istrskega odreda imenoval dva svoja

člana, Maksa Zadnika in Ivana Dodiča. V zvezi z delovnim programom je odbor skupnosti borcev Istrskega odreda imenoval člane v organe odbora, ki sami po sebi izpričujejo, katerim vprašanjem se bo odbor najbolj posvetil v prihodnjih 4 letih: v komisijo za ponatis knjige Istrski odred, v slovenščini in italijanščini, je imenoval 6 članov, v komisijo za zbiranje, hranjenje in razstavljanje zgodovinskega in fotografskega gradiva o Istrskem odredu je imenoval 5 članov. Skrb za delovanje te komisije je prevzela temeljna skupnost borcev Istrskega odreda iz Pirana. Komisija že skrbi za 2 razstavi (fotografsko iz let NOB in likovno). Obe sta prenosni in potujeta iz kraja v kraj, po programu. Avtor umetniških del likovne razstave je arhitekt Ludvik Tomori, nekdanji borec Istrskega odreda.

V odbor za spominsko počastitev partizanske bolnišnice Zalesje v Brkinih je odbor imenoval 7 članov. Ob imenovanju je bilo izrečeno obžalovanje, kjer je bila ta bolnišnica ob nedavni slovesnosti v spomin na prenos ranjencev 9. korpusa mimo Pustoljne na Dolenjsko prezrta. Skrb za tekoče delovanje odbora je prevzela temeljna skupnost borcev Istrskega odreda iz Ilirske Bistrice.

Odbor skupnosti borcev Istrskega odreda je dal tudi navodila svojim članom, ki delujejo v odboru muzejske zbirke na Kozjanah v Brkinih. V zvezi s to zbirko, ki je v obnovljeni osnovni šoli na Kozjanah, niso rešena nekatera strokovna vprašanja.

Za novega predsednika skupnosti borcev Istrskega odreda je odbor izvolil dosedanjega predsednika Janka Jelinčiča, za podpredsednika Srečka Vičiča, za tajnika pa dosedanjega tajnika Marjana Blažino.

Stane Koman

Sposojena novica

Rehabilitacija grških oficirjev

Vsi častniki in pripadniki grške vojne mornarice, ki so bili med državljansko vojno in na začetku 50 let po nedolžnem obsojeni zaradi domnevne komunistične sabotaže in sodelovanja s komunističnimi državami, so zdaj s posebnim zakonom moralno rehabilitirani, vrnili jim bodo čine in jim odobrili pokojnine. Zakon o tem je soglasno sprejel grški parlament, zadeva pa več kot 200 častnikov in pripadnikov mornarice.

(Večer, torek, 16. oktobra 1984)

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZA

Regijski posveti Zveze rezervnih vojaških starešin Izmenjava izkušenj in navodila za prihodnje leto

Pred dnevi so se začela regijska posvetovanja predsednikov in sekretarjev občinskih konferenc ZRVS. V Mariboru so se sestali predstavniki OK ZRVS iz podravske, koroške in pomurske regije. Posveta se je udeležil tudi naš sodelavec Marjan Kos in pripravil tale zapis:

Na posvetu so govorili o najaktualnejših nalogah z vseh področij delovanja ZRVS. Predsednik MS ZRVS za Podravje Ivo Gradišek je spregovoril o namenu posvetovanja in poudaril, da so člani organizacije dolžni aktivno sodelovati na vseh področjih družbenopolitičnega delovanja in še zlasti pomagati pri vzgoji prebivalstva, pri organiziranju obrambnih krožkov na šolah, pri organiziranju obrambnih dni v KS, ozdih in drugod. Zavzel se je tudi za še učinkovitejše obveščanje javnosti o delu organizacij ZRVS. Po njegovem bi morali spregovoriti v vseh občinskih in krajevnih organizacijah ZRVS o odgovornosti članov, ki se ne udeležujejo predavanj in drugih oblik usposabljanja. Z neaktivnimi člani bodo potrebni tudi tovariški pogovori. Vzrok za slab obisk so lahko tudi slabo pripravljena predavanja, neprimerni predavatelji in drugo.

Predsednica MS SZDL za Podravje Marica Fajt je dejala, da ima organizacija ZRVS

pomembne naloge v našem družbenopolitičnem življenju. Usposobljenost članov ZRVS je potrebno po njenem mnenju izrabljati bolj kot doslej in jih vključevati v delo komitejev za SLO in DS v krajevnih skupnostih in združenem delu. Organizacije ZRVS lahko še več kot doslej prispevajo na področju idejnopolitičnega in splošnega vojaškega usposabljanja ne samo svojih članov, temveč celotnega prebivalstva.

Predsednik mestne konference ZRVS Maribor generalmajor Jože Berce je spregovoril o sodelovanju ZRVS z enotami JLA v mariborski garniziji in poudaril, da je to sodelovanje zelo dobro. Skupaj z JLA načrtujejo razne skupne akcije, kot so strelske vaje, tehnični zbori, in druge akcije, ki so posebne pomena za SLO in DS. Literatura iz mariborske garnizijske knjižnice je dostopna tudi rezervnim vojaškim starešinam. Tudi s teritorialno obrambo so dosegli dobre rezultate pri sodelovanju in udeležbi na nekaterih skupnih akcijah.

Silvo Bedrač, starešina Teritorialne obrambe vzhodnoštajerske pokrajine, je poudaril, da se ponekod pojavljajo problemi odtujenosti SLO in DS zaradi preveč birokratskega obsega. Zato se posamezniki otepaajo nalog, ki bi jih morali sprejeti na področju SLO in DS. Po njegovem mnenju bi morali v organizaciji upoštevati tudi delo rezervnih starešin, ki ga opravijo v enotah in štabih Teritorialne obrambe. Pri ocenjevanju dela rezervnih starešin bi morali upoštevati njihovo celotno dejavnost na področju SLO in DS in na družbenopolitičnem področju.

V Pomurju niso zadovoljni z uveljavljanjem krajevnih organizacij ZRVS. V nekaterih primerih se premalo odpirajo navzven. Ponekod ugotavljajo tudi slabo udeležbo na predavanjih. V razpravi so predlagali, naj bi republiška konferenca ZRVS ali njena komisija za usposabljanje izdelala diapozitive za razna predavanja in jih dala v uporabo krajevnim in občinskim organizacijam ZRVS. Delegat iz občine Dravograd je menil, da bi morali izboljšati še razne oblike usposabljanja in preverjanja znanja. Po njegovem bi bilo najbolj umestno tisto preverjanje

znanja, ki ne bi dišalo po šoli.

Predsednik republiške konference ZRVS Slovenije Stane Kotnik je govoril o aktualnih nalogah organizacij ZRVS v Sloveniji in poudaril, da bi morali v vseh organizacijah ZRVS predlagati svojo dejavnost na podlagi predloga sklepov 13. seje CK ZKJ, ki postavlja tudi pred rezervne vojaške starešine vrsto pomembnih in odgovornih nalog. Zvezna konferenca ZRVS Jugoslavije je ocenila, da je delo organizacij ZRVS v Sloveniji zelo dobro in boljše kot v drugih republikah in pokrajinah. Z velikim občutkom odgovornosti je potrebno obravnavati kadrovske problematiko in se po potrebi odločiti za kadrovske menjave. V vodstvu organizacije ZRVS moramo pripeljati tudi mlade, sposobne in delavoljne tovariše. V vrstah ZRVS ne smemo imeti ljudi, ki so sposobni, pa nočejo delati in svoje znanja in sposobnosti ponuditi organizaciji in širšemu članstvu. Doseči bo potrebno tudi čim večjo usklajevanje vseh tistih, ki se ukvarjajo z usposabljanjem (TO, upravni organ za SLO, komiteji za SLO in DS in drugi). Pri ocenjevanju moralopolitične podobe starešine je potrebno upoštevati zlasti njegov odnos do uresničevanja nalog na področju stabilizacije, samoupravljanja in na drugih področjih. Tudi obveščanje je potrebno postaviti na najširšo podlago in več kot doslej storiti za obveščanje o delu organizacije v Naši obrambi, TV-15 in v drugih časopisih.

Prizadevanja ostajajo ista

Program dela Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije za prihodnje leto temelji na značilnostih sedanjega obdobja našega družbenega razvoja. V ospredju so naloge, ki jih imajo organizacije in člani ZRVS na področju SLO in DS. V preteklem obdobju so bili sprejeti pomembni sklepi in usmeritve o mestu in vlogi organizacije v družbi, ki zahtevajo pri prihodnjem delu še več doslednosti in odgovornosti pri uresničevanju sprejetih programov. Hkrati pa pomenijo tudi nadaljevanje stalnih prizadevanj za podružbljanje in krepitev delovanja ZRVS, da kot družbena organizacija in del frontno organizirane SZDL opravlja svoje obveznosti na področju SLO in DS.

Sestavljalci so program dela razdelili na tri dele, in sicer ideološko-politični in obrambno-samozaščitno usposabljanje, organizacijsko-kadrovske zadeve in informativna ter založniška dejavnost.

Pri idejno-političnem izobraževanju so dobili samo eno temo, ki obravnava vojaško-politične, varnostne in gospodarske razmere v svetu in pri nas. V okviru tega pa naj bi obravnavali tudi razmere v občini, krajevni skupnosti in organizaciji združenega dela ter konkretne naloge rezervnih vojaških starešin.

Na področju splošno-vojaškega usposabljanja bodo rezervni starešine proučevali priprave na oborožen boj, kako se izvaja ta boj in praktično reševali taktične naloge na terenu. Pri prvih dveh temah naj bi proučevali gradivo individualno. Znanje bodo nato utrdili na seminarjih, ki bodo trajali dve do tri ure. Praktična preverjanja znanja bodo v obliki peturne skupinske vaje. Druge oblike usposabljanja so razni taktično-tehnični zbori, urjenja v streljanju in strelska tekmovanja in zgledne ter druge vaje.

V okviru tega usposabljanja naj bi rezervni starešine aktivno sodelovale pri obrambnem usposabljanju prebivalstva in mladine in tako prispevali svoj delež k podružbljanju SLO in DS. Pri delu z mladino mora biti v ospredju predvsem vzgoja. Doseči morajo zavestno opredelitev in prepričanje mladih v pravilnost naše socialistične samoupravne usmeritve in neuvrščene politike.

Za nadaljnji razvoj organizacije in njeno uveljavitev sta zelo pomembni dobra organiziranost in kadrovska politika. Večjo pozornost bodo namenili kadrovanju za šole rezervnih oficirjev in spremljanju dela stažistov v

enotah JLA in po prihodu iz armade takojšnji vključitvi v SLO in DS. Stalna naloga na tem področju je tudi krepitev organiziranosti in samostojnega ustvarjalnega delovanja krajevnih organizacij in aktivov ZRVS v tozdih, posebej pa na višjih in visokih šolah.

V informativni dejavnosti naj bi v prihodnjem letu naredili korak naprej. Po sedanjih izkušnjah bodo spodbujali, obveščali, prenašali izkušnje in kritično analizirali dejavnost ZRVS, opozorili na napake, in to s posebno pozornostjo na osrednje naloge organizacije. Bolj naj bi seznanjali javnost o delu ZRVS in pri tem skrbeli tudi za izmenjavo delovnih izkušenj med organizacijami. Člani ZRVS morajo tudi skrbeti, da se bo čim več članov naračilo na Našo obrambo in TV-15 Naš tovariš.

To so le nekatere najpomembnejše naloge, ki jih bodo v prihodnjem letu uresničevale organizacije in člani ZRVS. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da bomo v letu 1985 sprejemali tudi srednjeročne načrte na vseh področjih družbenogospodarskega razvoja za obdobje 1986-1990. Organizacije in člani ZRVS morajo pri sestavljanju svojih srednjeročnih načrtov na vseh ravneh najprej oceniti delo v preteklih štirih letih, nato pa uskladiti svoje načrte z razvojnimi načrti in možnostmi nosilcev načrtovanja v družbenopolitičnih in samoupravnih skupnostih, združenem delu in krajevni skupnosti. Pri tem morajo nujno bolj tesno sodelovati z oboroženimi silami in dejavniki, ki so zadolženi za SLO in DS. Pri načrtovanju prihodnjih nalog morajo upoštevati sprejete usmeritve, ki pomenijo željo za boljšim delom vključno z uporabo znanstvenih spoznanj.

Bojan Kuntarič

Kratko, a plodno sodelovanje

Sodelovanje med občinsko konferenco ZRVS v Trbovljah, trboveljsko osnovno šolo in enoto Željka Svrznjaka je po časovni strani kratko, toda zelo pestro in nepretrgano. Prve stike so navezali konec lanskega leta, 17. decembra je skupina osnovnošolcev obiskala vojake in starešine v njihovi vojašnici. Nekaj dni kasneje je delegacija enote obiskala Trbovlje in se udeležila proslave ob dnevu JLA. Ponovno so se srečali 8. junija letos, ko je delegacija enote sodelovala na drugi seji občinske konference ZRVS. Vojaki in starešine enote Željka Svrznjaka so se z rezervnimi starešinami iz Trbovelj srečali konec septembra. Ogledali so si srojno tovarno polprevodnikov Iskra, Revirski muzej ljudske revolucije, Delavski dom, Rudarski dom, center za obveščanje in alarmiranje. V obeh delovnih organizacijah so se seznanili s proizvodnimi

uspehi in načrti, drugod pa z revolucionarno preteklostjo in razvojem občine Trbovlje in z obrambnimi pripravami in dejavnostmi na področju SLO in DS.

Nato so skupaj obiskali še planinski dom in kočjo Polmeta Majdiča na Mrzlici, kjer so jim gostitelji pripravili kosilo in jih seznanili z namenskimi obiski v okviru tabora

ljudske fronte in dejavnostjo planinskega društva Trbovlje. Ob vrnitvi jih je pot vodila mimo Čebina, kjer je bila pred sedemindesetimi leti ustanovljena KP Slovenije, na Vrhe do doma Tončke Ceč, kjer so se razšli s prijetnimi vtisi.

Tričlanska delegacija OK ZRVS Trbovelje in aktivna ZRVS tovarne polprevodni-

Starešine enote, ki ji poveljuje Željko Svrznjak, in njihovi gostitelji med obiskom v Trbovljah. (Foto: Toni Podbevšek)

kov Iskra pa se je 6. oktobra udeležila proslave v vojašnici Milovana Šaranovića in se dogovorila za vnovično srečanje, ki bo 27. oktobra. Takrat bodo člani aktivna ZRVS Iskre in Cementarne Trbovlje obiskali enoto Željka Svrznjaka, si ogledali tehnični zbor in vojaško vajo na njihovem poligonu ter se preizkusili tudi v streljanju s sodobnim vojaškim orožjem.

Tovrstna srečanja so obojestransko zelo koristna in večinoma. Zanje vlada precejšnje zanimanje tako pri pripadnikih JLA, rezervnih vojaških starešinah in šolski mladini. Skupno je bilo v tem kratkem času pet srečanj, za šesto pa so se že dogovorili. To potrjuje širino, obseg in plodnost tega sodelovanja, za kar gre zahvala posameznikom iz ZRVS, še posebej pa starešinam enote JLA, ki so pokazali veliko smisla, volje in razumevanja do potreb organizacij ZRVS in šol ob izvajanju dejavnosti na področju SLO in DS.

vestnik
GLASILO
ZRVS
SLOVENIJE

Nova številka Vestnika ZRVS

Republiška konferenca ZRVS je pred dnevi izdala drugo številko Vestnika ZRVS. V njem sta objavljena povzetek uvodne besede in sklepni govor predsednika predsedstva ZRVS Jugoslavije Djura Lončarevića na posvetovanju o aktualnih vprašanjih vloge in položaja ZRVS v naši družbi in v sistemu SLO in DS. Objavljeni so tudi sklepi in stališča s tega posvetovanja kakšna sta mesto in vloga aktivna ZRVS v združenem delu in sklepi predsedstva SFRJ o mestu in vlogi te organizacije v naši družbi.

Vestnik objavlja tudi povzetek razprave predsednika komisije CK ZKJ za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito Franceta Popita na posvetovanju o vlogi in položaju ZRVS v sistemu SLO in DS ter sklepe sveta za SLO in DS RK SZDL Slovenije s tega posvetovanja.

Čeprav je ta številka izšla samo v dva tisoč izvodih, bi ga moral prebrati vsak član ZRVS. V sklepih in dokumentih je veliko koristnih navodil za delo v prihodnje. Članom in organizacijam ZRVS pa bodo ta navodila zelo koristna pri sestavi programov dela v prihodnjem srednjeročnem obdobju.

B. K.

Tekmovanje in preverjanje znanja

Občinska konferenca ZRVS Titovo Velenje se je letos na poseben način vključila v proslavljanje občinskega praznika. Organizirali so občinsko tekmovanje na temo SLO in DS, na katerem so sodelovale prve tri uvrščene ekipe na tekmovanjih po krajevnih konferencah ZRVS in druge povabljene ekipe. Na startu je bilo 22 tekmovalnih ekip.

Prvo mesto je osvojila ekipa KO ZRVS Družmirje-Gaberke, drugo ekipa KO ZRVS Šalek-Gorica iz Titovega Velenja, tretje mesto pa so si priborili člani ekipe obrambnega krožka osnovne šole Anton Askerč iz Titovega Velenja.

V skupnem vrstnem redu krajevnih organizacij ZRVS, seštetih so uvrstitev treh ekip, je bila najboljša KO ZRVS Smartno, pred KO ZRVS Konovo in KO ZRVS Šalek-Gorica.

V Titovem Velenju pa so pripravili tudi preverjanje znanja rezervnih vojaških starešin po programu za letos. Največ možnih točk je zbrala skupina iz KO ZRVS Center - desni breg Titovo Velenje. Preverjanje je bilo združeno s petimi pohodi rezervnih vojaških starešin iz Smartnega ob Paki, Soštanja, Pesjega, Sentilja in Titovega Velenja. Skupni cilj pa je bil v Paških vrhovih v bližini spomenika Stanetu Ilcu-Krištofu. Med pohodom so udeleženci spoznavali in utrjevali znanje iz topografije, znanje iz zgodovine NOB v občini Velenje ter obiskali spomenike NOB ob poti. Na cilju so predstavniki občinskega štaba TO in CZ pripravili lepo razstavo pehotnega orožja in tehnične opreme.

V v sklepnem delu je zbrane pozdravil generalpolkovnik Ivan Dolničar, nato pa so pripravili kulturni program.

Martin Slatinšek

Jože Božiček: »Bomo znali pridobiti zaupanje delovnega človeka?« Nikogar naj ne bo strah odkritih kart

Minila je trinajsta, dobili smo štirinajsto sejo CK ZKJ. Čas, ki je minil med obema, je sprožil vrsto vprašanj – nekatere je celo vznemirjala misel o zgodovinskosti predzadnje seje. Misel o nekakšnem prelomnem dogodku, ki naj bi postavil na glavo vse dosedanje ravnanje, sčistil vrste in vnesel širok, bojevit, jasen in odkrit dialog.

Kresala so se mnenja in se še. Razprave, drži, da so ostre, široke, da se mnogo-krat lotevajo včasih nezaželenih tem, da ljudje omenjajo imena, te razprave po osnovnih organizacijah so dokazale, da se ljudje živo zanimajo za življenje okoli sebe, za ustvarjalnost in da jih seveda še kako bolijo nezavzetost, neznanje, špekulacije različnih vrst in barv. Med komunisti se je začelo razslojevanje, zahtevamo poštenega, pridnega in značajnega človeka, oboroženega z znanjem, ki mu ne bo nič pretežko. To terjajo od nas razmere. Ljudje zahtevajo odgovore na vprašanja, ki niso vedno prijetna.

Nedolgo tega smo se pogovarjali z Jožetom Božičkom, predsednikom občinske konference ZK Šmarje pri Jelšah in vodjo tozda Dekor, brusilnice stekla v Kozjem. Božičkov kolektiv je majhen, delaven in tudi finančno učinkovit. Komunisti kozjanske steklarne, zatrjuje Božiček, nimajo dlake na jeziku, skrivnosti zanje ne sme biti. Ljudje bodo lahko dosledno samoupravljali le takrat, pravi, ko zanje ne bo neznank in ne prikrivanja, še manj slepomišljenja.

»Že sedaj govoriti o zgodovinskosti 13. seje je gotovo nesmiselno pretiravanje, trezno presoja Božiček. Zgodovinska ali ne – bosta pokazala čas in naša zavzetost. Navsezadnje, vse to, kar govorimo sedaj, na kar prisegamo, smo vendarle že vedeli. O tem smo že bogve kolikokrat pisali; v tašni ali drugačni obliki. Je pa res, da gre pri današnji razpravi v osnovnih organizacijah za ustreznejši pristop, da sklepi zahtevajo večjo angažiranost članstva, da je veliko manj forumskega dela in da je tokrat pobuda res v rokah komunistov.«

Stvari ni mogoče urejati z vrha

Komunisti so se soočili sami s seboj, premišlja Božiček. V šmarnski občini so do jeli, da je treba razčistiti, kdo je za kaj kriv in za kaj, čemu ne dela prav in čemu pre malo dosledno. Kdaj so grešili namerno, kdaj zaradi nezna-

nja? Naliti si čistega vina, brezkompromisno razčistiti... tako zahteva čas.

Prav je, misli, da je naposled partijsko vodstvo razumelo, da je treba stvari reševati širše in da jih je nemogoče voditi z vrha, pač pa da se morajo komunisti sami odločiti, kam in kako naj pelje njihova pot: s konstruktivnim dogovarjanjem, z demokratičnim dialogom. Božičku se zdi, da so bili člani doslej premalo seznanjeni z nekaterimi pomembnimi odločitvami, ki so bile sprejete na tej ali oni ravni.

»Svojevrsen paradoks: dolžnost komunistu velevala, da mora kreativno sodelovati pri najpomembnejših odločitvah, ustvarjanju usode sočloveka, da mora budno spremljati dogajanja, in vendar tega komunist spodaj, v temeljnih celicah družbene stavbe, ni mogel delati, ker preprosto največkrat ni vedel, kaj se dogaja,« je razvijal brez dvoma zanimivo – in kar preočitno – misel Jože Božiček. Zanj je sedanja partijska aktivnost porok nečesa svežega, kar vliva zaupanje ne le komunistom, pač pa tudi nekomunistom in delovnemu človeku nasploh. Danes, pravi, to živahno in tudi vsebinsko bogato gibanje s simpatijami spremljajo tudi nekomunisti. Gre za zaupanje, to pa pomeni, da bo treba z dosedanjim usmeritvijo nadaljevati.

Premnoge odločitve, sprejete čez noč, ki so največkrat prinesle več škode kot koristi, zanesljivo pa dvom v zaupanje posameznikov, so delovnega človeka postavile na hladno. Brez števila ugovorov zaradi pologa, himne, te ali one elektrarne in še marsičesa, v zadnjem času je na tapeti predvsem olimpijada, so pokazale, da je vloga samoupravljalca (ki to ni, saj preprosto ne more – in zdi se, da je za nekatere tudi nezaželeno – biti) potisnjena v ozadje, spregledana, omalo-važevana, da ne rečemo arogantno odrinjena. Na številne ugovore, ki jih je ta samoupravljalca, delovni človek, pošiljal od Poncija do Pilata, največkrat ni dobil drugega kot – cinično tišino. Da bi to lahko bila negacija samo-

upravljanja, pristojni bržkone niso premišljali, smo poprašali Jožeta Božička, da bi lahko govorili o teptanju temeljnih vrednot naše družbe, zraslih iz boja naših narodov... da naša ravnanja usmerja ob takšnem načinu odzivanja na probleme delovnega človeka vladavina birokratske togošči in ravnodušnosti?

Božiček se je strinjal, še več, menil je, da je na pohodu odtujenost v odločanju našega človeka, da država vse bolj prevzema vajeti in da je skrajni čas, da se to zaustavi in se delovnemu človeku znova vrne njegova stara vloga.

Da je vse to povezano s stanjem v naši družbi, je Božičku razumljivo, vendar kljub temu ne bi smeli prisoditi v zoževanje manevrskega prostora samoupravljanja. Že zato ne, ker to hkrati tudi pomeni odmik stabilizacijskih prizadevanj, s tem pa tudi nadaljnje siromašenje družbe. Nemogoče je omejevati samoupravljanje, pravi, saj takšno ravnanje grobo omalovažuje delovnega človeka, tistega, v imenu katerega vztrajno govorimo, da je naša moč.

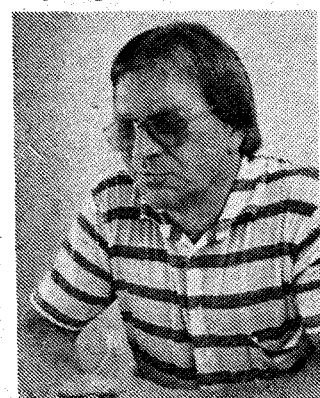
»Hočeš nočes se moramo sprijazniti z dejstvom, da nekako prevladuje občutek, da ni treba nikomur za nič odgovarjati. Zaradi tega je seveda nujno, da je delovni človek neobveščen, da ima občutek, da je bolje, da se za stvari preprosto ne zanima, premišlja Božiček in hkrati preudarja, kako to spremeniti.«

Odnos do ljudi, ki nosijo breme stabilizacije, se bo moral izboljšati

Razprave po trinajsti seji CK ZKJ bodo s svojimi sklepi marsikaj spremenile, je prepričan Božiček. Za začetek veliko. Zanj je še vedno eden izmed vzrokov za takšno stanje tehnološka odvisnost od tujine in neupoštevanje domačega znanja. Slej ko prej bo treba tega malega človeka razumeti, mu omogočiti pot do odločanja. Kako to doseči, se vprašuje. Predvsem mora delovni člo-

vek imeti neomajno zaupanje v ljudi, ki ga vodijo, ga predstavljajo nazunaj.

»Ne igravimo se slepih miši, kot smo se, denimo, ob pisanju o naših dolgovih v tujini. Ko je vsa tujina vedela, kako je z nami le mi ne. Čas bi že bil tudi, da bi nam odgovorni kolikor toliko natančno povedali, kdaj bo možno izpustiti kakšno luknjico na pasu in da ne bomo spet zbegani zaradi kopice različnih, povsem neuskkljenih izjav. Odnos do ljudi, ki nosijo breme stabilizacije, se bo moral nujno spremeniti.«

Proizvodnja raste, realni osebni dohodki še naprej padajo, nenehno vihtimo tisto o stiskanju pasu, stimulacije in motivacije za dobro, boljše delo, ne maramo ponuditi, radi pa bi našli izhod iz položaja, ki so nam ga – smo si ga – vsilili?

»Delitev narodnega dohodka,« osvetljuje Božiček, »se preveč pomika k družbeni režiji, k neproduktivnim dejavnostim, k birokraciji, ki je nenasitna zver. Tako se zmanjšuje tisti del dohodka, ki bi moral iti v stimuliranje, v krepitev materialne podstat del. Ta družba se bo morala odločiti in se organizirati drugače. Nekdo se bo moral odpovedati čemu, vsekakor pa ne bomo mogli kar naprej gledati v lonce tistim, ki so ga naredili in napolnili. Zaradi tega imamo težave. Spregledali smo normativizme različnih vrst, še vedno podvajamo zmogljivost, vseh nepotrebnih naložb se še nismo odrekli, tudi papirnati vojni ne. Tako naposled zmanjkuje energije za prepotrebnejše stvari. Ta tehnološki razvoj, za temeljitejšo organizacijo dela.«

Pomembno vprašanje je seveda tudi nagrajevanje po delu. Ni nam kaj prida uspeho, da bi ga premaknili z mrtve točke. Je birokratski aparat res tako močan in vse-mogočen, da tiči tako visoko nad prizadevanji delavskega razreda in jih uspešno duši?

V glavnem to drži, komentira Božiček, vendar uspešno nagrajevanje po delu čestokrat ni odvisno le od enega samega dejavnika. Tu je vprašanje zakonodaje, pa tudi različnih špekulacij, kjer se čestokrat zgodi, da se bolje piše tistemu, ki dela slabo, kot onemu, ki se trudi. Gre za lažno solidarnost, za vse vrste – (ne)uzakonjenih izkoriščanj, številnih, pri-spevkov: družbeno priznana uspešnost večkrat razvrednotimo. To smo delali vrsto let. Nagrajevanje ni zgolj spodbuda, je tudi organizacijski dejavnik. Ni mogoče dela enih meriti, drugih ne. Birokrati na ves glas kriče,

da jih ni mogoče »izmeriti«. Zanimivo, v svetu s tem nimajo takšnih težav. Ne pozabimo, da je nagrajevanje po delu hkrati tudi ideološko vprašanje. S tem ko ne rešujemo ustrezno režije, zapostavljamo delavce in jih delimo: nastajajo plasti – proračunsko napajani in tisti, ki napajajo.

Odrinjenost boli in zmanjšuje prizadevnost

V širokem spektru (ne) samoupravnega življenja, se zdi, je slednjega še največ v krajevnih skupnostih. Božiček se strinja, vendar pravi, da je to pač zato, ker se tam ljudje pač najbolj živo, življenjsko prizadeto ukvarjajo s svojimi problemi, da pa so stvari drugačne v organizacijah združenega dela. Tam, zatrjuje, so zadeve premete nič-kolikokrat, pridružujejo se jim še težave povsem materialne narave in za dodatek še – v veliko primerih – nerazumevanje vodilnih struktur. Da je tako, nenehno dokazujejo tudi prekinitve dela. Gre za ožene samoupravljanja, ki ga zaradi neustreznosti materialne podstat že tako ali tako ni mogoče dovolj razviti. In tako delavec ali občan vse manj vpliva na odločitve, zlasti še na pomembnejše.

»Ko gre za odločitve širšega, splošno jugoslovanskega ali republiškega pomena, kjer so udeležene mednarodne in domače denarne ustanove, bi se morali odločevati plebiscitarno. Tudi tu je delovni človek odrinjen. Projekt Jesenice? To je stvar vse Slovenije, ne le Gorenjske. Morali bi se odločiti z referendumom. Proučiti, kaj dobimo, kaj izgubimo. Tako pa: ozek krog posameznikov nekaj izsilili, ko pa, recimo, stvari ne stečejo tako, kot je teh nekaj glav predvidelo, je pri roki kaj hitro parola »o krivdi nas vseh«, s tem seveda, da te grehe še kako plačuje delavski razred.«

Govorimo o morali. Tudi to je del te morale, pravi Božiček. In ta nesrečni voluntarizem, vseznalstvo, medtem ko po drugi strani spet na ves glas kričimo o diplomah, profesionalnosti. Kar preočitna je javna praksa, da nekateri vse vedo in o vsem tudi presoajo: ne da bi trenili z očesom, razglablajo o kmetijstvu, kulturi, znanosti... Razpasle so se kršitve: zakonov, dogovorov, ustave. Ljudje marsikaj izjavljajo, izjave dežujejo z odgovornih mest. Navsezadnje mora človek zagovarjati tisto, kar reče v javnosti.

Koliko in kako smo vsi »krivi«?

Kolektivna odgovornost – osebna odgovornost? Kje so meje? Kje ljudje v tej zgradbi?

»Da je kolektivna odgovornost marsikdaj tudi sinonim za prikrivanje napak in nedela, neznanja in posplošitev, je seveda že znano. Znano je tudi, da je kaj lahko v njej utopiti – osebno odgovornost. In tako se tale mlinček vrti, nekoliko ironizira Božiček to vprašanje, vendar ne brez grenkobe, tudi na račun napačnega pojmovanja mandator. Kajkrat človek po izteku mandata, bodisi enoletnega ali več, odide, ne da bi sploh lahko dojel naravo svojega dela. Zaradi »vrtenja« ka-

drov večkrat na različnih mestih tudi niso najbolj pravi ljudje. In še: če je delal napake, na naslednjem delovnem mestu zanje ne odgovarja več. To bomo morali premisliti in pogledati za ljudmi tudi v preteklost, ne da jim za napake ponujajo še boljša mesta.

Kolektivno odgovornost bi bilo dobro preučiti z dveh gledišč: kako se kolektivna odgovornost najvišjih organov prenaša in obnaša do najmanjše družbene celice in kako je ta zmožna vplivati na prvo. V trenutku, ko vznikne geslo »vsi smo krivi«, možnost povratnega vplivanja ni več, proces je zaustavljen. Bezanje v odgovornost posameznikov se lahko kaj hitro sprevrže v oportunistno, tehnobirokratizem itd., etiketiranje ne uide.«

Seveda imamo veliko neodgovorne kritiziranja, misli Božiček, vendar preprosto človek kaj hitro zasluti in vidi napake. Kritiziranje takšne vrste je seveda tudi v sami zvezi komunistov. Žal je treba povedati, da so nedavne razmere močno vplivale tudi na akcijsko enotnost članov ZK. Komunisti čutijo odgovornost do vseh vprašanih, vendar vselej niso dobili odgovorov, ker so bili kajkrat povezani tudi z neljubimi dejstvi.

Zdaj vse te zadeve razčistujemo. Jasno je, da se bo treba spoprijeti s kadri, da se ne bo ponovilo vprašanje nekega šmarnskega komunisti, ki je v razpravi dejal: »Zanima me, kakšni bodo sklepi 23. seje?«

Sestankarstvo, vsemogočno božanstvo

»Dosedanje razprave jasno dokazujejo, da se je zveza komunistov doslej vse preveč zapirala vase, da se je oddaljevala od delavskega razreda, čigar avantgarda je bila. To je postajalo nemogoče, paradoks, ki je silil v premišljanje. Ustrezljivo smo stregli vsem vrstam formalizma, nismo dosegli ustvarjalnega dialoga, vsaj takšnega ne, kakršnega bi si želeli, z nekomunisti. Neznanje v vrstah zveze komunistov še vedno prinaša sektašenje.

Ni razlogov, da ne bi bili zadovoljni. Na pravi poti smo, tako ocenjujemo tudi v šmarnski občini, tako mislim sam. Odcepili smo se od togosti našega dela. Zdaj smo v toku. Še vedno pa je preveč odklonov,« je ob koncu pogovora dejal Jože Božiček.

Med komunisti, je še navrgel, nastajajo nekakšna razslojevanja. Mnogi vodilni krogi v organizacijah združenega dela ne posvečajo dovolj pozornosti družbenopolitičnim organizacijam, torej tudi ZK ne. Počasi se oddaljujejo, izločujejo se, postajajo plast zase, a so vendarle komunisti. V razpravah v občini, po osnovnih organizacijah so s presenečenjem ugotovili, da se del članov preprosto ni hotel udeleževati sej. Analiza je pokazala, da so to bili – neposredni proizvajalci. Zakaj so stali ob strani? Razlog: nerazumevanje vodstva, mojstrov, sekretarja... Nepravilna kadrovska politika rojeva tudi razslojevanja, ki jih tudi sicer naša družba ravno ne »pogreša«, se nekoliko zajedljivo pošali za slovo Jože Božiček.

Milenko Strašek

Iskrene želje ob obletnici

Sprejem ob 70-letnici Ivana Gorjupa in dr. Davorina Valentija

V domu družbenih organizacij v Mariboru so te dni pripravili sprejem, na katerem so počastili Ivana Gorjupa in dr. Davorina Valentija ob njuni 70-letnici. Na skromni slovesnosti je predsednik mestnega komiteja ZKS Maribor in član predsedstva CK ZKS inž. Rafael Razpet spregovoril o zaslugah jubilarcev. V svojem delovanju sta mnogo prispevala pri urejevanju zdravstvenih in socialnih problemov borcev in invalidov. Ivan Gorjup je bil že predvojni sindikalni sodelavec v revirjih, po vojni pa je delal kot funkcionar v borčevski in sindikalni organizaciji, kjer je še danes, mnogo let po upokojitvi, aktiven v raznih mestnih,

republiških in zveznih organizacijah. Vso skrb posveča tudi predvojnemu delavskemu gibanju, delu skojevske organizacije in nekaterim drugim problemom.

Tudi dr. Davorin Valenti je znan mariborski zdravstveni delavec, ki je bil med NOB tudi partizanski zdravnik. Vse svoje moči je vedno razdaljal za dobro borcev in ima velike zasluge za ustanovitev in razvoj dispanzerja za borce v Mariboru. Tudi danes še vedno, če je potrebno, pomaga v dispanzerju za borce. Oba jubilarca sta prejela tudi knjižna darila od predstavnikov družbenopolitičnih organizacij Maribora in mnogo čestitk.

M. K.

O frankfurtskem sejmu, o založniških križih in težavah ter o programu za leto 1985 v pogovoru z Andrejo Kmecl Knjiga postaja drag priboljšek

Tokratni pogovor z glavno urednico založbe Borec smo začeli z vtisi s frankfurtskega knjižnega sejma in se šele po malo širšem knjižnem razgledu povrnili k domači knjigi oziroma k obetom založbe Borec za prihodnje leto.

Največji, najobsežnejši in še kako drugače »naj« knjižni semenj v Evropi in svetu prav gotovo ni kraj za minuciozne ljubitelje knjige. Tam se ponuja knjižna produkcija z vsega sveta predvsem za medzaložniške posle, prevode in knjigotrške stike... Našim založnikom se v zadnjih letih ob pogledu na tisočrni obraz svetovne knjige najpogosteje cedijo sline, čeprav, pravi Andreja Kmecl, je sodelovanje z drugimi založbami po svetu nujnost; nujnost predvsem za izmenjavo izkušenj in priporočil, ki jih glede na skromne možnosti slovenski založniki upoštevajo vsaj v drobcih v svojih knjižnih programih. Hkrati se tam na velikem sejmu lahko domači založniki že začnejo dogovarjati za načrtovanje morebitnih skupnih večjih projektov.

Vse, kar ponuja največja predstava knjig, ni mogoče v kratko odmerjenem času obiti, kaj šele bolj pregledati, zato si naši založniki še pred ogledom sejma pripravijo načrt tistega, kar sploh hočejo videti. »Zvečine smo se omejili na pregled evropske ponudbe in iskali stike z založbami, ki ponujajo knjige iz tretjega sveta. Hkrati smo lahko primerjali zunanjo podobo knjig z našimi,« nam je o letošnjem frankfurtskem sejmu še povedala tovarišica Kmecl, nato pa

dodala nekatere ugotovitve o izbranih temah, ki so pri naši založbi Borec hrbtenica programov: »Tudi pri številnih založbah na frankfurtskem sejmu je bilo opaziti, da se teme o drugi svetovni vojni še pojavljajo, vendar pa najpogosteje z ožjo nacionalno vsebino. Zlasti je bilo očitno, da se z minulo vojno ukvarjajo Nemci (od literature do dokumentarnih del), Angleži objavljajo veliko zgodovinskih del z vojno tematiko...«

Toliko o pogovoru, ki nam je lahko »vzbudil tek«. Domači založniški napori so videti v luči svetovnih »možnosti« kot drobni koraki, kar pa zopet ne pomeni, da Slovenci knjigi ne posvečamo pozornosti. Težave, ki jih ima naša družba na vseh krajih, se zrcalijo v našem založništvu. Andreja Kmecl:

»Skoraj edina svobodna menjava dela slovenskih založb je s Kulturno skupnostjo Slovenije. Vendar je za leto 1985 že znan podatek, da bo baje kulturna skupnost prispevala za knjigo le 47 odstotkov več finančnih sredstev kot letos, medtem ko pričakujemo osemdesetstotno povišanje dejanskih stroškov za izdaje novih knjig. Nastaja tudi problem obrestnih mer pri posojilih založbam (obrestna mera je trenutno 45 odstotna), hkrati

pa založbe kreditirajo kupce s komaj dvanajst odstotnimi obrestmi.

Vse naštetost so splošni slovenski založniški problemi, ki jim je treba zaokroženo podobo prišteti še problem zalog in obrestnih sredstev. Zaradi vsega tega si založniki prizadevajo, da bi bila širša družbena skupnost o vsem tem natančneje seznanjena in bi o tem spregovorila. Kajti v razmerah, kakršne veljajo sedaj, je pravzaprav knjiga že postala »luksuz«.

»Ob vsem tem mora tudi naša založba Borec izpeljati svoj sprejeti knjižni program, to je skoraj štirideset naslovov, od tega nekaj več kot tretjino mladinskega programa. Za sedaj podatki kažejo, da nam gre prodaja še kar zadovoljivo od rok ob dejstvu, da nimamo svojih knjigarn in da se prodaja v tako imenovanem družbenem sektorju zmanjšuje. Dobro imamo urejeno prodajno (poverjeniško) mrežo za mladinski knjižni program in še, zlasti za revijo Kurirček.«

Upati je, da so uredniščin pogledi preveč – črnogledi, in da bo družba »iznašla« način, kako poceniti knjigo, tako da ne bo »luksuz« prebiranje vojnih spominov, slovenskih novosti ali pa denimo, nekaterih obsežnih in za znanje vsakogar koristnih dokumentarnih del.

Mnoge slovenske založbe so ob slabih finančnih obetih za prihodnje leto že zmanjšale število naslovov v njihovih programih. Založba Bo-

rec tega za sedaj še ni storila in ostaja pri zastavljenem načrtu. Med knjigami, ki bodo izšle v letu 1985, so namreč pomembni naslovi, kot na primer: Toneta Ferenc »Ljudska oblast na Slovenskem 1941–1945« pa »Zgodovina slovenskega letalstva« (prvi del), »Tehnična dejavnost KP v letih 1929–1945«, Mire Miheličeve novi roman »Neko drugo življenje«, Stančka Petelina-Vojka »Enaintrideseta divizija«, Dušana Nečaka (nadvse koristno za naše boljše poznavanje) »Koroški Slovenci v drugi avstrijski republiki«, ponatis Svetinove »Ukane« in »Volčičev«, iz prevodne književnosti pa izredna dela, kot je hrvaškega pisatelja Jureta Franičevića-Pločarja »Mir«, Mihalyja Karolyja spomini rdečega grofa in vedno bleščečega Isaaca Bashevisa Singerja »Moskatovi« (v dveh knjigah). V programu za mladino so nanizana znana imena ustvarjalcev za mlade od Ele Peroci in Neže Maurer do Nika Grafenauerja, Leopolda Suhadolčana, Voje Radojčiča in Mihe Mateta. Med kar nekaj slovenskimi novostmi najdemo tudi Janeza Vipotnika z »Osemindesetimi«, Marjeto Novak z romanom »Kristina« ter Branka Gradišnika »Leta« ... Vse to predstavlja za manjšo založbo, med katere se uvršča Borec, izreden delovni napor, če pa bo vse zares tudi izpeljano in nazadnje še – prodano, pa tudi velik uspeh.

B. Ž. J.

Štiridesetletnica partizanskega gledališča

V Mariboru te dni: Borštnikovo srečanje

Dvajsetega oktobra se je v Mariboru začela najbolj slovesna manifestacija »krajnskih komedijantov«, devetnajsta po vrsti, ki letos nosi pečat štiridesetletnice ustanovitve partizanskega gledališča (to je bilo ustanovljeno januarja 1944. leta).

Kakor vsako leto bodo tudi letos podelili zaslužnim gledališnikom nagrade in priznanja. Zlato značko Borštnikovega srečanja je prejel gledališki kritik Andrej Inkret, sicer pa so prvega dne srečanja odprli tudi razstavo Štirideset let slovenskega partizanskega gledališča, ki je bilo prijetno in tudi ponosno soočenje s polpreteklo zgodovino. Prvi ravnatelj tega gledališča in Josip Vidmar (ki je skupaj z Borisom Kidričem) podpisal odlok o ustanovitvi tega gledališča, sta spregovorila o izjemnosti tega dejanja.

Po uradni otvoritvi srečanja v mariborskem gledališču je za Bratkom Kreftom spregovoril zbranim predsednik repu-

Prizor iz Borovih »Raztrgancev«, ki so ga izvajali gledališniki Slovenskega narodnega gledališča v Črnomlju.

bliškega komiteja za kulturo Matjaž Kmecl, sledila je predstava Draga Jančarja »Disident Arnož in njegovi« v izvedbi SNG Maribor.

»Svoje intelektualne moči izčrpavamo v čezmernem medsebojnem pamfletnem obkladanju in bogve da prihodnost v današnjem času ne bo mogla videti niti realizma niti romantizma niti kakšnega drugačnega častivrednega – izma, ki jih sicer za označevanje dogajanja v umetnosti ne manjka, temveč tisto, kar je znani slovenski publicist in pisatelj s spominom na Valvasorja imenoval »zgaga in sramota vojvodine Kranjske« – Prihodnost pa prihaja! ... Tako je govoril Matjaž Kmecl, ko je skušal v svojem govoru ujeti utrip umetnostnega ozračja sedanosti.

B. Ž. J.

Ob 40-letnici osvoboditve Beograda

Skladatelji, udeleženci NOB Janez Kuhar

Na osvobojenem ozemlju v Beli krajini smo se proti koncu leta 1944 že pripravljali in se veselili osvoboditve Beograda. Slutili smo, da bo Beograd vsak čas padel in da bomo Nemce končno pregnali iz naše prestolnice. V Slovenskem narodnem gledališču v Črnomlju smo se že pogovarjali o proslavitvi tega praznika, ki nam bo približal osvoboditev celotne Jugoslavije. Napisal sem pesem Beograd je naš, ki jo je uglasbil Janez Kuhar. Brž ko smo izvedeli, da je Beograd osvobojen, smo v mraku odhiteli v hišo na robu Črnomlja, kjer je bil Radio Osvobodilne Fronte. Po kratki vaji se je oddaja začela. Komorni zbor partizanskega gledališča, sestavljen iz dramskih igralcev in s solistom Stanetom Česnikom, je gromko zapel Kuharjevo skladbo Beograd je naš, s sredi oddaje je nenadoma zmanjkalo električnega toka. Kaj se je zgodilo?

Zunaj je bil peklenski ropot in pravcati bengalični ogenj, partizani so proslavljali osvoboditev Beograda in iz vsega orožja streljali. Neznani strelec je v tem blaznem množičnem veselju prestrelil električni kabel in tako prekinil oddajo.

Partizanski skladatelj, dirigent, harmonikar in glasbeni pedagog Janez Kuhar je bil pravšnji mož za partizansko kulturo. Vselej je hitro, ažurno in s pristnim navdihom ustvarjal glasbo za aktualne potrebe partizanskih enot. Marsikaj se je iz njegovega partizanskega opusa izgubilo, marsikaj pa se je ohranilo, a ne samo ohranilo. Nekaj Kuharjevih partizanskih umetnin sodi med najboljše partizanska glasbena dela in jim zob časa ne more do živga, zlasti nekateri odlični samospievi.

Janez Kuhar se je rodil v Vevčah, 10. julija 1911. Vesele in nadarjenost za glasbo je podedoval po starem očetu Blažu Kuharju, ki je bil nadučitelj v Polju in soustanovitelj ljubljanske Glasbe-

ne matic. V Kuharjevi družini so vsi brez izjeme peli in igrali. Kot petleten dečko je Janez igral na orglice, nekaj let kasneje na violino. Po končani meščanski šoli je odšel na ljubljansko učiteljsko, obenem pa se je šolal tudi na konservatoriju. Njegova prva služba je bila učiteljevanje na osnovni šoli Šafarsko pri Ljutomeru hkrati pa je na glasbeni šoli v Ljutomeru poučeval violino, solo petje in vodil orkester. Tu je ustanovil tudi moški in mešani pevski zbor. Na šoli je ustanovil tudi igralno družino, v kateri je režiral in igral. Z otroškimi pevskimi zbori je prirejal koncerte, mlade pevce je ljubkovalno krstil za »šafarske slavčke«. Zelo rad je hodil med ljudi in s svojo harmoniko trosil do-

bro voljo ob domačih praznikih.

V to idilično življenje med radoživimi Prleki pa je kruto zarezala druga svetovna vojna. Nemci so ga kmalu aretirali in odvedli sprva v Strigovo, nato pa v Ljutomer. Po-

Janez Kuhar, 1944. leta v Črnomlju

noči so ga odpeljali v Zagreb, a jim je med potjo ušel in po raznih pripetljajih prišel v svoj rodni kraj Vevče. Tu je od vsega začetka sodeloval pri narodnoosvobodilnem gibanju, nato pa je ob zlomu Italije odšel v partizane. Najprej je bil kulturni referent v Levstikovi brigadi kjer je ustanovil moški pevski zbor, za njega pisal in harmoniziral partizanske pesmi. (Hej, brigade! Janez, kranjski Janez, Mi mladi proleterji, Žrtvam). Oktobra 1943 je bil prestavljen za namestnika belokranjskega vojnega področja v Črnomelj. Nato so ga imenovali za člana Slovenskega narodnega gledališča.

V partizanskem gledališču je nastopilo za Kuharja najplodnejše skladateljsko in dirigentsko obdobje. Tu je napisal prvo partizansko glasbeno enodejanko na besedilo Mateja Bora Tam nek je v gozdovih, ki so jo uprizorili ob prvi obletnici partizanskega gledališča v režiji Jožeta Tirana. Nastala je januarja 1944 kot glasbeno-instrumentalna slika, ki so jo sestavljale zborne in solistične recitacije. Pevske dele so izvajali igralci, pevci in komorni zbor partizanskega gledališča. Ker opernega orkestra ni bilo mogoče sestaviti, so ga nadomestili klavir (Marjan Kozina), violina (Karlo Rupel) in harmonika (Janez Kuhar). Kuharjeva skladba je nakazala pot partizanskih operi, ki jo je kasneje napisal Rado Simoniti na besedilo Smiljana Samca.

V tem obdobju je napisal Kuhar veliko otroških pesmi, samospenov in partizanskih pesmi. Vodil je tudi dva pevovodska tečaja v Semiču in Gradcu. Sodeloval je skoraj pri vseh prireditvah in mitingih z belokranjsko mladino, bil je zborovodja okteta divizije KNOJ in harmonikar v oddajah Radia OF. Pomagal je pri partizanskem lutkovnem gledališču, zanj je napisal izvorno Pavlihovo himno. V Biogradu na moru je bil vodja kulturno-prosvetnega odseka slovenske baze. Tu je prevzel Invalidski pevski zbor, prirejal z njim koncerte v svobodni Dalmaciji in ga pripeljal v osvobodeno Ljubljano.

V okvir tega zapisa prav gotovo ni mogoče stisniti vseh podatkov, ki govorijo o ogromnem delu Janeza Ku-

harja na kulturnem področju v partizanih. Zanj mu ni nikdar zmanjkalo legendarne dobre volje in ljubezni, ob vsem tem je vedno našel dovolj časa, da se je hudomušno pošalil in razveseljeval partizanske tovariše zlasti v stiskah in hajkah. Po osvoboditvi je bil med navdušenimi graditelji in obnovitelji porušene domovine. Bil je na štirih delovnih akcijah in dvakrat razglašen za udarnika.

Kot v partizanih se je tudi po osvoboditvi rad odzival mnogim vabilom: vodil je mešani zbor Tobačne tovarne, mladinski zbor Železniške industrijske šole, mladinski zbor Gozdarskega tehnikuma, moški zbor Svobode Šentvid, moški zbor Ivana Cankarja, mladinski pevski zbor in harmonikarski orkester KUD Kajuh.

Z zborom in orkestrom KUD Kajuh je prejel drugo nagrado najboljših zborov Jugoslavije. Petkrat je bil nagrajen na jugoslovanskem televizijskem festivalu »pesmi za otroke«. Po razpisu Zveze skladateljev Jugoslavije je prejel tretjo nagrado za najboljšo pesem o Titu (Tovarišu Titu). Društvo slovenskih skladateljev mu je izdalo osem zvezkov Pesmi za mladino.

Sodeloval je na mnogih množičnih glasbenih prireditvah kot dirigent: ob 10-letnici osvoboditve z 800 pevci v Unionski dvorani, na slovenskohrvatskem festivalu v Kopru je vodil 3000 pevcev, 100 orkestrašev in 3 godbe na pihala. Slovenski televizijski gledalci se ga gotovo spomnijo s Trefaltovih Srečanj, ko je vodil velikansko vojsko harmonikarjev. Kot

dirigent RTV Ljubljana je odšel leta 1970 v pokoj, a ker njegova nemirna narava mirovanja ne bi prenesla, ga še kar naprej srečujemo na množičnih glasbenih prireditvah in tudi pedagoškemu delu se še ni odrekal. Skozi petindvajset let je vodil seminarje za vzgojiteljice otroških vrtcev na Koroškem, Štajerskem, Dolenjskem in Gorenjskem. Delo z mladimi in z otroki mu je še posebej pri srcu. Težko bi naša televizija našla primernejšega voditelja in vzgojitelja otroških in mladinskih zborov. Vodil je še številne zборе ljubljanskih osnovnih, glasbenih šol in gimnazij.

Med partizanskimi skladatelji Karlom Pahorjem, Marjanom Kozino, Radom Simonitijem, Cirilom in Dragom Cvetkom, Radovanom Gobcem, Maksom Pirnikom, Francem Šturmom, Dragom Korošcem, Svetom Maroltom-Špikom, Pavlom Šivicem, Viktorjem Miheličem in drugimi zavzema Janez Kuhar svojevrstno in častno mesto.

Kot človek je ostal tak, kakršen je bil v partizanih, vedno dovzeten za toplo besedo in tovariško pomoč, vnet za sodelovanje in za ohranjanje partizanskih izročil. Še vedno prime rad za harmoniko, zlasti v krogu svojih partizanskih tovarišev: bil je duša nedavnega družabnega srečanja ob partizanski zlati poroki Anderluhovi v Smarju pri Jelšah, na kateri smo slišali marsikakšno partizansko veselo, pa tudi ganljivo... Vedno je rad razveseljeval druge ljudi, na sebe pa je v svoji skromnosti vedno pozabljal.

Dušan Mevlja

Ob 140-letnici rojstva Simona Gregorčiča

Pesmi za vse dni

Daleč je že tisti čas, spomini na dogodke v NOB pa vedno znova ožive. Tako se še spominjam sporočila, po katerem sem morala pripraviti pionirke in mladino za nastop v svobodni vasi Čadrg, nedaleč od Tolmina. Pripravljali so prvo skupščino za Tolminsko. Po tej veliki konferenci naj bi bil naš program. Hkrati bi proslavili še stoletnico rojstva pesnika Simona Gregorčiča.

To nas je navdušilo, da smo kar tri pesmi spisale za to priložnost. Prvo pesem je spisala pesnica Ljubka Šorli-Bratuž, drugo mladinka Ljudmila Leban, tretjo pa jaz. Vse tri pesmi so bile posvečene našemu pesniku. Treba se je bilo učiti, vaditi. Toda zelo previdni smo morali biti, ker je sovražnik prišel večkrat v našo vas.

Vsi srečni smo dočakali dan, ko smo se nekako znašli v Čadrgu. Velika volilna konferenca je bila v šolskem prostoru 22. 10. 1944. Prihajali so delegati in gostje, sestanek je trajal do poznega popoldneva. Kot prosvetno referentko me je skrbelo, kako nam bo uspelo.

Štirideset let je minilo od takrat. Morebiti se še kdo spominja, s kakšnim navdušenjem so bile povedane recitacije, še posebno tista »Mi vstajamo«. Pionirka je za recitacijo dobila nagrado, in sicer pesmi Simona Gregorčiča. Tudi ob Jenkovi »Kje nek zemlja grobe krije«, ki jo je povedala mladinka Marija, se je marsikomu utrla solza. Pesmi, posvečene pesniku za stoletnico rojstva, so bile enkratno doživetje. Preprosti ljudje smo spisali pesmi, v katere smo izlili našo vero v resnično zmago in jo poklonili velikemu pesniku in preroku.

Danes praznujemo 140-letnico rojstva pesnika Simona Gregorčiča, zato bi rada opisala moja čustva. Še vedno čutim, kaj so nam pomenile njegove pesmi pod fašizmom. Brali so jih starejši in mladi smo jih recitirali. Leta 1924 so bile na programu kulturnega večera v preprosti kmečki hiši. Njegove pesmi so nam dajale upanje, da se bo nekaj le moglo spremeniti, kajti pesem V pepelnični noči pravi: Pepelni dan ni dan več tvoj, tvoj je vstajenja dan. Starejši ljudje, ki smo preživeli dve svetovni vojni, smo spoznali, da smo v narodnoosvobodilnem boju doživeli to, kar je pesnik čutil. Ko nam je bilo najhujše, ko so padali junaki in goreli domovi, smo premišljali o njegovih verzih. Reki Soči je naročil: »Narasti, vzkipi v tok strašan ter tujce, zemlje lačne, vtopi na dno razpenjenih valov.« Po osvoboditvi smo zopet čutili njegove misli, ko pravi: »Učakal rad bi srečen dan, dan našega združenja.« Vse to smo dočakali pod vodstvom tovariša Tita in partije.

Prav tako nas danes, ko smo zašli v težave, spodbuja: »Da tudi v bodoče se hrabro bojujmo za narod in njegov obstoj.« Naj bodo te besede in spomini v počastitev našemu pesniku Simonu Gregorčiču ob 140-letnici njegovega rojstva.

Terezina Skočir

Eno je bahanje, drugo je resnica

V drugi polovici septembra letos sem iz Kranja dobil pismo Justa Godniča, v katerem mi med drugim piše: »Tovariš Vidic, prebral sem vse tvoje knjige, v katerih opisuješ dogodke in zgodovino NOB, poleg tega pa tudi vse članke v TV-15. Naš tovariš. Ko pa sem prebral tvoj članek v TV-15 z dne 16. avgusta 1984 o miniranju domobranske postojanke v Tolminu, nisi omenil mojega deleža pri tej akciji, čeprav sem bil njen pobudnik in organizator. Od vsega začetka sem bil šef obveščevalnega centra Idrijsko-tolminskega odreda in bil kot komunist vključen v štabno celico. Ko se je odred razformiral, sem po navodilu štaba Devetega korpusa s skoraj istimi tovariši na istem območju ostal šef obveščevalnega centra Kuk.

Iz tega sledi, da sem dober poznavalec takratnih akcij, bojev in dogajanj na tem terenu. Ugotavljam, da je opis miniranja domobranske kasarne v Tolminu pomanjkljiv in ti želim opisati resnico.

Star sem 76 let in že dlje bolehen (ravnokar sem se vrnil iz bolnišnice). Sem partizan od leta 1941. Vabim te v Kranj na pogovor.

Godnič je bil rojen v Komnu na Krasu; v majhni kmečki družini, v kateri je bilo deset otrok, pet bratov in pet sestra. Včasih se je polovica vaščanov pisala Godnič, mi je s postelje pripovedoval Just Godnič.

»Pred vojno sem imel v Trstu svojo čevljarstvo delavnico. V Trstu imam okrog sto sorodnikov. Tam se je začelo moje revolucionarno delo. Ko pomislim, da sem sodeloval z Bidovcem, ki so ga septembra leta 1930 ustrelili z Marušičem, Milošem in Valenčičem, potem se zavem svojih let.

Redki so bili čevljarji, ki so se ukvarjali s športom; jaz sem se z boksom in kolesarjenjem. Še zdaj rad spremljam ta dva športa.

Decembra 1930 so me fašisti v Trstu prvič aretirali. Tepli so me po podplatih, da se mi je začela noga debeliti. Pred po-

novno aretacijo sem naslednje leto pobegnil v Jugoslavijo, za menoj pa še sestra Albina Jazbec. Deset let sem bil poklicni ilegalce. Opustil sem čevljarstvo obrt in po navodilih partije ter tigrovcev hodil čez mejo. Že pet let pred vojno sem v Ljubljani živel v ilegali. Čez mejo sem vodil tudi znanega tržaškega komunisto Pina Tomaziča, ki je bil decembra

Just Godnič

1941. leta na tržaškem procesu obsojen na smrt.

Partizani sem začel na Dolenskem, a bi bilo predolgo, če bi hotel vse povedati. Od ustanovitve sem bil šef obveščevalnega centra Idrijsko-tolminskega odreda. Bil sem tudi na oficirskem obveščevalnem tečaju v Metliki.

V Tolminu sem imel tri obveščevalne kanale. Letako sem lahko primerjal podatke in tehtal njihovo uporabnost. Dobro se spominjam, da je nekdo prišel nekdo k meni ter dejal: Dva belogardista bi rada prišla k nam. Eden od teh je bil Čadržnov Ciril iz Volč. Takoj mi je šinilo v glavo, da bi ju še prej lahko uporabil za kakšno akcijo. Tako se je rodila ideja, da bi minirali domobransko vojašnico in barako, v kateri so spali. Sam sem prevajal s Cirilom Smrekarjem, Čadržnovim, domobranci. Morda je tudi moj obveščevalec Andrej Klinton, ki je doma iz Tolmina, kjer tudi živi. Vem pa, da tedaj, ko sem jaz govoril s Cirilom, on ni bil navzoč.

Poleti 1944 smo imeli zelo veliko eksploziva in tistih »svinčnikov«, ki so delovali na

osnovi kisline. Ne želim, da bi bralci dobili vtis, da se hvalim, toda eno je bahanje, drugo resnica. Če želimo, da bo zapisana resnica, potem napišite: Oba peklenska stroja sta delo mojih rok. Eden je bil težak okrog 9, drugi 6 kilogramov. Prvi je bil namenjen štabu domobrancev, drugi za barako, v kateri so bili nameščeni. Ko smo nesli ta dva paketa z eksplozivom iz Čadrga proti Poljubinu, sem šel zraven z neko obveščevalko. Naprej je znano.

Ne gre mi v glavo, da se nekateri spomnijo vseh nadrobnosti, na mene pa so pozabili. Godnič sem omenil, da

nekdanji komandant Idrijsko-tolminskega odreda Franjo Bavec stanuje blizu mene v Ljubljani; o tem odredu bo napisal knjigo. Po omenjenem članku v TV-15-Naš tovariš mi je rekel, da domobranci ob eksploziji ni bilo v zgradbah zato, ker so malo prej nebo preletela zavezniška letala, pa so imeli preplah. To jih je rešilo.

Godnič mi je izjavil, da se s tem ne strinja.

»Tisti dan so bili domobranci nekje zunaj na terenu, toda vojašnica ni bila prazna. Dobil sem poročilo, da je jutraj po eksploziji iz mesta odpeljal pokrit tovornjak, s katerega je kapljala kri. Ne verjamem, da ni bilo mrtvih...«

Jože Vidic

Preganjeni Cigani

Na avstrijskem Gradiščanskem so 6. oktobra ob nekdanjem taborišču, kjer so nacisti imeli internirane Cigane, jih mučili in nad 4000 pobili, odkrili spominsko obeležje, ki naj svetovno javnost spominja in opominja na zločine, ki so jih nacistični »nadjudje«, podivjani arijci zagrešili nad Romi (tudi arijci).

Avstrijski predsednik je imel nagovor, iz katerega je izzvenelo tudi to, da še vedno živijo med nami nacisti, vendar za zdaj kot prikriti mirni državljani.

Ko sem gledal televizijski posnetek tega spominskega dogodka, sem se živo spomnil na svojega partizanskega bolničarja, razgledanega Cigana iz Srbije, ki me je konec leta 1944 vprašal: »Tovariš zdravnik, ali bomo po zmagi tudi mi Cigani dobili v Nemčiji kako področje, ki ga bomo mi upravljali in tam popravljali zločinske nacistične napake.« Značilno je, da se je bolničar dobro zavedal, kakšna krivica se godi tudi njegovemu ljudstvu. Seveda si je on predstavljal, kako bi se lahko Cigani znašli nad premaganci...

Leta 1941 so v Šumadiji, kačerskem okraju prenesli okrajno belastvo iz sveže bombardiranega in požganega Rudnika v Belanovico, kjer sem bil pred vstopom v partizane nastavljen v Zdravstveni zadrugi. Poklicali so me v okrajno pisarno, da bi prevedel nemško pisanje iz krajskomandature Kragujevac.

Med drugim je ta terjala tudi odgovor na vprašanje, ali živijo v kraju Židje in kako se obnašajo Cigani in Slovenci. Iz tega je bilo razvidno, za kakšno golazen so imeli nacisti tudi Rome. Nisem hotel sestaviti odgovora v nemščini, češ saj nismo v rajhu.

prim. dr. Ciril Porekar

Romi, partizanski borci

Takoj po zasedbi naše domovine se je okupator začel znati tudi nad Židi in Romi. Tako so tudi na vseh javnih mestih v sremskih naseljih viseli napisi: Ciganom in Židom vstop prepovedan.

Bolj ko se je razvijal narodnoosvobodilni boj v Sremu,

vse bolj je KPJ mislila na Rome in na njihovo vključitev v odpor. Začeli so jih vabiti, naj vstopajo v partizanske odrede, ki so takrat že delovali v Sremu. Med mobilizacijo konec 1943. leta so skupaj s Sremci odšli v partizanske vrste tudi Romi. To seveda ni bil edini

MILENKO STRAŠEK

2

Mimo pasti in nešteti grebenov

V učiteljskem društvu sem organiziral razna predavanja. Tako je Jurančič predaval o proučevanju okolja, jaz pa sem imel koreferat o razmerah v Podgradu in okoliških vaseh. Namen proučevanja okolja je bil predvsem, da bi se dokopali do natančnih podatkov o zdravstvenem, socialnem, bivanjskem stanju kmečkega človeka, o načinu in kakovosti njegove prehrane in podobno. Te podatke smo obdelovali za vso Slovenijo. Rezultate, ki niso bili nič kaj spodbudni, smo objavljali v učiteljskem glasilu Prosveta.

Med drugim smo tudi proučevali, denimo, koliko mleka na teden pride na otroka. Našel sem osupljivo spoznanje, ki kmečkimi oblastnikom zanesljivo ne bi bilo všeč.

In jim tudi ni bilo. Župnik Kirar se je zmrdoval, šolski nadzornik Skebe pa jezil: resnica je prehudo bodla v oči. Župnik je s prižnice oznanil ljudem, naj ne hodijo k Špindlerjevima, ker je to za njih slabo.

Špindlerjeva si kajpak nista belila glave z župnikovim »sipanjem ognja« na njuni glavi. Dušan je organiziral smučarsko tekmovanje za otroke. Nagrada: knjiga. Tudi to ni bilo všeč dušnemu pastirju in domačim veljakom. In je prišlo, kar je po logiki takratnih razmer moralo priti: 1940. leta, septembra, sta Špindlerjeva »odletela« na Železno goro pri Strigovi v Medjimurju.

Šola je bila hrvaška in tudi pouk je bil, v hrvaščini, ker je kraj pripadal Hrvatski. Tam sta doživela okupacijo. Dušan je še vedno deloval v učiteljskem društvu, hodil na sestanke v Maribor in Ljubljano, bil povezan z domačimi... S Kerencičem in drugimi ni imel stikov, bili so vsak na svojem koncu. Leta 1938 je še pomagal Kerenciču raznašati njegovo delo o razmerah v jeruzalemskih gorah.

Konec marca 1941 so ga mobilizirali. Sosed, kmet in prevoznik, ga je natovoril na

svoj voz in odpeljala sta se prek Varaždina v Zagreb. V Varaždinu je imel Dušan brata Bogdana, aktivnega oficirja starojugoslovanske vojske. Naložili so njegovo ženo in otroke ter najnujnejše stvari in se odpravili v takratni Sempeter pod Sv. gorami, današnje Bistrico ob Sotli. Svakinja je imela tam dobre znance.

V Zagrebu, na letališču Borongaj, je Dušan prevzel poveljstvo zaščitne čete kot intendantski poročnik. Imeli niso niti ene puške, bili so brez oblačil... Čista sabotaža, pravi danes Dušan. Čez tri dni so jih namestili v Veliko gorico, znova na letališče.

Vojna

Sestega aprila se je s tovornjakom pripeljal v Zagreb. Ko sta se pripeljala čez savski most, je zaprosil šoferja, da bi skočila k znanec. Čakajoč na šoferja je nenadoma zagledal Mačkove rjavosrajčnike, ki so ga obstopili, aretirali in odpeljali v bližnjo napol dograjeno zgradbo, kjer se je trlo oficirjev. Dušan je med njimi opazil tudi majorja Balanča, komandanta letališča v Zagrebu: Skozi okno je opazil, da se po cesti pomikajo nemški vojaki na motorjih. Zvečer so rjavosrajčniki razdelili katolike in pravoslavne in povprašali katolike, če imajo v Zagrebu morda kakšne znance ali sorodnike, da bi lahko odšli k njim. Dušan je imel v hrvaškem glavnem mestu brata Cirila, ki je bil svojčas vojaški sodnik in kapetan.

»Pri bratu Cirilu,« je nadaljeval pripoved Dušan Špindler, »so bili že trije podoficirji iz enote brata Bogdana, ki je tisti dan prišel v Zagreb s svojo enoto iz Varaždina. Oficirji so mi povedali, da se je zaradi razočaranja nad kapitulantsko politiko vlade in vojske hotel ustreliti, a so mu preprečili.

Z Bogdanom sva naslednji dan odjahala, s pištolami pod sedli, proti Sempetru pod Sv.

Gorami. Pred Sotlo so naju ustavili ustaši – pištol k sreči niso našli. Na slovenski strani – nemški vojaki. Umaknila sva se s ceste in v Šempetru spravila konje pri znanih.

Še isti večer smo imeli pri Kunejevih sestanek. Bilo nas je več, med drugim tudi inž. Dege in domačini. Sklep je bil soglasen: upor.

Skrbelo me je, kaj je s starši v Mariboru. Zanimivo, Nemci so takoj po prihodu organizirali avtobusne zveze s središči, in tako sem se odpeljal v Maribor. Starša sta stanovala v Smetanovi ulici. V stanovanje so jima vrinili policista.

Okoli polnoči se je zaslislalo trkanje na vrata. Vstopil je uniformiranec in me vprašal: »Ste vi jurist?« Odgovoril sem, da ne, vendar se je oče takoj oglašil, vedoč da gre za napako, za žurnalista in ne jurista. Da, jaz sem žurnalista, je dejal. Odpeljali so ga v meljsko vojašnico, jaz pa sem skrbel za mater. Žena je bila še vedno na Železni gori, brat Bogdan pa je z ženo ostal v Sempetru.

Odšel sem k ženi. Nemci so že zasedli Medjimurje. Dne 26. aprila sem se vrnil v Maribor. Takrat sem v odprtem avtomobilu videl Hitlerja, valujočo, hrupno navdušeno množico, slisal »hajlanje« in strmel v dvignjene roke v pozdrav »führerju«.

Začelo se je. Dušan je glede družinskih stvari imel povezavo z bratom, dr. Metodm v Juršincih pri Ptuj in je z njim uredil, kar je bilo treba, v Medjimurju pa je imel zveze z odporom. Bogdan je konec aprila odšel v Ljubljano iskat zvezo k Martinu Menceju in k svojemu soočlu z vojne akademije, Ljubu Šercerju. Šercerja ni dobil, Mence pa mu je priporočil, naj študira marksistično literaturo. Bogdan ni bil zadovoljen...

Brata sta znova odjahala s konji. Tokrat na Železno goro iz Šempetra, kamor je Bogdan čez čas spravil tudi ženo. Junija sta prišli na Železno goro sestrični Dana in Cirila s pozivom Slavka Šlandra, naj pride Dušan v Maribor. Šlander je bil takrat sekretar pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko. Na sestanku je dal Dušanu navodila za delo v OF ter za povezavo s Prekmurjem. Dušan je znova postavil zveze s Štefanom Kovačem in delal po navodilih, ki jih je dobil od Šlandra.

Še isti mesec se je znova sestal s Šlandrom. Junija so izselili starše v Srbijo in vsa leta

okupacije sta ostala v Valjevu. Dušan se je po zadnjem sestanku s Šlandrom vrnil v Železno goro in napregel vse moči za organizacijo odporneškega gibanja.

Prvega julija 1941 so Medjimurje zasedli Madžari in jih vrgli iz šolskega posloplja. Preselili so se v gorice, nad Strigovo, k Senčarjevim. Tjakaj so začeli prihajati Štefan Kovač, Štefan Kuhar-Pišta ali Bojan in drugi. Kuhar je prišel skupaj s Cirilo, bilo je 28. julija, vabit Dušana, naj se udeleži sestanka s Slavkom Šlandrom pri Mali nedelji, današnjih Bučkovcih.

»V noči pred odhodom na sestanek s Šlandrom, kamor naj bi odšla skupaj z Bogdanom, so naju aretirali Madžari. Ista usoda je doletela tudi učitelja Otona Zunca iz Razkrižja. Odpeljali so nas v Čakovce, kje so nas zaslislali in nas postavili pred dejstvo: ali naj se izselimo na Hrvaško ali pa naj odidemo v »rajh«, torej čez Sotlo. Ker sva z Bogdanom na oni strani imela povezavo, sva se seveda odločila za to možnost. Odšla sva v »rajh«. Sestanka s Šlandrom seveda ni bilo. Vsi drugi povabljeni so prišli. Štefan Kovač, Jože Kerencič, inž. Josip Hedžet, Vinko Megla in Dana Ročnikova ter seveda Slavko Šlander. Sestanek je bil pri kmetici Pepiki Špindler, naši sorodnici, kamor je Šlander zahajal že pred vojno. Analizirali so položaj, Šlander pa je znova dal natančna navodila za delovanje na terenu.

Midva z Bogdanom sva se zaradi tega grizla, a pomagati ni bilo mogoče. Na lojtrski voz sva znosila borno imetje in se z družinama odpeljala proti Mali nedelji, do kmeta in usnarja Cirila Kosija. Bogdan je 7. avgusta odšel znova na sestanek s Šlandrom v Maribor, jaz pa še isti dan k Vinku Megli v Tomaž, kjer sva se dogovorila o nadaljnjem delu. Bogdana ni bilo nazaj. Skrbelo nas je in 11. avgusta sem ga odšel iskat v domače mesto.

Kalvarija

Po mnogih zapletih v Mariboru se je Dušan nenadoma znašel v rokah zloglasnega Strohmeyerja, ki ga je aretirali in zloglasil v mariborske zapore. Vprašal je paznika, Slovenca, če je morda njegov brat Bogdan tukaj. Paznik je prikimal in mu naposled uredil tudi to, da se je

Pohod 30. divizije čez Sočo

Pri prehodu 30. divizije čez Sočo v Benečiji v noči s 30. na 31. januar 1944 pri vseh Morsko - Krestenica pri Kanalu in pri Desklah - Ložicah so aktivno sodelovali terenski obveščevalci, okrajni komite KPS in OF za Kanalsko. Takrat sem bil predsednik okrajnega odbora OF in član komiteja KPS za Kanalsko. Nekaj dni pred tem dogodkom so me zadolžili, naj poiščem tri zanesljive vodnike, ne da bi jim povedal za kakšno nalogo gre. Določil sem Stanka Berlota (Martino-vega), Pepija Valentiniča (moj brat) in Ignaca Berlota (Petrinča), vsi iz vasi Morsko.

Določenega dne sem čakal na sporočilo v vasi Morsko. Zvečer je prišel kurir s Kanalskega vrha Jože Valentinič (Plavčev) z ukazom, naj gredo vsi trije vodniki na Kanalski vrh. Tam so prevzeli nalogo vodnikov za 18. in 19. brigado 30. divizije. Prehod te divizije s Kanalskega vrha čez Morsko in Sočo je bil določen na najbolj primernem kraju, kjer je bila voda najbolj plitva. Nekaj vode je bilo treba prebroditi le ob desnem bregu Soče pod vasjo Krestenica (danes je na tem kraju zgrajen novi del tovarne cementa Anhovo). Naše enote so prešle Sočo

primer: Romi so bili tudi med bosanskimi partizani pa še kje. Omenimo le nekatere med mnogimi. Zlatko Jovanović-Zlata (roj. 1922), skojec, je odšel k partizanom 1942. V vrstah borcev Prve vojvodinske brigade se je bojeval do konca vojne. Rajko Jovanović (roj. 1921) je padel kot borec Pete vojvodinske brigade, v boju za Srebrenico. Savo Jovanovića so Nemci ubili 1942. leta v Progaru. Ljubomir Stojadinović-Krdža je bil med borci vse od 1943. leta. Preživel je vojno gorje in ostal invalid. Umrl je pred nekaj leti v Progaru. Borec Prve vojvodinske brigade je bil tudi Ilija Jovanović-Meža (roj. 1924), Progarčan, ki je padel 1944. leta v Trnavi. Tučko, Živko Jovanović je kljub hudim ranam preživel. V partizansko vojno je odšel 1942. leta, se bojeval v Podonavskem odredu, zaradi posledic vojne gorja, predvsem hudih ran, je kmalu po osvoboditvi umrl.

Morda še majhna zanimivost: Milovan Marković-Pila iz Progara je bil borec Prve vojvodinske brigade. Pri prehodu Drave pozimi 1944. leta Pila ni strpel, muzika v njem pa seveda tudi nemir sta ga premagala. Sedeč v čolnu je na ves glas zaigral »juriš«. Kakorkoli že, glava zaradi tega ni bolela Pilo, pač pa Nemce in belogardiste, ki jih je zajela panika. Takoj so zapustili položaje in jih prepustili partizanom, Pila... Pila je za ta podvig dobil podoficirski čin!

Tudi v Osmi vojvodinski brigadi, v prvem bataljonu, je bil Rom, rekli so mu Milivoje. Pred ustaškim nožem je skupaj z ženo in otroki pobegnil iz Rume in ostal v narodnoosvobodilni vojski do konca.

S koncem vojne boja vsekar se ni bilo konec. Tudi za prenekaterga Roma ne. Mnogi med njimi so se zaposlili, bili prizadevni kjerkoli, tudi na družbenopolitičnem področju.

Srečujemo se, ob dnevu borca, vstaje, ob raznih priložnostih. Ni jih malo, ki jih krase odlikovanja.

Pogovarjamo se, spomini segajo nazaj. Ne bi bilo prav, če bi se pozabili. Tudi ne tega, kar so storili Nemci oktobra 1941 Romom in Židom. Skupaj z Židi so odpeljali Rome iz taborišča v Sabcu, jih v vasi Zasuvi postavili pred puške in pokončali. Za 1950 (tisoč devetsto petdeset!) smrti je kriva 342. nemška pehotna divizija, ki se je »odlikovala« s podobnimi zločini tudi v Mačvi in Podrinju in vse tja do Užica. Diviziji je poveljeval general-lajtnant dr. Valter Hienghoffer. Za junaštva, značilna za ustaše, Heinghofferju, četnikom in še komu, je iz Berlina prispelo posebno pisanje: Hitler je morilce javno pohvalil, pohvalo je dobilo sedemindvajset višjih oficirjev. Za zločine, storjene v Mačvi in Podrinju. Za smrt Romov in Židov.

Antun Benčević-Braco
Priredil: mst

med dvema sovražnima postojankama: na severni strani je bila močna nemška postojanka v Kanalu na razdalji manj kot 2 kilometra, na južni strani pa je bila sovražna postojanka Anhovo na razdalji manj kot kilometer, še manjša razdalja pa je bila med sovražnima postojankama Anhovo-Plave, kjer so Sočo prešli 17. brigada in štab divizije z vsemi pomožnimi enotami.

Osemnajsta in 19. brigada sta se v gosji vrsti in strogi tišini premikali s Kanalskega vrha po globeli ob potoku Domaček v dolino proti vasi Morsko. Le nekaj deset metrov pred vasjo Morsko je bil odprt razgled na nekaj več kot kilometer oddaljeni Kanal. Po prehodu skozi vas in dalje čez polja so enote prehodile zadnjo strmino navzdol, prekoračile glavno cesto in okrog 23. ure prešle Sočo, prekoračile še železniško progo in cesto na desni strani Soče ter se pognale na severni strani vasi Krestenice v veliko strmino proti vasi Lig.

Vse se je srečno izteklo. Vsi so neopazno prešli Sočo z zaščitnicami vred, ne da bi se sovražnik oglasil. Enako se je v celoti posrečil prehod 17. brigadi in štabu divizije med Desklami in Ložnicami. Drugi dan je bil lep, sončen dan. Nad vasjo Krestenice se je po strmih hribu navzgor po senošetih videla že od daleč široka in črna, lisa pomendrane zemlje, ki so jo za seboj pustile naše enote. V sovražnih postojankah je zavladal preplah. Še isti dan so se nad vasi Zapotok, Lig, Kostanjevica itd. pojavila na nebu nemška letala in se nizko spuščala po sledih naših brigad. Slišale so se eksplozije in streljanje. Hkrati so nemške sovražne enote iz utrjenih postojank Soške doline in Furlanije začele z obkoljevanjem prodirati proti Benečiji. Začeli so se spopadi s sovražnikom. Istega jutra so Nemci odprli zapornice na umetnem jezeru v Ajbi. Soča je stekla po svoji stari strugi proti Gorici.

Štab divizije, obveščevalci in vodniki so svojo zadolžitev dobro opravili, ne da bi sovražnik o tem kaj slutil. Ta podvig je bil edinstven v zgodovini NOB, ko je cela divizija s skoraj tritisoč borci prešla reko in vse prometne žile pred nosom njihovih utrjenih postojank na tako ozkem pasu ozemlja. Divizija je takrat v hudih bojih prodrla do zadnje slovenske vasi v Benečiji in Reziji.

Ob spominih na ta zgodovinski prehod ne morem pozabiti Alojzija Medveščka iz Skal pri Krestenici. Medvešček je bil takrat intendat te divizije. Nekaj dni pred pohodom divizije sva se srečala na Kanalskem vrhu. Stara znanca sva bila še iz leta 1941, ko sva bila zaposlena v cementarni Anhovo. Bil je med prvimi zaupniki OF in je tudi aktivno sodeloval vse do leta 1942. Poleti istega leta je bil aretiran skupaj s štirimi tovariši, ki so bili osumljeni sodelovanja pri uboju lovskega čuvaja v Plavah. Tega so ubili, ker je izdal italijanski policiji navzočnost prvih partizanov pri Kobalarju pod Korado. Takrat sva se z Medveščkom srečala v goriških zaporih, pozneje sva bila v zaporih v Zdravščini. Konec januarja 1943 so ga odpeljali v Italijo. Ob zlomu Italije je prišel domov, nato se je vključil v NOV. Ob srečanju na Kanalskem vrhu mi je zaupal, da odhaja še z enim tovarišem kot intendat v Benečijo, kjer naj bi pripravljali potrebne zaloge hrane za svojo divizijo. Videti je bil slaboten in izčrpan, tudi prej je bil bolj rahlega zdravlja. Odšel je v dolino, Sočo jo prekoračil prav tam kot nekaj dni pozneje enota njegove divizije. Pri prehodu Soče se je v ledeni vodi zmočil in prehladil. Isto noč se je zatekel domov in v nekaj dneh umrl zaradi hude pljučnice. Naskrivaj so ga pokopali. Bil je dober tovariš. Od takrat se ga ni nihče spomnil. Pred več leti je izšla knjiga Kanalski kolovrat z opisom zgodovine NOB teh krajev. Posebej so objavljena imena in slike žrtve NOB in padlih v NOV, njegovega imena ni med temi. Naj mu bodo vsaj te vrstice v skromen spomin.

Janko Valentinič-Soški

Dolga pot k partizanom

Nedavno tega sem se srečal z Jožetom Poslekem, doma v Modražah pri Poljčanah. Pripovedoval mi je spomine na svoje družino, očeta, brata Franca in Viktorja. Vsi so bili vključeni v Osvobodilno fronto že leta 1941. Takole je pripovedoval:

»Leta 1941 so moje starše obvestili zavedni aktivisti, da jih hoče gestapo aretirati. Pripravljeni so bili na to in so vsak trenutek pričakovali, da bo potrkalo po vratih. K sreči se to vsaj tedaj še ni zgodilo. Čemu, je vse do danes nepojasnjeno.

Medtem pa je bil v Zagrebu aretiran brat Viktor, rojen 1920. leta. Ognali so ga v Jasenovac, kjer je bil obsojen na smrt. Toda po treh mesecih mučenja so ga izpustili v zamenjavo za ujete ustaške ali nemške oficirje. Takoj nato je odšel k partizanom.

Vse drugačna usoda je doletela brata Franca, rojenega 1923. leta, ki je bil kmalu po aretaciji ustreljen kot talec v Mariboru. Takoj po ustrelitvi brata Franca je gestapo pridrvel k nam in aretirali naju z očetom. Očeta so ognali v Stari pisker v Celje, mene pa kot sedemnajstletnega fanta na prisilno delo v Feldbach v Avstriji. Po treh mesecih so me poslali na bojišče v Belgijo.

Tam pa sem med vojaki, posebno Slovenci deloval proti okupatorju. Izdajalec, po rodu Poljak, nas je izdal. Trije, še Požar in Lastnik, oba doma nekje v okolici

Ptuja smo se znašli v vojaškem zaporu. Po šestnajstih dneh so nas postavili pred vojaško sodišče. Ker pa smo vse zanikali, sodišče ni imelo dokazov. Spet smo bili na svobodi, seveda še vedno kot nemški vojaki.

Januarja 1944. leta sem dobil deset dni dopusta. Potoval sem lahko samo do Gradca. Z Dobrškom, ki je prav tako potoval domov na dopust, sva si v Gradcu priskrbeli ponarejene dokumente ter srečno prispela do Poljčan. Tu sva sredi noči nadaljevala pot proti mojemu domu.

Vseh deset dni nisem uspel dobiti nobene zveze s partizani. Upam si trditi, da tu ni bilo še niti 1944. leta privržencev OF. Danes pa se mnogi trkajo na prsi ter glasno govorijo, da so za Osvobodilno gibanje delali že od leta 1942 naprej!

Oba z Dobrškom sva se tako vrnila v svoje namške enote. Ob invaziji Angležev v Normandijo sem se skupaj z drugimi Jugoslovani pustil ujeti Angležem. Kmalu nato sem se že tudi izkrcal v Splitu in končno postal borec 5. prekomorske brigade ter se bojeval proti Nemcem, ustašem za dokončno osvoboditev svoje domovine. Sodeloval sem v številnih bojih v Dalmaciji, Liki, ob Kolpi. V Slovenijo sem bil nato dodeljen v Gubčevo brigado, s katero sem se bojeval vse do konca zloma nacistične Nemčije.«

Franjo Hovnik

Pojasnilo

V članku Bazoviška pravica, ki je bil objavljen 13. septembra 1984 v TV-15 Naš tovariš, je omenjen Franc Vidmar, ki je govoril pred postrojenim bataljonom v kraljevem imenu. Ta ni istoveten s Francem Vidmarjem, ki je bil borec tankovske brigade in je prinesel poročila o partizanskem gibanju v domovini in sedaj prebiva v Braniku. Franc Vidmar iz članka je bil oficir kraljeve vojske v Afriki z enakim priimkom in imenom. To je povzročilo nesporazum. Francu Vidmarju iz Branika se oprostava za nerodno pisanje.

R. K. in Stane Kosovel

preselil k bratu v sobo. Bila je to soba 90, v njej pa jih je bilo okoli dvajset, med drugim tudi inž. Rado Iršič. Organizirali so seštanke, se pozvali, imeli so celo referate... Čez štiri dni je Iršič odšel na prostost, Dušan je ostal do 23. avgusta, ko so ga odpeljali v Mauthausen, Bogdan pa do ustrelitve. Na isti dan, 30. oktobra, so ustrelili tudi brata Metoda... Dušan še hrani kopijo pretresljivega Dušanovega pisma, kjer pravi, da za izdajalce ni mesta med poštenimi, svobodoljubnimi ljudmi in da bi jih bilo treba iztrebiti. Bogdan je vedel, kdo mu je pomagal pretrgati nit življenja!

Začela se je golgota. Natančnejša pripoved o tem je odveč. Za Mauthausen ve vsak. 251 jih je odšlo, po šestih mesecih jih je ostalo le še 118.

Petega marca 1942 so ga izpustili. Zglasiti se je moral gestapu v Mariboru, kjer je tudi zvedel za Bogdanovo in Metodovo smrt... V taborišču mu niso hoteli povedati, čeprav so vedeli. Da ga ne bi še bolj prizadeli.

Dušan se je vrnil k ženi v Prlekijo, bil poslej na terenu v Slovenskih gorah, mariborskem območju, od poletja 1943 pa je bil član okrožnega odbora OF Ljutomer, od konca septembra 1943 pa sekretar okrožnega komiteja KPS in okrožnega odbora OF za okrožje Maribor.

»Na svojo željo«, se spominja Dušan Špindler dogodkov tistega časa, ki so za vselej zaznamovali njegovo življenjsko pot, »sem februarja 1944 predal svoj položaj Maksu Gašpariču-Jerneju, ostal pa sem sekretar OF.

Dne 20. maja 1944 sva z Gašparičem odšla po nalogu CK KPS na Dolenjsko in bila v naslednjih mesecih v partijski šoli CK na Rogu. V začetku septembra sva se vrnila s skupino tridesetih aktivistov, ki jo je vodil Franc Leskošek-Luka, na Štajersko. Dne 25. septembra istega leta sem po želji - z odlokom - oblastnega komiteja KPS odšel na Kozjansko - kot sekretar okrajnega komiteja KPS za okrožje Kozje. Od tod me je pot peljala na Pohorje, k oblastnemu komiteju KPS za Štajersko. Postal sem partijski in upravno-politični inštruktor.

Saj človek svobodo pravzaprav niti ni imel časa prav uživati in se je veseliti. Nervoza vesolja in sprostivne, ki je vladala v vseh koncih in krajih, je seveda zahtevala delo, naporno in neprekinjeno. Postal sem sekretar mestnega

komiteja KPS Maribor. Vmes je treba še povedati, da so ženo Elo 1943. leta, decembra, zaprli v Ptuju in jo marca 1944 izpustili zaradi nosečnosti. Rodila je, pri tem pa skoraj izkrvavela. Septembra istega leta so jo odpeljali v zapor v Ljutomer, nato v Maribor, otroke pa ločili. Prestajali so potem križev pot v Sankt Michaelu v Avstriji, Frohnleitu pri Grazu (tam je najina deklica, Ančica, umrla zaradi posledic poizkusov), Kobenzu pri Knittelfeldu, vse do konca v Hüttenbachu-Simmelsdorfu pri Nürnbergu, 18. maja 1945. 12. julija so se vrnili domov.«

Razočaranja in pasti

Partizanstvo, smrt bratov, usoda očeta in matere, taboriščno življenje, pregnanstvo družine in smrt otroka, vse to se je globoko zarezalo v življenje Dušana Špindlerja. Res je, bil je v svobodnem Mariboru, v mestu, ki so ga skozi desetletja pretresali viharji nemških vojaških, zapostavljanj in odkritih prizadevanj, da bi ga odrezali od slovenskega življa. V mestu, ki si je končno oddahnilo od nenehnih pritiskov.

Kot sekretar mestnega komiteja KPS Maribor je Dušan Špindler spal na mizi v svoji pisarni, pisarni okrožnega komiteja, jedel v menzi in garal, garal. Tisoč stvari je bilo treba urediti, zmeda je bila iz dneva v dan večja, kopicilo se je kup pritožb, na meji je bilo mnoštvo vojaštva, razigranega, celo razposajenega, včasih tudi pretirano razgretega. Pojavljale so se težave. Treba jih je bilo rešiti. Dušan je šel mednje, prepričeval, pomirjeval. Napetost ni bilo lahko gladiti... Sporekel se je s komandantom vojske. Zvonili so telefoni, treba je bilo pojasnjevati, razlagati, prepričevati... včasih je človek zadel na gluha ušesa.

Ne da bi prav natanko vedel zakaj, se je Dušan Špindler znašel na ministrstvu prosvete, pri Ferdinandu Kozaku. Dobil je referat za obnovitvene zadeve za vso Slovenijo.

Kolesje nasprotij se je zažrlo v Dušanovo usodo, kolesje prvih let osvoboditve, ko se je bilo treba na vse kriplje braniti pred različnimi tujimi vplivi in ko je bil tako rekoč vsak sumljiv in je bilo ničkoliko preverjanj.

»1947. leta so me razrešili te dolžnosti, umirjeno pripoveduje Dušan Špindler, prekaljen s premnogimi težavami in izkušnjami, utrjen in skorajda

vdan, vendar ne na tleh, prepričan vase in v svoje poslanstvo, v resnico svojega boja, ki se mu je posvetil že oče, za katerega sta padla brata... Naredili so me za ravnatelja šole v Jaršah. Kaj kmalu sem se znašel v ravnateljstvu IKS v Mariboru, pri TAM-u. Nismo imeli kadrov, ne učil, praktično ničesar, kar bi človek pri svojem delu lahko in moral prijeti v roke. Delal sem noč in dan, improviziral, se trudil, premišljal, vrtal, iskal rešitve. Organiziral sem, kakor sem vedel in znal, število dijakov pa je raslo in raslo. Bilo jih je tisoč, kasneje je številka zlezla na tisoč dvesto. Težko je bilo obvladovati ves ta mladi življelj z vseh koncev naše domovine. Razposajenost prvih povojnih let je rasla pod oblake, prihajalo je do neljubih sočanj, do sporov, do vsega mogočega... težko je bilo obdržati red pri tolikšni množici različnih ljudi, različnih mišljenj.

Potem je usekalo. Procesov, ki se jih neradi spominjamo. Obdolžen sem bil tudi jaz. Kot gestapovski agent. Moral bi sedeti dvajset let... Bil sem v Mauthausnu. Dachauski procesi, sumničenja, preverjanja, pritiski iz tujine, iskanja rešitev, nekdo je moral plačati za vse to. Bil sem zaprt štiri leta in sedem mesecev, marca 1978. leta je bila sodba razveljavljena. Ko sem se vrnil, sem postal tajnik študijske knjižnice, sedanje univerzitetne knjižnice v Mariboru. Vse do upokojitve leta 1980. Za slovo mi je Bruno Hartman napisal prečudovite besede. To človeka osveži, postavi na noge, prepriča, da je še veliko dobrih ljudi, vera v človeka se znova okrepi... to pač ne pozabiš...«

V njegovem ne ravno velikem stanovanju, kjer igrajo knjige pomembno vlogo, v neposredni bližini parka, če bi se človek nagnil skozi okno, bi slišal ptičje petje, v tem stanovanju vse spominja na delavnost, na nekaj, kar je bržkone zelo podobno novinarski delavnici Dušanovega očeta Vekoslava Špindlerja. Nekdanji sodelavec Slavka Šlandra, Kerenciča, Kovača in drugih revolucionarjev še vedno ne pozna miru. Pripomogel je, da je slikar Polančič, sam žrtev manthausnovskega pekla, izdal skice, ki jih je naredil v tem taborišču. (»Končno sem to dosegel!«)

»Manthausen me preganja. V mnogo pogledih. Spoznal sem ničkoliko usod naših ljudi. Nekateri bi morali še posebej osvetliti, pravi, ne zaneseno, povsem trezno razglablja, vendar je vzadaj čutiti neko posebno ljubezen, vdanost. Pri tem mislim tudi na revirskega, prole-

tarskega pisatelja, taboriščnika Franceta Kozarja iz Trbovelj. Njegovo delo še vedno čaka literarne kritike in zgodovinarje, ni še docela ovrednoteno, ne spoznano. Tudi o njegovem koncu nekje na Menini planini v letu 1944 bi veljalo spregovoriti.«

Nemir prebiva v tem človeku. Telefon nenehno zvoni. Marsikaj hočejo ljudje. Prijatelji. Znanci. Dušan Špindler nikoli ne odkloni nasveta. Spomin mi ni zatajil.

Sodeluje z muzejem NOB v Mariboru. Pomaga z nasveti, skupaj z njimi izpopolnjuje gradivo iz polpreteklega časa, iz časa, ki ga pozna, iz zgodovine, ki jo je pomagal soustvarjati. Ker je tako hotela očetova vzgoja, njegovo sveto prepričanje.

»Prihajajo k meni, mladi ljudje, pomagam jim pri diplomskih nalogah, govorim jim o Kozjanskem, o Medjimurju, o Slovenskih goricah, povem pač, kar vem, kar poznam. Drago Novak me že mesece snubi za »Prlekijo v NOB«, da bi mu nekaj pripravil.

Prav sedaj me zanima obdobje volitev na Kozjanskem. Volitve v narodnoosvobodilne odbore, volitve torej, ki so dosegle izredno intenziteto in ki se jih je udeležilo vse kozjansko prebivalstvo. To je tema, ki zahteva temeljito in vsestransko obdelavo, tema za diplomsko nalogo.

Nedolgo tega na Kozjanskem: govorili smo z očakom, proti osemdesetim gre, pogovor je nanesel na osvobodeno kozjansko partizansko ozemlje.

»Imeli smo volitve, kakršnih ni bilo niti prej niti pozneje!«, je dejal. (Tega Dušan Špindler seveda ni vedel.)

Prav sedaj sodelujem z Ivanom Kreftom. »Ne manjka dela. Naštevam nam kup imen. To bi še lahko naredili, pravi, tega bi se morali spomniti, ta bi zaslužil kakšno vrstico. V njem je precej očetovega, veliko pravzaprav. Ni vam lahko, novinarjem, reče, le razumeti je treba.

Pojdite k Ivanu Ranzingerju, predvojnemu revolucionarju, komunistu, poštenjaku, revircu... Pojdite k... Pišite, pravi.

Na mizi, v svetlobi, kopicji mape s papirji, razlaga, prepričuje, mirno in resno, in le tu in tam se dobrodušno nasmeje. Kadar je pač priloženost za to. Ne brez potrebe.

Konec

Franc Pasterk-Lenart narodni heroj

Železna Kapla na avstrijskem Koroškem je ena izmed tistih slovenskih vasi, v kateri so prebivalci, že pred vojno, med njo pa tudi po osvoboditvi še kako znali kljubovati in poudarjati, da tukaj živijo Slovenci. Tudi v času največje germanizacije so se tamkajšnji ljudje upirali. Podobno kakor v drugih avstrijskih slovenskih domačijah je tudi iz te vasi bilo precej sodelavcev, nekateri med njimi pa celo borci v posameznih enotah našega narodnoosvobodilnega boja.

Prebivalci te čudovite vasi pod Peco se lahko upravičeno postavijo, da je iz njihovih vrst zrasel Franc Pastuk-Lenart, narodni heroj, doma iz Lobnika pri Železni Kapli. Čeprav kmet, rojen 1912. leta, je bil že pred vojno vsestransko razgledan in je so-

deloval v prosvetnem društvu. Med drugim je v Železni Kapli vodil tamburaški zbor, hkrati pa je bil pevski baritonist, ki ga je vodil Karel Prušnik-Gašper. Leta 1939 je bil mobiliziran v nemško vojsko. Leta 1942 je prišel na dopust in je pobegnil ter se je še istega leta v svojem rojstnem kraju priključil partizanom. Brata Jurija so skupaj še z dvanajstimi talci 29. marca 1943. usmrtili na Dunaju. Pasterkova družina je bila med prvimi organizatorji OF.

Franc Pasterk je bil neustrašen borec. Bojeval se je v Koroškem odredu, potem v kamniškem bataljonu. Ker je bil izredno hraber in sposoben, je hitro napredoval, postal je deseter in komandir čete. Januarja 1943 je v bližini Kamnika izgubil desno oko. Marca 1943 je bil s

skupino borcev poslan na Koroško in imenovan za komandanta bataljona. Njegova enota je bila slabo oborožena. Zaradi tega se je dogovoril s Francem Rozmanom-Stanetom, ki je bil takrat komandant Četrte operativne cone, naj bi napadli v noči od 3. do 4. aprila 1943 Mežico. Napad, ki je ena izmed pomembnejših bitk te enote, so tudi uspešno izvedli.

Takrat je bil Franc Pasterk ranjen v levo roko in je izkravaval. Ko so se umikali, so ga prinesli h kmetu Enciju. Njegove posmrtno ostanke so 1949. leta prenesli in jih položili na pokopališče v Železni Kapli. Za narodnega heroja je bil razglašen 27. novembra 1953. leta.

Na pokopališču v Železni Kapli je na granitnem podstavku vklesanih veliko priimkov in imen. Vse te neme, pa vendar zgovorne priče govorijo, kako huda in kruta je bila pot Slovencev.

Relief Franca Pasterka-Lenarta. Zraven kamnitih podstavkov s številnimi priimki in imeni na pokopališču v Železni Kapli

Ljudje v Železni Kapli pa še vedno vztrajajo, saj so Slovenci. Resnično pogumni so.

Drago Miklavc

Iz govora Alberta Jakopiča-Kajtimira ob odkritju spomenika 30. diviziji pod vasjo Morsko pri Kanalu

Ponovno razplamenela bakla upora v Benečiji

»Spomenik temu dogodku odkrivamo, ker se je v operaciji – preboj Soče – odločila usoda celotnega pohoda in z njim tistih vojaško-političnih zamisli, ki so v takratnem mednarodnem političnem in vojaškem trenutku zahtevali, naj se zaradi poraza fašizma, kapitulacije Italije, zaveznike fronte v Italiji poveže narodnoosvobodilni boj Jugoslavije in Slovenije ter zlasti primorskega ljudstva in ljudstva Beneške Slovenije, Režije in Furlanije z naraščajočim oboroženim odporom italijanskih naprednih in protifašističnih sil severne Italije.

To območje je bilo za nemško obrambo po kapitulaciji Italije izredno pomembno zaradi poti, ki vodijo iz zahoda na vzhod in od severa proti jugu, in ker so predvidevali v tem predalpskem prostoru svojo obrambno črto nemškega rajha.

Prav zato naj bi pohod 30. divizije v Slovensko Benečijo ponovno razplamenel baklo narodnoosvobodilnega odpora, ki sta ga prižgali brigadi Simona Gregorčiča in Ivana Gradnika že v boju s fašistično Italijo, a ga je ofenziva nemškega okupatorja proti Kobariški republiki leta 1943 dokaj prizadela. Okrepljen oboroženi odpor na tem območju naj bi v trdni povezanosti z italijanskim protifašističnim gibanjem postal pomemben člen v skupni zavezniški fronti in konkreten prispevek obeh narodov h končnemu porazu nacifašizma.

Zaradi tega je borce in poveljniški kader 30. divizije, v kateri so bile brigade Simona Gregorčiča, 18. Bazoviška, Srečka Kosovela in divizijska podoficirska šola, v pripravi na pohod prevzela ena sama želja, da z učinkovitim, odločnim in borbenim nastopom proti sovražniku razbijejo nemško propagando o uničenju partizanske vojske, povrnejo prebival-

stvu zaupanje v moč narodnoosvobodilnega boja in utrdijo prepričanje, da le skupen boj obeh sosednjih ljudstev lahko prispeva ne samo k porazu sovražnika, temveč tudi k uresničevanju želja obeh ljudstev, da živita v miru, zaupanju in prijateljstvu.

To je vtisnilo pohodu poseben pečat in težo odgovornosti vsakega pripadnika divizije in vseh tistih aktivistov, izvidnikov, obveščevalcev, organizatorjev zvez, posebej pa tudi sanitetnega kadra in bolnišnic, skratka vseh, ki so imeli kakršnokoli obveznost in odgovornost v pripravah kot na pohodu samem...

Menim, da vas ni treba prepričevati, da se je v tisti noči na 31. januar 1944 nad temi bregovi 2300 borcev in bork divizije, hkrati z vsemi tistimi, ki so sodelovali v pripravah, v skrajno napetem ozračju in šumenju Soče spraševalo, kaj storiti, če bi napadel sovražnik.

Premišljali so, kaj bi se zgodilo s težkim orožjem, eksplozivom, s strelivom, kaj z borci neplavalci, kako in kam bi reševali ranjence iz ledeno mrzle Soče, ali bi se divizija lahko ponovno zbrala, ko bi je bil del na tej, del na drugi strani, jedro pa v naraščajoči Soči. Ali si lahko predstavljate, kako je v tako zaskrbljujoče razmišljanje in vpiljočo tišino nenadoma odjeknil po strmini proti strugi ropot, ki ga je povzročila mula, ki je padla, obložena z minometom.

Ropot in odmev je vsak od nas slišal tisočkrat glasneje, kot sta bila v resnici. Slišal pa ju je tudi sovražnik, saj so se v trenutku oglasile njegove strojnice ob hkratnih eksplozijah svetlečih raket. Toda za divizijo, ki je ob tem nepričakovano dogodku že šla čez Sočo, je bil preplah nemške vojske samo zgovorno znamenje, da smo sovražnika presenetili, in da smo prvo zmago že izbojevali...

Med koroškimi borci Med delom in domovino

Dejavnost borčevske organizacije na avstrijskem Koroškem je široko razvejena in nenehno povezana z delom drugih slovenskih družbenopolitičnih organizacij. V oktobru so se srečali v Beogradu s predstavniki 150 odporniških gibanj v Evropi, v Puntigamu, tovarni piva pa z borci z obeh strani Alp, na srečanju poimenovanem Alpe-Adria. Zaradi novega položaja na Koroškem po vo-

litvah in referendumu o dvojezičnem šolstvu je bila pred nedavnim skupna seja, na njej so sodelovali tudi predstavniki borčevske organizacije, kjer so razpravljali o politični operativi in kadrovskih vprašanjih vodstva slovenskih organizacij.

Ob koncu meseca so se na Ravnah na Koroškem srečali jubilarntje, nekdanji koroški borci z obeh strani Karavank, od 10. novembra pa

Drava 84

V soboto, 20. oktobra, je v obdavnih občinah Slovenije in Hrvaške potekala skupna taktična vaja s področja zaščite in reševanja prebivalstva, materialnih in drugih dobrin za primer, če bi se porušile visoke pregrade hidroenergetskih objektov na Dravi.

V vajo, ki je bila sklepni del akcije NNNP-84 na tem območju, so bile aktivno vključene tudi krajevne skupnosti ob Dravi in številne delovne organizacije. Občinske in mestna konferenca SZDL v Mariboru so že pred vajo pozvale občane in delovne ljudi, naj se množično in angažirano vključijo v vajo in v celoti upoštevajo usmeritve vodstva KS, občin in mesta ter štabov Civilne zaščite. V njej so sodelovale vse organizirane strukture SLO in DS. Namen vaje je bil preverjati učinkovitost delovanja sistema opazovanja in obveščanja o nevarnostih in posledicah porušitve jezov na vodnih akumulacijah v vojnih razmerah, resničnost in usklajenost načrtov za obrambo in zaščito pred posledicami takšnih nenadnih porušitev, učinkovitost vodenja obrambno-samozaščitnih aktivnosti ter usklajenost delovanja vseh struktur na ogroženem območju. Prav tako so preverili tudi organiziranost in delovanje zvez pri obveščanju o nevarnostih v celotnem si-

stemu SLO in DS.

Vaja Drava 84 je pokazala, da so naši delovni ljudje in občani pripravljeni in ustrezno usposobljeni za ravnanje v primeru porušitve jezov na hidroenergetskih objektih in ob drugih morebitnih dejstvih sovražnika.

Preverili so vse nadrobnosti načrtovanega delovanja v takšnem primeru in ugotovili tudi nekatere pomanjkljivosti in slabosti, ki jih bodo najprej analizirali in pozneje odpravili. Vsi sodelujoči v vaji zaslužijo vse priznanje, saj so pokazali visoko zavest, pripravljenost in požrtvovalnost pri uresničevanju posameznih nalog, ki jih je postavilo vodstvo vaje.

Med tistimi, ki so si pozorno ogledali vajo, so bili tudi nekateri predstavniki naše družbenopolitične življenja. Med njimi so bili predsednik predsedstva Slovenije France Popit, predsednik predsedstva SR Hrvatske Jakša Petrić, predsednik CK ZKS Andrej Marinc, republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir, pomočnik zveznega sekretarja za ljudsko obrambo generalpolkovnik Slavko Maričević in predstavniki ljubljanskega in zagrebškega armadnega območja. Visoki gostje so si ogledali tudi sodobno urejen pokrajinski center za obveščanje.

M. K.

Odkrili so obeležje Podoficirski šoli 7. korpusa

Prvega junija 1944. leta je bila v suhokrajinski vasi Ambrus ustanovljena Podoficirska šola 7. korpusa NOV in POJ, ki je nato po raznih krajih Dolenjske in Bele krajine delovala vse do konca vojne. Obsegala je pehotni, politdelegatski, artilerijski, minerski in intendantski tečaj ter tečaj za zveze, v katerih so se šolali nižji starešinski kadri iz vseh enot 7. korpusa. Šola je tako prispevala pomemben delež k strokovnemu usposabljanju starešin v narodnoosvobodilni vojski in k uspešnemu vodenju enot v bojih.

Da bi ohranili spomin na ta dogodek, so v soboto, 20. oktobra, na podružnični šoli v Ambrusu, kjer so bili precej časa učni prostori podoficirske šole, odkrili spominsko obeležje šoli in njenemu prvemu komandantu narodnemu heroju Aleksandru Marjanoviču-Leku, ki je padel 6. julija 1944. Slavnostni govor bo imel prvi komisar Podoficirske šole 7. korpusa general Lojze Gabrovec, ki je tudi odkril ploščo. V prisrčnem kulturnem programu so sodelovali učenci podružnične šole in člani tamkajšnje lovske družine. Slovesnosti so se poleg domačinov in predstavnikov skupščine in družbenopolitičnih organizacij občine Grosuplje, krajevne skupnosti Ambrus in sosednjih krajevnih skupnosti udeležili tudi nekdanji starešine in borci Podoficirske šole 7. korpusa, člani Skupnosti borcev vojaškega šolstva NOV in POS ter borci z Dolenjske in iz Bele krajine.

Polde Štrukelj

Kot nam je povedal predsednik koroških partizanov, Janez Wutte-Luc, upa, da bo novembra izšla knjiga, v kateri bodo bralcem predstavljene vsi partizanski pomniki na Koroškem pa tudi grobišča. Tudi ta publikacija bo izšla v slovenščini in nemščini, in tako še bolj približala Slovence onstran Karavank nemško govorečemu prebivalstvu, katerega del zagotovo s simpatijami spremlja boj za njihove narodnostne in človečanske pravice. Po besedah Janeza Wutteja-Luca pa je vse to le del njihove dejavnosti, ki se, kot že povedano, tesno prepleta z delom in hotenji drugih družbenopolitičnih organizacij na avstrijskem Koroškem.

mst

Vedno pripravljeni

Industrijsko gasilsko društvo v delovni organizaciji Avtomontaža v Ljubljani ima že dolgoletne izkušnje in tradicije. Akcija v sklopu skupne vaje Samozaščita 84, ki so jo minuli petek izvedli v poznih večernih urah v sodelovanju z ekipami prve medicinske pomoči, CZ in DZ v tej delovni organizaciji, je ponovno potrdila dobro pripravljenost, znanje in izurjenost v primeru nenadnega zračnega napada.

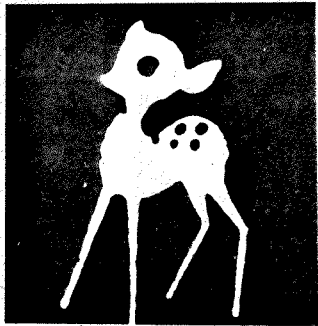
Skupaj s krajevno skupnostjo Litostroj so se dogovorili, da bodo tokrat izvedli vajo v poznih večernih urah. Razum-

ljivo je, da je vaja (napad z bojnimi strupi in RBK zaščita) potekala v povsem drugačnih razmerah, vendar so bili kos vsem nalogam. Po dosedanjih ocenah je vaja dobro uspela, ne skrivajo pa tudi nekatere pomanjkljivosti, ki jih bodo v prihodnje odpravili.

Isto velja za krajevno skupnost Litostroj, ki je vajo izvedla v jutranjih urah naslednjega dne. Ekipa prve medicinske pomoči, CZ, in DZ so tudi vajo opravile po pričakovanjih. Poudariti pa velja dobro sodelovanje delovne organizacije Litostroja, Avtomontaže, Integrala, Osnovne šole Hinko Smrekar, VVO Litostroj in nenazadnje šišenske postaje milice.

Jože Čurin

tekstina

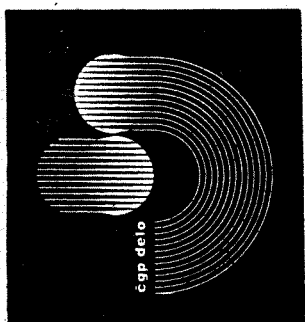
65270 Ajdovščina

Izdelujemo:

- Modne enobarvne, tiskane in pestro-tkane tkanine za ženska poletna oblačila in moške srajce v mešanicah poliestra in bombaža.
- Modno tiskane, pestro tkane in enobarvne flanele za ženske obleke in moške srajce.
- Raznovrstno prejo: bombažno v mešanicah s poliestrom in drugimi umetnimi vlakni.

Obiščite našo prodajalno v Ajdovščini!

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

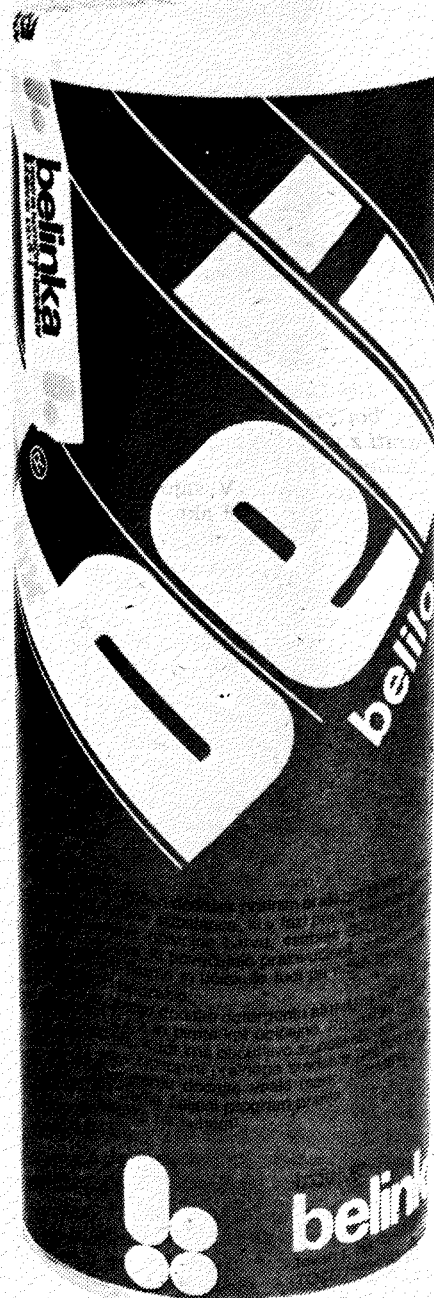
TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

**Belinka
Šentjakob**

RUŠE

Spomenik in grobnica

Spomenik in zraven njega grobnica v Rušah na Trgu vstaje sta dovolj prepričljiva, da je bil kraj s svojo okolico že pred vojno revolucionarno središče, med vojno pa že od vsega začetka glavno žarišče upora narодноosvobodilnega boja pod Pohorjem.

Spomenik v obliki štirih vogalov ponazarja neustrašnega borca, nezlomljivega talca, izgnanstvo in taborišče. Spomenik, ki ga je izklesal Gabrijel Kolbič, znani mariborski akademski kipar, so postavili 119 padlim borcem, talcem in žrtvam fašističnega nasilja iz Ruš, Smolnika in Bistrice.

V grobnici na levi strani pa so posmrtni ostanke ubitih ali padlih predvojnih članov partije in Skoja iz Ruš ter Smolnika, med njimi so tudi organizatorji štrajka v Smolniku. Trije člani so bili člani odbora OF, ki je bil ustanovljen v

Na levi strani je grobnica. Na desni nad stopnicami je spomenik na Trgu vstaje v Rušah

Rušah v Knifčevi hiši že 26. maja 1941, in je bil celo prvi na vsem mariborskem območju, trije ustanovitelji Skoja v Rušah leta 1938 (Zdravko Terpin, Jože Knific-Iks, Jože Matavšek in Franc Segulin), prvi talec iz Ruš Milan Knuplež, komandir Pohorske čete, španski revolucionar in narodni heroj Miha Pintar-Toledo, pripadniki prvega Pohorskega bataljona (Jože Knific, Lojze Sarh, Franc Blažič in Anton Kancler), ki so padli v patrolji, borci Tomšičeve, Šerčerjeve in Bračičeve brigade, ki so žrtvovali svoja življenja; med njimi tudi Dušan Remih-Duško, narodni heroj.

DRAGO MIKLAVEC

BELE VODE

Krajevni praznik

Krajevna skupnost Bele vode in vse družbenopolitične organizacije so 9. oktobra 1984 proslavili na slavnostni seji drugi krajevni praznik v počastitev velikih dogodkov NOB.

Osrednja proslava krajevnega praznika je bila v soboto, 13. oktobra 1984, ob 14. uri pri spomeniku 27 padlim borcem NOV, ki je bil postavljen in odkrit lani ob prvem krajevnem prazniku. V kulturnem programu so sodelovali dobba na pihala Zarja iz Šostanja, recitatorji in pevski zbor učencev podružnične osnovne šole Belih vod ob spremljavi s harmoniko ali kitaro ter mešani pevski zbor domačinov, ki je zapel nekaj pesmi in še pesem »Tam pod Smrekovcem zelenim«, ki jo je spesnil domačin Janez Pudgar, za pevski zbor glasbeno priredila pa učiteljica Zlatka Lampret-Kompan.

Proslavo je začel predsednik krajevnega skupnosti Melhior Mazej, ki je v slavnostnem govoru opisal dogodke iz NOB, nastanek in razvoj kraja, ki je po površini največji, po številu prebivalcev pa najmanjši v občini Velenje, saj šteje samo 264 prebivalcev. Nekoč je bilo v Belih vodah naseljenih 75 domačij, danes pa jih je še samo 54, ki se ukvarjajo s kmetijstvom in živinorejo.

Bele vode so izhodišče za izletniški turizem, od koder so lepe planinske ture na Smrekovec, Mozirje, na Koroško prek Kramarice in Slemen na druge gore in planine. Krajevna skupnost Bele vode se je pobratila s krajevno skupnostjo Vinska gora. Podpisali sta listino o trajnem prijateljskem sodelovanju na kulturnem, športnem, delovnem in drugih področjih, zlasti pri razvijanju in poglobljanju samoupravnih socialističnih odnosov in ustavne krepitev vloge krajevnega skupnosti.

Na tej osrednji proslavi krajevnega praznika sta se pobratili še s prapori združenji borcev Vinska gora in Bele vode. Po proslavi je bilo prijateljsko srečanje borcev, domačinov, godbenikov in izvajalcev kulturnega programa v dvorani podružnične šole s pogostitvijo v veselem in prijetnem razpoloženju.

MILOŠ VOLK

PODNART

Ime šole po padlem prvoborceu

Na redni seji KO ZZB NOV Podnart, ki je bila 9. 10., so člani odbora sprejeli finančni načrt za leto 1985. Sklenili so, da bo spominska slovesnost pri spomeniku padlim borcem na Ovsiašah v sredo, 31. 10., ob 16. uri.

Osnovno šolo na Ovsiašah bodo tudi poimenovali po enem od padlih prvoborcev. Predlagali so padlega prvoborca Slavka Benedika. Predlog bodo dali v javno razpravo vsem članom ZZB NOV in KK SZDL Podnart.

CIRIL ROZMAN

DRAMLJE

Narod naš dokazuje hrani

Lani v februarju so na šoli Miloša Zidanška v Dramljah odprli stalno razstavo dokumentarnega materiala o narodnem heroju Milošu Zidanšku in njegovih sodelavcih. Letos so v začetku oktobra ob krajevnem prazniku KS Dramlje predali svojemu namenu še drugi stalni del razstave, ki nosi naslov: Dramlje skozi čas. Celotna razstava v večnamenskem prostoru nove šole je zelo zanimiva in pestra, njen glavni pobudnik in realizator pa je bil ravnatelj šole Franjo Trupej s svojimi sodelavci.

Ob vходу v stavbo je velik letalski posnetek KS Dramlje, ki mu sledijo panoji z eksponati o heroju Milošu Zidanšku. Sledi pet panojev, od katerih je na prvem tekstovno prikazan zgodovinski razvoj Dramelj do prve svetovne vojne. Na drugem panoju je prikazano obdobje med obema vojnami s poudarkom na Društvu kmečkih fantov in deklet (deteljici), katerega člani so bili izredno napredni. Sledi bogato urejen pano iz obdobja NOB, zadnja dva pa iz let po osvoboditvi, na katerih je prikazan razvoj kraja. Zelo zanimiva je zgodovinska predstavitev šolstva, ki sega v leto 1828. Med mnogimi prizadevnimi učitelji je na šoli poučeval tudi sedaj že pokojni mladinski pisatelj Tone Seliskar. Tu so slike o razvoju gasilskega društva, ki je bilo ustanovljeno l. 1928, pa o Sokolski četi, ki je bila ustanovljena l. 1931, o elektrifikaciji iz l. 1953., odprtju avtomobilske ceste Slovenike iz l. 1976, zgraditvi trgovine, blokov itd. Neprecenljivi so ti materiali za mladi rod, ki ga vzgajajo v tej šoli.

Isti dan, to je 7. oktobra, je bila ob krajevnem prazniku na Kolarjevi domačiji v Marija Dobju spominska slovesnost, na kateri so odkrili ploščo v spomin na zborovanje aktivistov (okoli 100 udeležencev) za okraje Konjice, Celje mesto in okolica, ki je bilo 8. in 9. dec. 1944, in na partijsko posvetovanje, ki je bilo 10. decembra. Posvetovanja je vodil takrat Sergej Kraigher, ki je bil tudi tokrat navzoč pri slovesnosti.

ERNEST REČNIK

KANALSKI LOM

Šola Marice Štrukelj

V nedeljo, 7. oktobra, je bila v Lomu na Tolminskem prisrčna slovesnost, ko so šolo v Kanalskem Lomu poimenovali po padli patizanski domačinki Marici Štrukelj. Bojno pot te hrabre partizanske Gradnikove brigade pogumne bombašice, je orisala njena soborka Nada Božič. Marica se je vključila v partizanske vrste že poleti 1943. kot borka Primorskega odreda, po kapitulaciji Italije je bila v Gorški brigadi, od novembra 1943. dalje pa v 3. bataljonu Gradnikove.

Z gradnikovci je kot namestnica četnega političnega komisarja, bolničarka in sekretarka Skoj prehodila vsvo težko pot od Trnovskega gozda, prek Jelovce, Ratitovca, vse do Radovne, nato prek Črne prsti, Cerkljanjske nazaj na Banjško planoto. Z gradnikovci je tudi poslednjič jurišala na nemško kolono dne 26. julija 1944, ki se je bližala Mačjemu kotu pod Predmejo. Tam je omahnila v smrt stara komaj 20 let! Malo prej je izgubila 15-letno sestro Valdo, ki so jo okupatorjevi pomagači zverinsko umorili pri Lokovcu.

Sklep o poimenovanju šole, ki ga je skupščina občine Tolmin sprejela maja, je na slovesnosti prebral predsednik občine Majan Rozman; ploščo pa je odkrila soborka padle partizanke Velerije Vrabec, ki je mladim pionirjem položila na srce, kako morajo ljubiti svojo domovino.

Na tej slovesnosti je predsednik občinskega odbora ZZB Tolmin izročil osnovni šoli Most na Soči s podružničnimi oddelki v Kanalskem Lomu in na Šentviški gori priznanje Zveznega odbora ZZB Jugoslavije za zasluge pri gojitvi izročil NOB.

Učenci šole v Lomu so se udeležencem proslave oddolžili z lepim kulturnim programom, posebno prijetno pa je presenetil njihov mali šolski pevski zbor. Iz vsega je dihal velika prizadevnost njihovih učiteljev-mentorov. Najlepše darilo šoli pa je bilo okrog 100 knjig, v glavnem mladinskih, ki so jih zbrale nekdanje borko Gradnikove brigade in Dekliške čete, ki je že jeseni 1942. taborila v Lomu.

MIRA PAGON

SAMOUPRAVNA STANOVANJSKA SKUPNOST LJUBLJANA, ODBOR ZA SOLIDARNOST IN KOMISIJA ZA REŠEVANJE STANOVANJSKIH VPRAŠANJ UDELEŽENCEV NOV

OBJAVLJAJO

v skladu z določili pravilnika o pogojih in merilih za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV (sprejet 3/3-1983) listo upravičencev za dodelitev stanovanj

1. KRŽIŠNIK Marija, Knezova 4
2. SAKSIDA Jožica, Glinška 9
3. PESKAR Marija, Klunova 14
4. PETEK Anton, Borsetova 4

Obravnani so bili vsi zahtevki, ki so bili vloženi v letu 1983.

Komisija je upoštevala vse tiste upravičence NOV, ki nujno potrebujejo stanovanja. Pripombe na objavljeno listo bo komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV Ljubljana, Komenskega 7, sprejemala do vključno 26. novembra 1984.

Vabila

Krajevni odbori zveze borcev Preska, Medvode in Vaše-Goričane vabijo krajanje, naj se udeležijo žalne slovesnosti na dan mrtvih na pokopališču v Preski, pred spomenikom padlim borcem. Spominska slovesnost bo 1. novembra 1984 ob 10.45.

★

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka in ZB NOV Škofja Loka organizirata v počastitev dneva mrtvih spominsko slovesnost v četrtek, 1. novembra 1984, ob 9. uri pred domom zveze borcev v Škofji Loki. Vabimo vse svoje padlih, mladino in občane.

Združenje borcev NOV Šostanj, krajevna skupnost in družbenopolitične organizacije Šostanja bodo v torek, 30. oktobra 1984, ob 16. uri pripravile žalno slovesnost pri spomeniku NOB v Šostanju na Trgu svobode v počastitev padlih borcev, talcev in umrlih v taboriščih med NOB.

Na spominsko slovesnost vabimo krajanje in občane, svoje padlih in umrlih za našo svobodo, katerih imena so zapisana na osrednjem spomeniku s področja združenja borcev Šostanja, Družmirja-Gaberk, Raven pri Šostanju, Zavodenj, Topolšice, Skorno-Florian, Bele vode in Lokovice. V programu bodo sodelovali delavska godba na pihala Zarja, učenci 1. osnovne šole K. D. Kajuh z recitalom in pevskim zborom, z govorom in polaganjem vencev k spomeniku.

Združenja borcev NOV šostanjskega okoliša in družbene organizacije in društva vabimo, naj se udeležijo spominske slovesnosti v čim večjem številu in s prapori.

ZB NOV Šostanj

★

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV SLOVENSKEGA BATALJONA 1. KRAJISKE BRIGADE vabi vse borce in borce te skupnosti, da se udeležijo 1. zborna skupnosti in proslave 40-letnice ustanovitve bataljona, ki bo v soboto, 27. oktobra 1984, v prostorih osnovne šole Herojinje Milke Kerin v Leskovcu pri Krškem ob 11. uri. Na srečanju bodo podelili spominske medalje.

★

Ob 40-letnici 1. pokrajinskega pedagoškega tečaja za partizanske učitelje Primorske bodo odkrili spominsko obeležje v nedeljo, 4. novembra 1984, ob 11. uri v Dolenji Trebuši ob kulturnem domu. Na slovesnost vabimo udeležence in predavatelje na tem tečaju, nekdanje partizanske učitelje na Primorskem, predstavnike DPO primorskih občin in krajevnih skupnosti na Tolminskem.

Vabimo tudi prebivalce Gorenje in Dolenje Trebuše, da skupaj obudimo spomine na tiste huše, a slavne dni naše revolucije. Slavnostni govornik bo Ciril Zlobec, ploščo pa bo odkril Makso Pirnik. Kulturni program bodo izvajali domačini!

Skupnost PUP Primorske in ZZB NOV Tolmin

VOJŠČICA

Pred 1. novembrom

Na partizanskem grobišču na Vojščici bo v nedeljo, 28. oktobra, ob 14.30 osrednja občinska spominska slovesnost ob dnevu mrtvih, ki jo organizirajo občinske družbenopolitične organizacije in družbenopolitične organizacije krajevnega skupnosti Vojsko.

V kulturnem programu bodo sodelovali moški pevski zbor društva upokojencev Idrija, recitatorji podružnične osnovne šole in mladinske organizacije Vojsko, enota pripadnikov teritorialne obrambe iz Idrije pa bo izstrelila častno salvo.

Delegacije družbenopolitičnih organizacij, krajevnih skupnosti in TOZD bodo na grobišču 305 padlih borcev na Vojščici položile vence in cvetje. Udeležencem komemoracije pa bo spregovoril Pavel Makuc, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Idrije.

Odhod posebnega avtobusa na Vojsko bo v nedeljo, 28. oktobra 1984, ob 13. uri z avtobusne postaje v Idriji.

SILVO KOVAČ

Obvestilo

Družbenopolitične organizacije občine Litija obveščajo občane, mladino, borce in svojece padlih, da bodo komemoracije pred dnevom mrtvih 31. 10. 1984 po razporedu:

Javorski pil ob 14.30, Velika Štanga in Šmartno pri Litiji ob 16. uri.

Jevnica ob 16.30, Velika Kostreznica in Litija ob 17. uri, Kresnice in Sava ob 18. uri in 1. novembra na Vačah in Polšniku ob 11. uri.

Odbor skupnosti borcev 1. slovenske artillerijske brigade obvešča vse borce in borce, da bo 10. novembra 1984 ob 10.30 občni zbor skupnosti borcev 1. SAB v Domu JLA v Ljubljani (Poleg železniške postaje).

Na zboru bo star odbor podal poročilo o dosedanjem delu in izvolili bomo nov odbor. Prav tako bodo borci in borce, ki še niso prejeli priznanj, le-te dobili na zboru, vsem bolnim borcem pa bo nov odbor po zboru poslal priznanja po pošti.

Vsi borci in borce bodo za občni zbor prejeli posebna vabila. Če kdo vabila ne bo dobil, naj pride na občni zbor po tem vabilu. Želimo, da se občnega zbora borci in borce udeležijo v čim večjem številu.

Odbor skupnosti borcev 1. SAB

Poizvedba

Zbiram podatke o sodelovanju vaščanov vasi Zavino, pošta Branik, v NOB. Vas Zavino se je do vojne in še med vojno imenovala Svino in leži nad Spodnjo Brunico, pošta 65295 je v Braniku, nekdanjem Rihenberku.

Želel bi zbrati podatke o tem, kdo vse je prenočil v vasi in pri kom, če ni prenočil v »partizanski vojašnici«, kakor so imenovali gospodarsko poslopje na spodnjem koncu vasi, ki je bilo last danes že pokojnega sodelavca OF Rafaela Jejičiča.

Na hribu nad vasjo – domačini mu pravijo Školj – je bil v letih 1942/43 dobro skrit bunker, v katerem so bivali vodilni funkcionarji osvobodilnega gibanja na Primorskem. Danes tisti, ki so imeli direktno zvezo s tistimi v bunkerju, niso več živi, tisti, ki pa so bili posredno povezani (zbiranje in dostava hrane na dogovorjeni kaj) s tistimi v bunkerju, pa kaj dosti več kot to, da je bunker obstajal in da so bili v njem pomembni tovariši; dr. Aleš Bebler-Primož nekateri domnevajo, da je bil v bunkerju tudi tov. Franc Leskošek-Luka.

Vse, ki lahko povedo, kdo in kdaj je živel v bunkerju nad sedanjim Zavinom ali pa je samo prenočeval v vasi, lepo prosim, da pišejo na naslov: Marcel Kronegger, Zavino 1, 65295 Branik ali 61000 Ljubljana, Neubergerjeva 22, telefon 061 313-873.

Za vsako, tudi najmanjše sporočilo, vnaprej iskrena hvala.

LJUBINJ

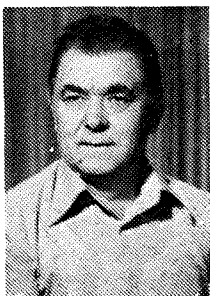
Spomenik padlim

Na Ljubinju nad Tolminom so domačini odkrili spomenik padlim vaščanom v NOB. Slovesnost je bila vpletena v prelep kulturni recital, ki so ga pod vodstvom tovarišič Rozi Kručlove in Darinke Laharnarjeve izvajali mladi iz Ljubinja, sodelovali pa so tudi pevci s Kneže in godba na pihala iz Tolmina.

Iz izvajanja je vela vsa trpka zgodovina teh naših ljudi za obstanek na tem koščku domače zemlje. Krvni davek Ljubinjcev med NOB je bil velik: vasica, ki je štela le 50 gospodinjstev, je dala 15 padlih, 37 pa so jih okupatorji odgnali v razna taborišča, od koder se nekateri niso več vrnili. V eni sami noči – med 21. in 22. februarjem 1943. je šlo kar 12 domačinov v partizane. Zato se je italijanski okupator nad vasico hudo maščeval.

Spomenik je delo inž. arh. Gabrijele Fratnik. Domačini so ga postavili v pretežni meri s svojimi sredstvi, nekaj pa je prispeval tudi občinski odbor ZZB Tolmin.

M. P.

Anton Vidmar

V Ajdovščini smo se avgusta poslovali od Antona Vidmarja, starega komaj 63 let. Po kapitulaciji Italije se je vrnil v rojstni kraj in se vključil v NOV. Najprej je bil na komandi mesta na Črnem vrhu, nato v Dolomitskem odredu in v kurirskih enotah. Bil je večkrat odlikovan.

Anton Hrovatin

V Šempetru pri Gorici je umrl Anton Hrovatin, rojen 1928. leta v Šempasu. Za NOG je začel delati 1943. leta, med partizane pa je odšel 1944. leta in bil tankist.

Alojz Hočevnar

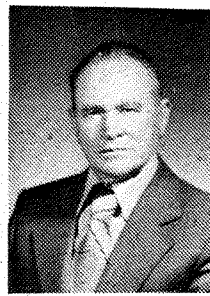
V Štanjelu smo se poslovali od borca Alojzija Hočevnarja, rojenega 1907. leta. Prisilno je bil mobiliziran v italijansko vojsko in ob njeni kapitulaciji se je vključil v partizanske vrste. Bil je v Kraškem bataljonu in Gregorčičevi brigadi. Bil je dvakrat odlikovan in prejel je več priznanj.

Anton Stojanšek

V Stojnem selu pri Rogatcu smo se julija poslovali od Antona Stojanška, rojenega 1921. leta. Bil je borec 5. prekomorske brigade in trikrat odlikovan.

Franc Potokar

Julija smo se v Šempetru poslovali od rezervnega kapetana 1. razreda Franca Potokarja. Rodil se je 1910. leta v vasi Polje pri Višnji gori. Že 1941. leta se je povezal z organizatorji upora in začel organizirano delati za NOB. S triziklom je iz bolnišnice prevažal sanitetni material za NOB. Zbiral je orožje, obleko in obutev. Leta 1943 se je priključil partizanom, in sicer bolnišnicam v Kočevskem Rogu. Pri reševanju ranjenec je bil tudi sam hudo ranjen in ostal je invalid. Po vojni je bil komandir postaje milice v Ljubljani, ekonom v bolnišnici v Rovinju in nazadnje upravitelj bolnišnice za TBC v Šempetru. Prejel je štiri vojna, dve povojni odlikovanji ter več priznanj.

Ljubo Simčič

Na Stari gori smo se poslovali od Ljuba Simčiča iz Šempetra. Rodil se je 1907. leta v Goriških Brdih. Po begu je v Jugoslavijo in se povezal z organizacijo TIGR ter postal član trojke. Julija 1941 je bil skupaj z ženo interniran v Srbijo in navezal je stike z organizatorji upora. Zbiral je orožje in sanitetni material. Odšel je v Jajce in pomagal pri graditvi dvorane za 2. zasedanje AVNOJ ter bil udeleženec šeste ofenzive. Za zasluge med NOB je prejel dve odlikovanji, za povojna dela pa številna priznanja.

Alojz Mulec

V Starem trgu pri Ložu smo se julija poslovali od Alojza Mulca-Rajdka. Rodil se je pred 73 leti v Nadlesku. V začetku 1942. leta je odšel v Zidankov bataljon. Bil je komandir kurirjev na pomožni postaji TV 18 A in večkrat odlikovan. Od maja do avgusta 1984. leta so umrli tile člani ZB NOV Loška dolina:

Ivana Debeljak iz Babnega polja
Alojz Ravšelj-Matična iz Gornjih Poljan
Anton Janežič-Starčkov iz Podcerkve
Jože Troha (Japcov) iz Babnega polja

Anton Čebela

Julija smo se na Završki gori poslovali od Antona Čebela, rojenega 1913. leta v Tiri. Med vojno je podpiral NOG. Pri njih doma se je v zimi 1944/45 občasno zadrževala kurirska postaja in člani OZN.

Tone Frante

Na pokopališču Ljubljana Polje smo se poslovali od 74-letnega Toneta Frante. Takoj po okupaciji se je vključil in delal za OF. Iz bolnišnice Studenec v Razore pri Podlipoglavu je nosil partizanom sanitetni material, orožje in pošto. Septembra 1943. leta je bil interniran v Dachau.

Marjan Jerin

Na celjskem pokopališču smo se avgusta poslovali od Marjana Jerina, rojenega 1914. leta v Podčetrju. Bil je v vojnem ujetništvu. Po vrnitvi je aktivno delal za OF. Julija 1943 je stopil v Kalinski odred, nato je bil komandant Kozjanskega odreda ter načelnik štaba UB Toneta Tomšiča. Po vojni je bil v 30. strelski diviziji JLA in pomočnik načelnika kadrovskega oddelka 5. vojaške oblasti v Zagrebu. Prejel je številna visoka odlikovanja in priznanja.

Karlo Debeljak

V začetku septembra smo se v Piranu poslovali od Karla Debeljaka, borca Istrskega odreda in Sercejeve brigade. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in redom zaslug za narod.

Franc Jug

Septembra smo se poslovali od Franca Juge, Maistrovega borca, rojenega 1899. leta v Belih vodah nad Šoštanjem. Jeseni 1942. leta je njegov dom na Razboru postal zavetje in dom partizanov. Zato je bil 1943. leta aretiran in odpeljan na Bavarsko. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Marija Piškur

Od Marije Piškur smo se poslovali avgusta v Mačkovicah. Rodila se je 1906. leta v Mačjem dolu pri Trebnjem. Z NOV je aktivno sodelovala od 1942. leta, bila je aktivistka OF. Za svojo aktivnost je bila dvakrat odlikovana.

Mara Zorn

V Biljah smo se poslovali od Mare Zorn, rojene 1924.

Franc Štuhec

Julija je v Mariboru umrl Franc Štuhec. Rodil se je 1908. leta v Bučkovcih. Bil je član Sokola. Okupacija ga je zatekla v Mariboru. Kot aktivist, povezan s pohorskim partizanom, je bil 1941. leta organiziran upor proti okupatorju. Spomladi 1943. leta je bil aretiran in preganjan. Uspelo se mu je vrniti v Bučkovce v ilegalo. V njegovem stanovanju je delovala partizanska tiskarna. Bil je izdan in zaprt v mariborski kaznilnici. Prejel je medaljo zaslug za narod.

Marija Leban

V Celju smo se poslovali od Marije Leban. Rodila se je 1894. leta v Kneških Ravnah na Tolminkem. Od 1943. leta je aktivno delala za NOV, prala je za partizansko bolnišnico v Liscu, zbirala hrano in drugi material, prenašala je pošto. Prejela je medaljo zaslug za narod.

Jože Furlan

V Škofji Loki smo se poslovali od Jožeta Furlana. Rodil se je 1915. leta na Vrhniki. Že 1942. leta je imel v svoji spalnici bunker, kjer so tiskali letake in druge tiskovine.

Marija Turk

V Kočevju smo se junija poslovali od Marije Turke, rojene leta 1900 v Okrivju pri Čabru. Leta 1942 se je organizirano vključila v NOV. Sin ji je padel kot partizan.

Franc Dekleva

Na pokopališču v Slavini pri Prestranku smo se septembra poslovali od Franca Dekleva, rojenega 1905. leta. Leta 1942 je bil mobiliziran v italijansko vojsko in še pred kapitulacijo Italije se je vrnil domov in začel z aktivnim in organiziranim delom za NOB. Po kapitulaciji Italije je bil imenovan za obveščevalca pri komandi mesta Šempeter na Krasu in Senožeče. Bil je dvakrat odlikovan.

Zdravko Sovič

V Podkrajju pri Velenju smo se avgusta poslovali od borca NOV Zdravka Soviča, rojenega 1911. leta. Po razpadu starojugoslovanske vojske je bil ujet in odpeljan v Nemčijo. Leta 1942 se je vrnil domov in se vključil v NOG ter med borce NOV. Bil je odlikovan.

Franc Krajnik

Rodil se je 1899. leta v Spodnjem Brniku. Sodeloval je s partizani in jih materialno podpiral ter razpošil partizansko literaturo in propagandni material. Skrbel je za varnost kurirjev. Bil je borec Vojkove brigade ter borec za sevarno mejo. Od njega smo se poslovali na Dovjem.

Dolfe Kramžar

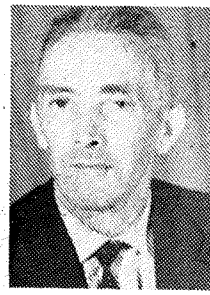
Na Dovjem smo se poslovali od Dolfe Kramžarja, znanega planinca in gorskega reševalca. Rodil se je 1910. leta v Hrastniku. Že 1941. leta je začel sodelovati in pomagati partizanom. Bil je večkrat aretiran in zaprt. Od 1944. leta je bil kurir na relejni postaji G-28.

Lojzka Ocvirk

Na Vojniku smo se septembra poslovali od Lojzke Ocvirk, rojene 1916. leta. Leta 1941. leta je bila med prvimi izseljena v Srbijo. Po osvoboditvi Beograda se je priključila 1. krajiški brigadi, kjer je kot bolničarka sodelovala na sremski fronti. Bila je dvakrat odlikovana.

Danilo Repovž

Maja smo se v Zagorju poslovali od Danila Repovža, rojenega pred 65 leti. Bil je borec Gubčeve brigade in Dolenjskega odreda.

Jože Košir

V Zagorju smo se aprila poslovali od Jožeta Koširja, rojenega 1908. leta. Od 1944. leta je bil borec Šlandrove brigade.

Emilija Lončarič

Augusta je v Ljubljani umrla Emilija Lončarič. Med vojno je bila aretirana in zaprta v Starem piskru.

Ivan Pagon

Na Policah pri Cerknem smo se poslovali od Ivana Pagona, rojenega 1912. leta. Od leta 1942 je deloval na terenu in marca 1943. leta je vstopil v NOV. Bil je v Vojkovi brigadi in kasneje v zalednih enotah. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost 1. stopnje.

Cecilija Lorber

Junija je umrla Cecilija Lorber, rojena 1897. leta, gospodinja iz Hrastovca. Z NOV je aktivno sodelovala od 1944. leta.

VELIMIR KRAŠEVEC-IGOR

Dva septembra Zapadnodolenjskega odreda

Obe jeseni, dvainštirideseta in in triinštirideseta, sta bili za narodnoosvobodilno vojsko na Slovenskem zelo pomembni. Prva je zaradi velike italijanske ofenzive pomenila hudo preizkušnjo za partizanske čete, z naslednjo pa je prišel zmagovit konec dveletnih bojov z okupatorjem in njegovimi sodelavci v Ljubljanski pokrajini.

Kako je septembrske dneve teh dveh let preživel Zapadnodolenjski odred, naj delno pokažeta skrajšana odlomka iz monografije, ki bo letos izšla pod naslovom »Dolenjski puntarji-Zapadnodolenjski odred« pri založbi Borec v Ljubljani.

Čete za prenovljen odred

Skupine partizanov, ki so se v zadnjih dneh italijanske ofenzive na Rog že vračale vanj, so se takoj želele organizirati. Zbirale so ranjence, tavajoče in skrite ter jih usmerjale na določene kraje. Ko so se sovražnikove divizije z Roga umaknile v Suho krajino, so med cestama Straža-Crmošnjice in Jama-Mala gora začele v zadnjem tednu avgusta 1942 nastajati štiri skupine, ki so se hitro organizirale v štiri čete. Te so bile zelo pomembne za prenovitev Zapadnodolenjskega odreda, ki je do srede avgusta imel tri močne bataljone, septembra je dva oddal za nove brigade, tretjega pa sta hudo zdelali ofenzivni etapi na Rog in v Suho krajino.

Blizu Rdečega kamna se je 25. avgusta 1942 utaboril bojni oddelek Zapadnodolenjskega odreda, ki ga je vodil komandir Avgust Vovk-Jurče. Tam je prišel po nalogu začasnega glavnega poveljstva, ki ga je vodil Aleš Bebler. Vsak dan so njegove patrulje odhajale proti Sv. Petru (severno od Gornje Tople rebi), do Smuke in Starega Loga, iskale posameznike in manjše skupine ter jih vodile na zbirni prostor.

V Jurčetovem taboru je bilo v vsakim dnevem več partizanov, to pa je zahtevalo vedno več reda, discipline in dela. Patrulje so stalno nadzorovale cesto Jama-Stari Log, postavljale okrepljene zasede in odhajale v ekonomske akcije: vpeljana sta bila vojaško urjenje in politično delo. Med patruljnimi obhodi so se partizani te skupine dvakrat spopadli s sovražnikom, vendar brez izgub.

Ko je okrog 1. septembra 1942 oddelek štel že 25 borcev, so se odločili, naj bosta Avgust Vovk in Pavel Henigman njihova komandir oziroma politični komisar. Tako se je skupina hitro uredila v organizirano partizansko enoto. Po tem datumu je že vpeljala redna dnevna poročila višjemu poveljstvu. Tako beremo, da je bila 6. septembra četna patrulja blizu Lašč in Dvora v stiku s sovražnikom, dva dni pozneje pa je sovražnik iskal njihov tabor. Četa je ostala v raju Rdečega križa do 15. septembra.

V zadnjem tednu avgusta 1942 se je blizu Kunča začela krepiti in organizirati druga skupina, ki jo je zbiral Milan Megušar-Borut in je po njem dobila ime Borutova.

Začetek te skupine so bili borci, zbrani »z vseh vetrov«, ki so se 24. avgusta po naključju sešli v gozdu med Vinsko potjo in koto 793 (južno od Kunča). Ker je skupina hitro naraščala, se je v naslednjih dneh še bolj približala naselju Kunč in tu začela organizirano taborno življenje. Vanjo so se vključevali nekateri borci odredovega 3. bataljona, 1. delavskega bataljona, pripadniki drugih bojnih enot, zaposleni pri raznih ustanovah na Rogu in drugi. Med njimi je bilo največ partizanov iz Ljubljane in Kočevja.

Obenem z zbiranjem ljudi po Rogu je začela Borutova skupina takoj uvajati taborni red in redne dnevne vojaške obveznosti. Dne 27. avgusta je štela že okrog 45 partizanov in se takoj nato po nasvetu glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet preuredila v četo. Za komandirja je izbrala Milana Megušarja, za političnega komisarja pa Franja Vetrha-Uroša. Okoli 1. septembra se je premaknila h Kraljevemu kamnu, dva dni pozneje pa pod Grintavec pri Mali gori, kjer je ostala nadaljnja dva tedna. S tega prostora je Borutova četa vsaj skromno varovala zahodno mejo roškega pogorja, kjer se je po ofenzivi začelo obnavljanje partizanskega zalednega življenja. Dne 10. septembra jo je močno ogrozila večja enota divizije Mecerata, a se ji je umaknila brez žrtev.

Tretja skupina partizanov je z Jožetom Murnom-Perom prišla 24. avgusta 1942 prek Rampohe do Podstenic in si v smeri Pogorelca pripravila stalnejše bivališče. Njenih 8 članov se je takoj lotilo zbiranja materiala, ki ga okupatorjevi vojaki le niso mogli popolnoma uničiti. Na pogoriščih delavniških barak okrog Podstenic in bolnišničnih objektih je nabirala še uporabno orodje in dele strojev, začela pripravljati nova skladišča in zbirati hrano. Za ranjence, ki so se spet vrnili v okolico Pogorelca, je pripravila tri zasilne enostrešne lope.

Vsak dan so se v Murnovo skupino stekali novi partizani, ki so najhujše dni ofenzive preživel blizu doma ali bili zgubljeni po Rogu. Zvečine so bili doma iz Topliške doline, Podturna, Podhoste, Poljan in drugih podroških vasi. To je skupini omogočalo, da se je hitro oskrbel s hrano, opremo in celo orožjem.

Poleg rednih tabornih opravil so borci te skupine že ob koncu avgusta 1942 izvrševali tudi nekatere vojaške naloge, zlasti obveščevalne narave. Nadzorovali so smeri proti Soteski, Crmošnjicam in se spuščali do Dolenjskih Toplic. Tako se je od prvih dni vrnitve na Rog začela samoiniciativno preurejati v četo. Dan ali dva pred iztekom avgusta je skupina štela že blizu 25 borcev. Ti so se takrat dogovorili, da je bil Jože Murn-Pero postavljen za njihovega komandirja, Anton Novina iz Podturna pa za političnega komisarja. Nato so se preuredili v četo.

Ker je konec avgusta prišla v bližino Podstenic skupina članov IO Osvobodilne fronte in glavnega poveljstva, je Perova četa prevzela tudi njihovo zavarovanje. Z vsemi omenjenimi nalogami je potem ostala v območju Podstenic do zadnjih dni septembra 1942.

Pri Stalah nad Crmošnjicami je v tistih dneh nastala še četrta skupina. Šest partizanov 2. delavske čete 5. grupe odredov je do te vasi pripeljal 22. avgusta 1942-njihov komandir Alojz Grčar-Mitja Štajerc. Štalo so sicer Kočevarji že pozimi 1941/42 zapustili, vendar so ostali vodnjaki, vrtovi, sadovnjaki, poslopja, kar je borce zadržalo, da so si 500 metrov zunaj vasi, v smeri Ribnika, takoj uredili tabor.

Komandir Alojz Grčar je svoje može še istega dne vpeljal v organizirano vojaško življenje in vse zaposlil. Uvedel je redno delo v taboru in nadzor nad okolico, začel zbirati razpršene in prikrite v bližini Stal. Njegove patrulje so odhajale do Ribnika, Rajhenava, žage Rog, Ponikev, Mirne gore, Crmošnjic in starih žag.

Dva dni po nastanitvi pri Stalah je tja prišla skupina 5 do 7 minerjev odredovega 3. bataljona s komandirjem Jožetom Slapničarjem-Joštom in se priključila Mitjevi skupini. Na predlog komandirja Alojza Grčarja je bil Jože Slapničar sprejet za političnega komisarja. Okoli 1. septembra je skupina štela že do 30 partizanov in bila organizirana v četo. Zaradi zelo pomanjkljive oborožitve četa ni odhajala v spopade s sovražnikom, čeprav so njeni borci nadzorovali njegovo gibanje v okolici. Zelo uspešno pa je zbirala borce za nove enote po vsem južnem predelu Kočevskega Roga, kjer je ostala do 14. septembra 1942.

(se bo nadaljevalo)

Dopolnilo k članku Miloša Rutarja

Slavka Podboršek, rojena Krt, nam je poslala pismo, v katerem nam pojasnjuje nekatera dejstva, ki so bila po njenem mnenju napačno prikazana v članku Miloša Rutarja o kranjskih športnikih, padlih med NOB.

»Takoj so Krtovo družino obvestili, naj pravočasno sporočijo Cirilu, da ne sme na zvezo. V spletu raznih okoliščin Ciril ni bil pravočasno obveščen...«

Slavka Podboršek v pismu zatrjuje, »da družino Krtovih o tem niso obvestili,« in da zgornji stavki ne ustrezajo resnici. Pač pa je menda to sporočilo pomotoma prišlo na domaćijo v Struževem, kjer Pucija sploh niso poznali in tako niso vedeli, kaj storiti z obvestilom!

Slavka Podboršek pa je pismu priložila še krajši sestavek o dogodkih iz tistega ča-

sa, ki naj bi osvetlil resnično dogajanje.

»Kot toliko večerov prej je tudi zvečer, dan pred svojo smrtjo, Janko potrkal na naša zadnja vrata. Mama je odprla. Janko je obstal med vrati. Bil je utrujen, zaskrbljen. Vstopil ni, le vprašal je, če je kaj novega. Izvedel je za izdajo, da so ubili Ručigaja. To je že vedel, vendar so ga zanimale še druge stvari. Nič nismo vedeli, kar bi bilo pomembno zanj. Odšel je...«

Zvečer naslednjega dne so pred hišo zagrneli strelji. Bili so posledica »spleta okoliščin«, o katerih piše tudi Miloš Rutar v svojem članku.

Pucelj je padel, mi pa smo izvedeli, kaj je mislil s tistim: »Ali je še kaj drugega?«

Slavka Podboršek-Krtova

Šestnajsto republiško srečanje pionirjev dopisnikov v Novem mestu

Na svidenje prihodnje leto v Slovenskih Konjicah

Novo mesto je pravzaprav staro mesto, saj bo prihodnje pomlad minilo že 620 let, odkar je dobilo mestne pravice. Stare hiše z vsemi značilnostmi preteklosti čepijo tik ob Krki, novejša se raztezajo daleč po ravnini na obeh bregovih slikovite reke. Prejšnji konec tedna se je Novo mesto s svojimi prebivalci pokazalo v vsej svoji prijaznosti. Osemnajstega, devetnajstega in dvajsetega oktobra je namreč gostilo naše pionirje dopisnike, ki so jih povabila različna uredništva, in ki so se letos srečali že šestnajstič. Zveza prijateljev mladine Slovenije, organizator tega vsakoletnega srečanja, je pripravila zanimiv in pester program, ki je segal od zabave do zahtevnega dela. Sto petinsedemdeset pionirjev, šestdeset mentorjev in še več kot dvajset drugih gostov se je odzvalo.

Skušali smo zbrati samo nekaj vtisov, ki jih je srečanje zapustilo za seboj v vsakem od udeležencev in ki jih bo spremljalo pri njihovem nadaljnjem delu, pisanju, življenju, ki jih bo vračal na Dolenjsko, ker so tudi našli nove prijatelje.

Že četrtek popoldan je bil zanimiv; najprej srečanje z vrstniki, premagovanje prvih zadreg, ki jih obcutimo ob neznanu, preden steče beseda. Toda pri pionirjih je to enostavno, ravno zato, ker so pionirji. »Z gostiteljico sva se dol-

zanimivo. Vsak najmanjši delček opravlja svojo nalogo in vsi skupaj opravijo veliko nalogo.« Takšen je bil pravzaprav tudi cilj srečanja: vsak delček programa je imel svoj namen, ki naj bi dal pečat celotnemu srečanju. V program je sodilo tudi srečanje pionirjev dopisnikov z uredniki uredništev, ki so jih povabila. Naša tri dekleta smo že omenili: Smiljana Adamič iz osnovne šole Veljko Vlahovič iz Stranic, Tinko Zabar iz osnovne šole Danile Kumar iz Bežigrada ter Alenka Obid iz osnovne šole Janko

mo, ga imajo tudi radi. »Samo pogovori in to, kar od tega potem napišete?« O, ne,« pravi Smiljana, »ohranjanje izročil NOB je naša prva skrb. Skrbimo za grobove talcev, spoštujemo delo in delovnega človeka, zavzemamo se za mir, bratstvo med narodi, predvsem pa se pridno učimo, da bomo v pomoč domovini. Naš program je zelo pester. Letos bo novost partizanski miting decembra v partizanski kmečki hiši na Stranicah. Izdelali bomo posebno številko glasila TV-33 ob 40-letnici svobode.« Takšni so v Stranicah. Smiljana sicer hodi zdaj v osnovno šolo Edvarda Kardelja v Slovenske Konjice, k dopisniškemu krožku pa se le še vrača v Stranice. Pravi, da se je tako zelo navadila na tovarišico Nado, ki vse lepo razloži, da kar vidiš pred seboj, kaj boš pisal.

Tinka zelo rada piše. Poleg tistega, kar naroči tovarišica Katarina Kurinčič v šoli, še sama sede doma in sestavlja misli. Če se ji sestavek ne zdi posrečen, pa prihodnji dan spet poskusi. Pravi, da najraje piše o borcih, ker znajo povedati toliko zanimivega. Še posebej rada hodi k neki tovarišici za Bežigradom, ki je bila prijateljica Danile Kumar, po kateri je poimenovana njihova šola. Nosi ji prebrat svoje spise, včasih pa se kar po telefonu dogovorita, o čem naj Tinka piše.

Alenka obiskuje dopisniški krožek. Lani so se sestajali ob četrkih, se pogovarjali, sprejemali nasvete tovarišice Angelce Podleske ali tovarišice Mojce Belan, pisali, in kar niso uspeli napisati, so dokončali doma. Omenila nam je dan Janka Premrla-Vojka kot dan, o katerem in v katerem je veliko pisati. Takrat gredo namreč vsako leto na izlet na Črni vrh in se pogovarjajo z borci. Pa tudi z dedkom in babico se Alenka večkrat pogovarja o vojnih časih.

Za konec smo še sklenili, da se bodo dopisniški krožki povezali s foto-krožki, kjer jih v šoli imajo, da bo naša mladinska stran v TV-15 ne samo zanimiva po vsebini, ampak tudi lepa. In še to, da morajo pri spevki, ki se nanašajo na kakšen praznik, prispeti na naše uredništvo pravočasno, torej že teden dni prej, da bodo v praznični številki že lahko napolnili koticček za mlade, v katerega pa, kakor že vemo, radi pokukajo tudi borci.

Smiljana Adamič

Tina Zabar

Alenka Obid

go ogledovali in si nato podali roki. Jaz sem Urša. Jaz pa Alenka. Zadrego sta prekinili Snežana in Maja. Skupaj smo se odpravili na ogled Novega mesta. Hodili smo mimo raznih znamenitosti in se pogovarjali o vsem mogočem,« je povedala Alenka Češnovar iz Škofje Loke. Moniki Jakša iz Celja se je globoko v spomin vtisnil film Ljudje ob Krki, ki je mlade seznanil z vsemi znamenitostmi Dolenjske, prikazal življenje ljudi, znane gradove, Otočec, Dolenjske Toplice, Bazo 20, reko Krko, Novo mesto, Žužemberk in druge kraje. Pa ne samo Monika, tudi drugi pionirji so menili, da je ta film vreden ogleda, ker marsikaj pove. To nam je zaupala naša Smiljana Adamič iz Stranic. In kdo se ne bo spominjal četrtekovega družabnega večera z Matejo Koležnik? Vojko Kotnik iz osnovne šole Boštanj je povedal: »Na tej »žurki« je bilo vsega: hrane, plesa, igre, zabave.« Tudi naša Tina Zabar iz Bežigrada se ga bo spominjala. Lahko si predstavljate, saj je prišla z nogo v mavcu.

Petkovo jutro se je začelo resno – z otvoritvijo razstave šolskih glasil v avli Doma JLA, nato pogovor s predsednikom Društva novinarjev Slovenije Slavkom Frasom ter s Sergejem Vošnjakom. »Zelo zanimiv pogovor, le prekratek se nam je zdel,« menijo pionirji dopisniki, ki so si nato, razdeljeni v trinajst skupin, ogledali razne delovne in druge organizacije v Novem mestu. Sprejeli so jih IMV, Krka, Labod, Novoteks in Pionir, uredništva Dela, Valja in Dolenjskega lista, Tiskarna Novo mesto, osnovne šole 15. divizije Grm, Katja Rupena in Milka Sobar-Nataša pa še Srednja šola tehniških in zdravstvenih usmeritev. Naša Alenka Obid iz Kopra je bila v skupini, ki si je ogledala tovarno Labod – kako režejo blago za moške srajce, kako zlepijo ovratnik, kako avtomat zažije žepe in končno kako končni izdelek zlikajo. »Vse to delajo s posebnimi stroji,« pravi, »in vse je tako

Premrl-Vojko iz Kopra. Tina in Smiljana sta obe petošolki, Alenka pa hodi v šesti razred. Tista urica, ki so nam jo odmerili za pogovor, je kaj hitro minila, kar prehitro. Vprašanja so bila obojestranska: kako oni pišejo in kako delamo mi v uredništvu, s kakšnimi težavami se srečujejo oni in s kakšnimi mi. Kaj je na naši mladinski strani, ki mora biti izraz tistih, ki pišejo, prav in kaj bi še veljalo poskusiti. Predvsem je naše dopisnice zanimalo, ali prihaja dovolj prispevko za našo stran na TV-15. Prihaja, prihaja, gradiva nam nikoli ne zmanjka. Vedno nam ostane kaj v zalogi, kar morda nikoli ne bo moglo biti objavljeno. In škoda je to, pa ni prostora. Omejeni smo le na eno časopisno stran na teden, mladih dopisnikov v Sloveniji pa je toli-

ko. »Zakaj pa potem nismo bolj »debeli«?« sprašuje Tinka. Tudi za druge dopise že zmanjkuje prostora v našem listu TV-15, ne samo za mladinske. Namesto debelejši postajamo tanjši. V to nas silijo finančne težave, pa kaj bi s tem obremenjevali še mlade dopisnike. Z sedaj res ni možnosti, da bi bili debelejši.

To in ono smo si povedali. Smiljana pravi, da zelo rada prebira TV-15 Naš tovariš in da ni kaj več dodajati. »To je v resnici list za borce in borci, s katerimi se večkrat pogovarja-

Petkov popoldan in večer sta minila v razgovoru o vprašanih obveščanju ki so ga organizirali člani uredniškega odbora mladinskega glasila Valj iz Novega mesta, ob otvoritvi razstave glasil pionirjev občine Novo mesto v študijski knjižnici ter ob ogledu še nepredvajane televizijske oddaje, namenjene mladim. Srečanje se je končalo v soboto dopoldne na Bazi 20 s kulturnim programom in podelitvijo nagrad ter priznanj najboljšim šolskim glasilom.

Živa Drole

Mladinski sestanek z Andrejem Brvarjem

Na zadnjem sestanku mladincev v krajevni skupnosti Škofije smo natančneje izvedeli o obisku predsednika ZSMS Andreja Brvarja. Tudi mi osmošolci smo si zastavili v program dela, da se bomo pripravili na njegov obisk.

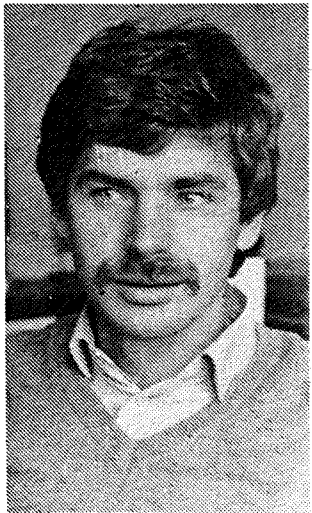
Tista sredo, 8. oktobra, se nam je v šoli še posebno vlekla, kajti komaj smo čakali večer in seznanev z Brvarjem.

Že popoldne smo pripravili dvorano in vanjo postavili stole, za katere smo bili rahlo v skrbeh, da zaradi slabega vremena ne bodo v celoti zasedeni. Vendar smo se zmotili.

Ko sem zvečer stopila v dvorano, nisem mogla verjeti. Vsi stoli so bili zasedeni, še več – tudi po dva sta se stiskala na enem. Nekako sem se znašla in se usedla, nato sem z očmi iskala Andreja.

»Je mogoče tistile z brado?« Ne, ni. Ali pa tisti v sivi obleki?« Da, to je bil on. Sestanek se je začel. Hermina, naša predsednica, je povedala, da je prišel Brvar k nam

zato, ker smo med bolj aktivnimi OO ZSMS v občini Koper. Predstavila nam je tudi goste – delegate iz republike,

Andrej Brvar, predsednik OK ZSMS

občine, predstavnika KS, ZZB, ZK, ŠSD in veliko drugih, ki jih nisem poznala.

Pogovor so začeli sproščeno. Mladinci smo predstavili svoje delo. Povedali smo, na katerih področjih smo aktivni in kaj delamo. Tudi pred-

stavniki KS in DPO so predstavili svoj program aktivnosti ter nas pohvalili, da smo »mladina in pol« saj smo povezani z vsemi DPO v kraju.

Potem smo od »hvaljenja« prešli k našim problemom. Teh pa ni malo. Glavni je seveda prostor – ta misel se je kot refren vlekla skozi ves sestanek. Sestajamo se lahko le v gostilnah, tam pa imajo starejši skozi na ustih: »Današnja mladina!«

Andrej Brvar je ob tem povedal svoje misli in poudaril, da se moramo za prostor boriti. Pri prizadevanjih pa nam morajo pomagati tudi krajanje. Predstavniki KS so nam pomoč resda obljubili, in sicer tudi finančno, če bo to potrebno.

Nato smo razpravljali o vzrokih, zakaj so mladinci aktivni le do 18. leta, zakaj starejši nočejo pomagati z delom v OO ZSMS.

Takole smo premišljali:

Veliko mladincev odide po srednji šoli v Ljubljano, nekaj se jih zgodaj poroči. Končno pa je tudi program dela preozek in ne zadovo-

ljuje vseh od 15. do 27. leta starosti...

Ura in pol je bila kmalu za nami. Končali smo sestanek in se odpravili proti prostoru ŠD. Ogledali smo si trening naših rokometašic, ki so si v najhujšem dežju nabirale moči.

Tudi ta del programa je bil za nami. Sledil je zabavni del: prigrizek v prelepo urejeni vinski kleti na Plavjah. Moram povedati, da smo bili ob vstopu začudeni. Police s steklenicami vseh vrst vina so bile čudovite.

Posedli smo okrog lesene mize in takoj je zavelo med nas prijetno ozračje. Pogovarjali smo se, smejali, peli, jedli in pili. Ura pa kljub temu ni prenehala tiktakati.

Ko se je Andrej Brvar poslovil od nas, se nam je zahvalil in navdušeno povedal, da je bil res prijetno presenečen.

Za konec moram povedati, da nam je KS že priskrbela prostor, v katerem se bomo zbirali in še uspešneje delovali.

ALENKA FERLUGA, 8. r. OŠ Škofije

Ime po Marici Štrukelj

V nedeljo, 7. oktobra 1984, je bila v Kanalskem Lomu krajevna slovesnost, na kateri je bil zunanji oddelek osnovne šole Dušan Munih Most na Soči v Kanalskem Lomu poimenovan po padli, hrabri partizanki, domačinki Marici Štrukelj. Proslave so se udeležili tudi borke in borci Gradnikove brigade ter borke prve dekleške čete na Primorskem.

Borci so učencem šole poklonili skoraj 100 različnih literarnih del, ki bodo obogatila knjižno zbirko šole. Učenci smo bili presenečeni. Vse knjige smo pregledali in z velikim veseljem jih bomo brali. Za lepo in koristno darilo se darovalcem lepo zahvaljujemo. Vabimo jih, naj se še kaj oglasijo v naši šoli in nam povedo o hrabrih dejanjih vaščanke Marice Štrukelj. Hvala vsem, ki so na kakršenkoli način pomagali, da je naša šola dobila novo ime.

Učenci in učiteljici

Stoti rojstni dan Antonije Šturman

Pred kratkim smo slavili 102. rojstni dan Rudolfa Primožiča s Tinjana. Takrat še nismo vedeli, da imamo pri nas tudi ženo stoletnico.

V četrtek, enajstega oktobra, je slavila stoti rojstni dan Antonija Šturman z Zgornjih Škofij. Stoletna nona Antonija živi s hčerko v prijazni hiši na začetku vasi. Ob častitljivem jubileju ji je hčerka Cirila ob sodelovanju vaščanov priredila lepo slavo. Udeležili smo se ga tudi nekateri učenci in tovarišice naše šole ter predstavniki krajevnih skupnosti. Spoštljivo smo se približali njenemu domu. Bili smo obloženi s skromnimi darili in cvetjem. Toplo so nas sprejeli. Slavljenska je bila na invalidskem vozičku. Razveselila se je našega prihoda. Vsi po vrsti smo ji čestili.

tali. Še posebej smo jo osrečili s pesmicami, ki smo jih zapeli, in recitacijami. Tudi sama nam je povedala pesmico v domačem narečju. Bila je vesela in zgovorna. Pokazala nam je rjuhe, ki jih je vezla pred osemdesetimi leti. Pripovedovala nam je o svoji družini in življenju v prejšnjih časih. Dala nam je pa tudi veliko navodil za naše življenje. Urica prijetnega pogovora je hitro minila. Poslovi smo se od Antonije Šturman. Domači so nam zaupali, da jo bodo še cel dan obiskovali prijatelji, sorodniki in znanici.

Tudi sami smo sklenili, da ta prvi obisk ne bo zadnji.

ALEKSANDRA ZONTA
ALENKA LIČEN

4.a
Osnovna šola Oskarja
Kovačiča Škofije

Srečanje s partizanskim kurirjem Srečkom

Pred kratkim so se borci Kokrškega odreda podali na devetdnevni pohod po nekdanjih poteh. S tem so počastili 40-letnico obnovitve odreda. Pohodniki so se na svoji poti ustavili pri številnih spomenikih padlim, pri partizanskih delavnicah in bolnišnicah in obiskali domačije, ki so vse, kar so imele, delile z borci in tako neizmerno pomagale naši vojski.

Kakor številni mladi smo se borcev priključili tudi učenci naše šole. Spremljali smo jih košček poti – od partizanske bolnišnice Košuta do Predvorja. Tokrat smo se že drugič srečali z nekdanjim kurirjem odreda in enim izmed organizatorjev tega spominskega pohoda – Dušanom Feldinom-Srečkom. Prvič smo se z njim pogovarjali marca, ko nam je izročil kurirčkovo torbico, ki smo jo kot prvi ponesli na pot preddvorski pionirji. Že takrat smo se dogovorili, da nas bo tovariš Feldin še obiskal in nam povedal nekaj zanimivosti iz partizanskih bojev na našem območju. Nekdanji kurir, obveščevalec in diverzant svoje obljube ni prelomil. Pretekli četrtek se je ustavil v naši šoli in nam namenil dve zanimivi uri zgodovine. Nekaj tega bomo poskusili zapisati, vendar moramo priznati, da si vsega nismo mogli natančno zapomniti. Zato si želimo, da bi Srečkova knjiga spo-

minov Skozi zanke in zasebe, ki jo pripravljala, čimprej prišla med nas, nam zapolnila marsikatero vrzel v spominu in obogatila poznavanje dogodkov v naših krajih.

Dušan Feldin se je rodil 1925. leta v Naklem. V družini je bilo pet otrok – štirje fantje in eno dekle. Starša sta bila narodno zelo napredna, še posebno mati, po rodu Tržacanka, ki je na Gorenjsko pribežala pred italijanskim fašizmom.

Kakor njegova starejša brata je tudi Dušan želel študirati, zato se je v Kranju vpisal v gimnazijo. Končal je tri razrede, potem pa ga starša nista mogla več vzdrževati in se je še ne šestnajstleten moral zaposeliti pri železnici, kjer je delal tudi njegov oče. Kmalu nato je izbruhnila vojna.

Že v začetku se je vključil v osvobodilno gibanje. Raznašal in trosil je razne letake, prenašal različna sporočila, zbiral določene podatke na železnici. Dokončno prelomnico pa je doživel ob tragičnem dogodku v jami na Okroglem. Smrt osmih partizanov je zbudila v njem neizmeren odpor do okupatorja in mu še utrdila partizansko zavest. Nekaj časa je še ostal pri železnici, saj je ravno tam lahko dobil veliko koristnih podatkov. Vendar pa so tla zanj kmalu postala prevročna, zato je v začetku 1943. leta odšel v Udin boršt, kjer je

bilo središče partizanskega delovanja v tem delu Gorenjske. Postal je kurir in obveščevalec Kokrškega odreda.

Pripovedoval nam je o številnih dogodkih na njegovih kurirskih poteh. Kljub mrazu in globokemu snegu je tudi po trikrat na dan šel čez Bašelsko sedlo. Bil je neustrašen in spreten, vendar pa je dejal, da je imel kot partizan tudi veliko srečo. Nekega dne je namreč s kolegom hotel prepeljati pošto, pa ga je malo pred Goričami ustavila nemška policija. Temelejito so ga preiskali, odložili je moral vso obleko in čisto je bil že prepričan, da bodo tokrat našli, kar so iskali. Pa na srečo pošte niso odkrili. Sedeža kolesa, kjer je bila skrita, se ni nihče dotaknil. Od takrat naprej so ga klicali Srečko.

Jeseni leta 1944 je opravil tečaj za diverzante in je potem do konca vojne organiziral in sodeloval v raznih diverzantskih akcijah. Porušili so več mostov in s tem onemogočili okupatorjev promet. Največja izmed teh akcij pa je bilo miniranje hotela »Evrope« januarja 1945 v Kranju. Namen vseh teh akcij ni bilo le ubijanje in rušenje, marveč uničevanje okupatorjeve samozavesti in zbujanje občutka, da ni nikjer več varen, nepremagljiv.

Počasi se je bližal konec vojne. Tovariš Srečko je osvoboditev pričakal v Kranju. Doma ni imel več, saj so

mu starša Nemci med vojno ubili. Poleg Srečka sta bila med partizani še dva njegova brata. Po osvoboditvi se Dušan ni vrnil domov. Do leta 1950 je ostal pri vojaški policiji, potem pa se je vrnil v Kranj, kjer si je kmalu ustvaril družino. Ob delu je najprej končal ekonomsko srednjo šolo, nato pa še študij na visoki ekonomsko-komercialni šoli v Mariboru. Zdaj živi na Zlatem polju v Kranju. Čeprav je že upokojen, je še vedno izredno aktiven, poln življenjske energije in volje do dela, predvsem do dela z mladimi, s katerimi se je družil vse življenje. Z njimi sodeluje v krajevni skupnosti in v svojem rojstnem kraju – Naklem, kjer skupaj s svojim sinom trenira tamkajšnje osnovnošolce v nogometu. Rad pa se odpravi z njimi tudi v planine, po svojih nekdanjih poteh, in jim pripoveduje o preteklih hudih, a tudi lepih dogodkih in trenutkih, polnih tovarištva in prijateljstva in vere v lepšo prihodnost.

Tovarišu Dušanu Feldinu-Srečku želimo še veliko lepih trenutkov in srečanj z mladimi, čimprejšen izid njegovih spominov in pa seveda zdravja in zadovoljstva v osebnem življenju.

ANDREJA KERN, JANA REHBERGER in MINKO KRIŽNAR,
8. razred osn. šole Matija Vajnceva v Predvorju

Knjiga, moj prijatelj

V mesecu knjige je prav, da malo pokramljamo o tem našem najbolj zvestem in nevsiljivem prijatelju, ki nam krajša čas, odpira pogled v svet, v majhne skrivnosti in v velike znanosti, ki zna peljati v pravljčni svet kakor tudi v svet resnice, v zgodovino. Med takšnimi knjigami so tudi tiste, ki pišejo o našem narodnoosvobodilnem boju. Koliko zgodb ste že prebrali, dragi naši mladi prijatelji, kolikokrat ste v mislih že korakali z drobnim kurirčkom in s pomembno pošto mimo sovražnikovih zased naravnost v partizanski štab ali pa morda trosili letake, pomagali ranjencem in bili celo sredi ognjenega pokanja. Ja, ja, vse to zna pričarati knjiga. Čeprav so danes knjige zelo drage, za marsikateri žep celo predrage, pa ni tako težko priti do njih. Cesar nimate doma na knjižni polici, najdete v knjižnici. Saj imate v vaši šoli knjižnico, mar ne? V večjih krajih so še mestne knjižnice pa sindikalne, delavske. Povsod je na policah med knjigami tudi kaj za vas. Na splošno velja, da so šolske knjižnice dobro obiskane, ne samo po številu izposojenih knjig, ampak tudi po številu tistih, ki si knjige izposojajo. To pomeni, da bralci niso vedno le eni in isti, le peščica najbolj navdušenih, ki jim v šali včasih pravimo knjižni molji. Takšen knjižni molj je tudi naša Alenka Melan. »Knjige imam najraje,« piše. »Zvečer sploh ne zaspi, če ne preberem nekaj strani. Mama me je nekaj časa zaradi tega tudi kregala. Sedaj pa me pusti pri miru, ker vidi, da nič ne pomaga. Knjiga je moja najboljša prijateljica. Z njo se tudi pogovarjam. S tem pa nočem reči, da nimam drugih prijateljev. Najbolje se razumeva z Zoro. Hodiva v isti razred, v 5. c. Najbolj je zanimivo, ko z Zoro bereva isto knjigo, potem pa se o njej pogovarjava. Rada bi prebrala vse knjige v naši šolski knjižnici. Naša tovarišica knjižničarka pa je zelo prijazna in mi vedno svetuje, kaj naj berem.«

Morda vas zanima, kaj je naša založba Borec predvidela za mladinski program v letu 1985, torej katere nove knjige bomo lahko brali. Kurirčkova knjižnica bo ponudila štiri knjige. Aleksandra Marodiča Deček iz zaboja je nežno očarljiva in prepričljivo izpeljana povest o vojnem otroštvu Polajnarjevega Mihca in o vojnem otroštvu še mnogih drugih njegovih vrstnikov pri nas. Miha Mate je za mlade bralce napisal Kurjo vojsko, ki je nekakšno nadaljevanje njegove bosopete družine. Gotovo jo že poznate, če pa je še ne, posežite po njej, saj vam bo odkrila poseben otroški svet. Nadvse zanimivo branje bô Sandija Sitarja Brata Rusjana, sodi in letala, ki bo prinesla zgodbo o življenjski usodi in delu pionirjev slovenskega letalstva, bratov Edvarda in Jožeta Rusjana. In še darilna knjiga Kurirčkove knjižnice – Kurirček Tinček, to bo izor najuspešnejših slikanic akademskega slikarja Bineta Roglja.

V zbirki Liščki nas bodo prihodnje leto pozdravile knjige: Ade Tomasetig Pravljičice mojega očeta in moje mame, Neže Maurer Kadar Vanči riše ter Afanti Ujgurske ljudske povesti iz Sinkiang na Kitajskem. Kurirčkova torbica bo imela štiri male slikanice. Ob štiridesetletnici osvoboditve prihodnje leto pa bo izšla še posebna zbirka z dvema knjigama. Prva bo ponatis povesti o vojnih časih v Murski Soboti Med v laseh, ki jo je napisal Branko Šömen, druga pa nosi naslov Marjetka ve, kaj je vojna. Avtorica te otroške vojne kronike je Marjeta Dajčman.

To je samo nekaj od tistega, kar prinaša knjižni trg. Torej, beriva bo še dovolj. Želim vam veliko prijetnih uric s to ali ono knjigo v roki.

Živa

Savinjska planinska pot

V Savinjski dolini je bila 15.10.1972 pri planinskem domu na Homu odprta Savinjska planinska pot. Do danes jo je prehodilo 1050 planincev iz Slovenije, Hrvaške, Srbije in Avstrije. Naša planinska pot je krožna. Pot se začne v Letušu, kjer je spominška plošča na začetek razgovorov o kapitulaciji Lohrovih bojnih enot. Čez Dobrovlje pridemo do lovske koče na Bezovcu, kjer bomo uživali v razgledu nad dolino. Čez sam vrh se bomo spustili do Doma borcev 1. savinjske čete na Dobrovljah, se nato dvignili mimo Tihe lepote, kjer stoji spomenik Borcem Bratčeve brigade, mimo Jegovnika in smo pri Veliki cerkvi. Levo navzdol se lahko spustimo do planinske koče 1. Štajerskega bataljona na Čreti (PD Vransko) ali pa čez Hlevišo mimo spomenika štirim borcem iste brigade. Na koncu gozda je spomenik Neznanemu kurirju (TV 22 S). Pred nami se odpre svet, kjer je bila prva frontalna partizanska bitka na Štajerskem (26.10.1941). Le kratek čas gremo po cesti 1. štajerskega bataljona, nato z nje nad Ropasove peči z lepim razgledom nad dolino in Posavsko hribovje, mimo Ručgarja na Tolsti vrh. Se prej pa lahko gremo do spomenika, kjer sta padla Vera Šlander-Slavka in Dušan Kraigher-Jug

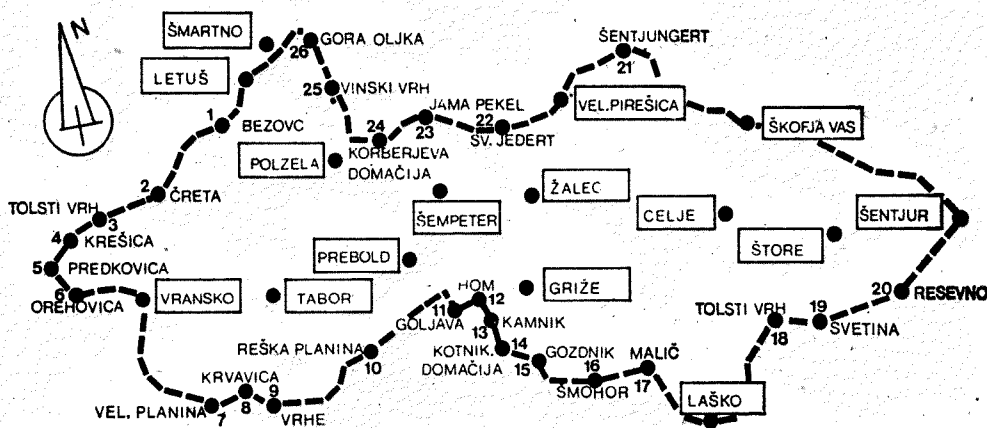
(15.6.1943). Ko se spustimo z vrha mimo Ptice in Planinca, je za njim na jasi grob borca 2. grupe odredov. Če pa gremo po cesti do sv. Jošta, gremo mimo spomenika borcem 2. grupe odredov, padlim v boju proti okupatorju 7. novembra 1942 na Dobrovljah. Ko se spuščamo od Jošta na Lipo, nas tabla opozori, da si desno po stezi lahko ogledamo še kraj partizanske bolnišnice pod Štrukljevimi pečmi. Povzpeti se moramo na Smolnik (1002 m) in mimo lovske koče na Orehovici na Gorico nad Vranskim, do spomenika 174 padlim borcem iz enot 4. operativne cone, z Vranskega čez Ločnico in v Dolino Zaplanine mimo spomenika 39 borcem 4. operativne cone, naprej na sedlo Presedle, na Veliko planino (1206 m), čez Krvavico (906 m), mimo Zajčeve koče (750 m) taborskih planincev do Doma savinjskih in revirskih borcev na Vrheh. Tu je bila tudi postaja TV. Malo se oddaljimo od osrednjega grebena Posavskih hribov in pridemo do planinskega doma v Marija Reki. Spustimo se v dolino, dvignemo na Goljavo in z nje v dolino potoka Kolja, kjer je tudi nekaj spomenikov NOB. Dvignemo se do planinskega doma na Homu, čez Kamnik, kjer je na vrhu skromen bivač, mimo lovske koče pod Gozdnikom

na sam vrh, ki pomeni simbol poti. Na vrhu je tudi skromen bivač. Z njega se spuščamo mimo »treh smrek«, kjer je spomenik borcu, po novi gozdni cesti mimo prevalske kapele na Šmohor. Tu gre tudi TV pot. Od planinskega doma se spustimo v Laško in dvignemo na Tovst nad Celjsko kočo. Z njega po slemenu do Ramanc, kjer stoji Vrunčev dom (dom ZB). Tu smo hodili tudi po poti 14. divizije in poti Celjske čete. Ko se spuščamo in ponovno dvignemo na sleme mimo domačije s ploščo, kjer so se zbirali borci Celjske čete, smo prišli na razpotje, kjer stoji spomenik Celjski partizanski četi. Kmalu smo pri planinskem

domu na Resevni. Navzdol v Šentjur gremo mimo spomenika Cvetki Jerinovi in Dušanu Lahu. S Šentjurja se dvignemo na razglednih griček (sv. Rozalija) in z njega mimo ribnikov v Skofjo vas in od tod mimo Šmartinskega jezera na znano izletniško točko Celjanov - Goro (569 m), tu je tudi spomenik dvema borcem. Čez Galicijo, veliko Pirešico na lovsko kočo pod sv. Jedert. Pot drži mimo kraške jame Pekel, kjer je bila 11.10.1984 odprta gozdno-geološka učna pot. Čez vrh Martjakov, mimo spomenika borcem - domačinoma, lovske koče in korbarjeve domačije navzdol. Prišli smo do Seneka, stare graščine z novim domom za ostarele in hortikulturnim parkom nad Polzelo. Čez Slatine na Vimperk in po slemenu mimo Juga na vrh Gore Oljke (734 m), kjer je pla-

ninski dom polzelskih planincev. Tu so mladinci 1979 leta postavili obeležje konferenci SKOJ. Čez Rečico ob Paki v Letušu. Tako smo končali našo pot. Tu lahko sedaj iščemo mir in senco gozdov. Nepopisno je spomladansko zelenje mladega gozda, košene, polne raznobarnega cvetja poleti, jesen čudovitih barv in tudi zimski turni smuk ni odveč. Nekdo je zapisal: Dobrovlje je treba v celoti doživeti! Toda to velja za celotno planinsko pot, kajti spoznali smo dolino z višje perspektive in odkrili marsikateri kucelj z enkratnim razgledom, ki je bil prej neznan. Pa srečno pot! Dnevnik poti za odtise kontrolnih žigov imajo pri Meddržbenem odboru pri PD ZABUKOVICA 63302 GRIZJE, ki za prehojeno pot pošlje častno spominsko značko.

Š. Jordan

Zdraviliško klimatsko zdravljenje udeležencev NOV se bo nadaljevalo

Na seji 16. oktobra 1984 je Zvezni komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov obravnaval nekatera zelo aktualna vprašanja s področja borčevsko-invalidskega varstva, med drugim problematiko zdraviliško-klimatskega zdravljenja udeležencev NOV, spremembe zakona o obveznostih federacije za pokojnine borcev, izplačila denarnih prejemkov prek Poštne hranilnice Beograd in varstvo borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev po republikah in pokrajinah.

Kot je znano, je nastala začasna prekinitev pošiljanja upravičencev na zdraviliško-klimatsko zdravljenje. Vzrok je bil v velikem povečanju cen zdravljenja, zaradi česar je začelo primanjkovati sredstev in ni bilo mogoče sprijeti uresničevati vseh odobrenih zdravljenj. V okviru reševanja te problematike je Republiški komite za borce in vojaške invalide Slovenije na seji zveznega komiteja predlagal, naj glede na visok dvig cen zdraviliških storitev izjemno letos odobrijo dodatna sredstva za zdraviliško zdravljenje. Ta predlog je bil sprejet ob upoštevanju vseh razlogov in specifičnosti te oblike varstva v SR Sloveniji. Republiški komite je v tem smislu že dal navodila občinskim upravnim organom, naj nadaljujejo s postopki in reševanjem zahtevkov za zdravljenje vojaških invalidov in nosilcev partizanske spomenice 1941. Upravičencem naj se zdravljenje omogoči do konca letošnjega leta v breme dodatnih sredstev.

O spremembah zakona o obveznosti federacije za pokojnine borcev je bilo objavljeno v Delu 17. oktobra kratko obvestilo, v zvezi s katerim je potrebno pojasniti, da predvidene zakonske spremembe ne bodo vplivale na višino pokojnin borcev. Pokojnine namreč izplačuje Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, federacija pa prispeva del sredstev za borčevske pokojnine. Pri omenjenih sredstvih gre le za to, da je dosedaj federacija skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja pokrivala sredstva za ves znesek odmerjene pokojnine. Sedaj pa bi federacija plače-

vala le sorazmeren del pokojnine nad tistim delom, ki upravičencu pripada iz delovnega razmerja, ne pa več celotnega zneska. Gre torej le za drugačen način financiranja oziroma zagotavljanja sredstev, ki pa se bo pokazal le v odnosu federacija - skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, na same pokojnine pa ne bo imel vpliva.

Glede prenosa izplačil invalidskih prejemkov na Poštno hranilnico Beograd je bilo na seji zveznega komiteja ocenjeno, da je prenos izplačevanja uspel, dogovorjeni pa so bili tudi ukrepi za odpravo nekaterih pomanjkljivosti, ki se v praksi včasih še pojavljajo.

Glede obravnave problematike varstva borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev po republikah predpisih je potrebno omeniti predlagane spremembe republiškega zakona o vojaških invalidih. Spremembe so oblikovane tako, da ne bo zmanjševanja pravic socialno ogroženih invalidov. Invalidski dodatek se bo nekoliko zmanjšal le tistim upravičencem, ki imajo druge višje prejemke, približno 2.200 do 5.600 upravičencev z nizkimi prejemki pa bi po novem dobivalo višji invalidski dodatek kot doslej. Da bi to bilo mogoče zagotoviti v okviru danih sredstev, predvidevajo razveljavitev regresa pri nakupu motornega vozila. Kot nadomestilo pa se z banko dogovarjajo za zagotovitev ugodnejših posojilnih pogojev.

Za varstvo borcev v letu 1985 je v federaciji določeno 53 odstotkov, v SR Sloveniji pa 50 odstotkov več sredstev glede na porabo v letu 1984. Občinskim upravnim organom je priporočeno, naj pri sredstvih za priznavalnino načrtujejo 60-odstotni porast glede na leto 1984. Zato Republiški komite predvideva, da bo sredstva za varstvo borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev v letu 1985 dovolj, tako da pravice ne bodo okrnjene in bo mogoče upravičencem dajati vse oblike varstva, ki jim grejo po zakonih in drugih predpisih. Svetovalec predsednika republiškega komiteja Janez Keržan

40. obletnica ustanovitve 3. brigade VDV

Nekako neopazno in nezaznamovano je šel mimo nas pomemben dogodek, in to 40. obletnica ustanovitve 3. brigade VDV, imenovane tudi Štajerska. Borcem, ki so se bojevali v tej posebni slovenski vojski, povejmo, da smo to jubilejno obletnico počastili času primerno, skromno, a dostojno.

Osmega septembra so se zbrale delegacije: odbora skupnosti borcev brigade, 1. revirsko-savinjskega bataljona, 3. pohorskega bataljona in 4. koroškega bataljona v Radmirju, na kraju, kjer je bila ustanovljena 3. brigada VDV. Ob spomeniku, postavljenem v spomin na formiranje 3. brigade VDV v Radmirju, smo opravili skromno slovesnost. Borce je najprej v imenu domačinov pozdravil predsednik Gasilskega društva Radmirje, pionirji osnovne šole Radmirje pa so pripravili kulturni program in borcem podarili šopke cvetja.

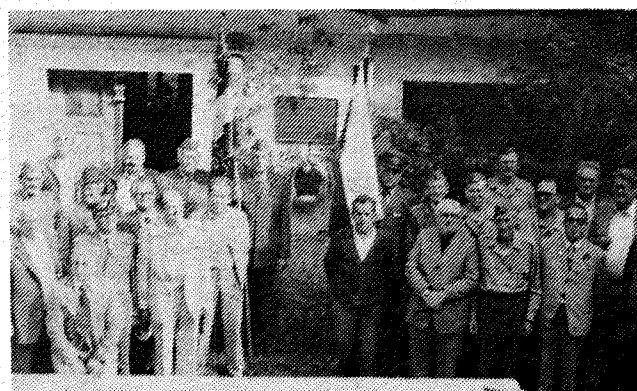
O pomenu te obletnice, o bojni poti 3. brigade VDV je navzočim spregovoril Zdravko Gomezel - Janez, namestnik komandanta brigade. Poudaril je, da je bila najpomembnejša naloga 3. brigade VDV vsekakor neizprosni boj proti notranjim sovražnikom vseh barv, proti raznim nemškutarskim in gestapovskim agenturam, ki so ustrahovale slovenski živelj na tem območju.

Zelo uspešno pa so vedevejci tudi napadali okupacijsko vojsko tako samostojno, kjer so le mogli, kakor tudi v sodelovanju z drugimi partizanskimi enotami. Zaradi vsega tega so pripadniki 3. brigade VDV lahko upravičeno ponosni na svoj velik prispevek za osvoboditev domovine.

V vrstah VDV so se bojevali predvsem mladi fantje, ki so bili zavestno vdrani revoluciji. Vsak pripadnik VDV je moral biti vedno in povsod primer in zgled novega vojaka, zavestno discipliniran in vdan osvobodilnemu boju slovenskega naroda.

Po slovesnosti ob spomeniku v Radmirju so delegacije bataljonskih in brigadnih skupnosti na poti v Mozirje obiskale še Dolino pri Bočni, hišo, na kateri plošča pove, da je bil tam formiran štajerski bataljon VDV iz čet, skupin ali grup štajerskih vosovcev. Tu je zbranim spregovoril Dušan Povše, komisar 1. bataljona 3. brigade VDV. Nazorno je orisal sedajni položaj in naloge nedekadnih pripadnikov VDV pri premagovanju ovir na poti samoupravnega razvoja naše družbe.

Nato smo odšli v Mozirje, kjer je bila v Savinjskem gaju prisrčna proslava ob 40. obletnici osvoboditve Zgornje Savinjske doline. V bojih za osvoboditev Zgornje Savinjske doline je sodelovala tudi novo ustanovljena 3. bri-

gada VDV. O pomenu obletnice je govoril Franc Poglajen-Kranjc, kulturni program pa so uspešno izvedli učenci Osnovne šole Mozirje.

Na tej slavnosti je skupščina občine Mozirje podelila 3. briga-

di VDV plaketo v priznanje in zahvalo za njen prispevek pri osvoboditvi Zgornje Savinjske doline. Na tovariškem srečanju so borci obujali spomine na vojne dni.

Franjo Marošek

Laze in Uršna sela vabijo

V sicer skromnem načrtu prireditev in proslav ob letošnjem občinskem prazniku Novega mesta, prilagojenem času in razmeram, bodo to soboto, 27. oktobra počastili spomin na nekatere dogodke pred 40 leti. Na Dol. Lazah bodo ob 13.30 odkrili spominsko obeležje kot pomnik 1. zasedanja okrajne narodnoosvobodilne skupščine Dolenjske Toplice, ki je bilo 21. maja 1944. Že mesec dni prej so v tistem letu izvolili 20 krajevnih NOO in 20 odposlancev za skupščino takratnega topliškega okraja.

Hkrati bodo odkrili ploščo v spomin na 40-letnico partijske šole novomeškega okrožja, ki je v tem kraju delovala od aprila do septembra 1944. Vodstva organizacij in odbor pri občinski skupščini vabijo na spominsko slavo občane, predvsem pa tudi odbornike in nekdane odposlance ter tečajnike partijske šole. Posebnih obvestil niso pošiljali, zato velja tudi to sporočilo kot vabilo na Laze in Uršna Sela, znani partizanski postojanki in zelo razgibanim krajem v letih NOB.

Posebni avtobusi bodo vozili od 11. ure naprej iz Straže, Dol. Toplice in Novega mesta.

Tg.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektorka-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. o. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Veliko besed bi...

Razprava o tem, kaj vse in koliko bi si prihranili ali privarčevali, je seveda brez pomena, ker je odločilni, usodni »če«. Kaže pa, da pri nas - kakor menda tudi po vsem svetu - razpravljamo do nezvesti prav zaradi tistega »če«; vse bi bilo prav, človeštvo bi živel presrečno - kako, si sploh ne moremo zamisliti, tako rekoč brez zgodovine, brez vojn, gospodarskih stisk, brez norcev, kraljev, diktatorjev, teroristov, krvnikov in celo brez bank, a brez gostiln in podobnih »lokalov« bi sreča menda vendar ne bila popolna. Jasno pa je, da bi bilo mogoče pogrešati res marsikaj, le brez »če« ni mogoče živeti in ne umreti. Res bi si prihranili veliko besed, če... a kaj bi nam potem še ostalo? Ali niso besede vsebina življenja, ne glede na to, da so prazne kakor naše malhe (kot to radi dokazujemo med večnim »sodobnim« tarnanjem)? Ne glede na to, koliko napovedi se izpolni, ali koliko obljub se nam uresniči, vselej nam ostanejo vsaj prazne besede.

Torej ne bomo prihranili niti besedice, ker bomo kljub vsemu obhajali (ne obljajali!) v tem mesecu med drugim še mednarodni dan varčevanja. Čudno je, da se vsi posebni, slovesni, neogibni dnevi, tedni in meseci sploh se lahko zvrstijo, zlasti še oktobra, ko hkrati slavimo (?) dan živali in teden otroka, kar je menda vsaj neškodljivo, tako da svoj praznik preživijo tako živali kot otroci, ne da bi se tega zavedali. Upajmo vsaj, da se ne kesamo, ker smo potrošili toliko besed (in še kako balonsko napihnjenih!), saj so tudi to velike žrtve, pomislite, koliko duševnega napora nas je vse to stalo, da smo dokazovali veličanski pomen praznovanja dneva živali, da o tednu otrok ne govorimo! Veliko besed bi si prihranili, če bi ne bilo treba praznovati vseh teh in podobnih svetovnih ali zivalskih dni, toda, kaj bi s prihranki, ki se ne obrestujejo! Besede pa se menda tako ali drugače obrestujejo ali maščujejo, zaradi njih smo postali slavni govorniki, geniji pletenčenja, mojstri mlačve prazne slame, najditelji večinih resnic (ki jih, na srečo, vsaj nihče ne razume).

Tu zapisane besede pa so kajpak krivoverske, grde, ker hote ali kakorkoli že blatijo plemenite, nadvse koristne namene, kakršni so pripisani vsemu temu obhajanju znamenitih dni, tednov ali mesecev brez konca in kraja. Samo pomislimo, kdo bi nasprotoval vsemu temu slovesnemu cingljanju v večno in večjo slavo prigodnim dnevom - od pusta, prvega aprila pa do svetovnega dneva varčevanja! Varčujte, varčujet z vsem, le besede zapravljajte, poplavite z njimi vso to nezavedno, dremajočo, zasostalo ljudsko trumo, ki ji je treba vsako leto posebej trobiti, da oktobra obhajamo tudi svetovni dan varčevanja! Varčujte! Kako? No, ali prav ta mesec ne hlastate kar vročično po krompirju, zelju, sadju, kurivu itd. Za zimo? Ali je to varčevanje? Zakaj bi torej vsaj enkrat na leto ne obhajali rajši dan splošnega zapravljanja, ker vse druge dneve tako ali tako, kot po naravnih zakonih preživimo v znamenju ali duhu varčevanja? Nas vprašajte, kaj je pravzaprav varčevanje - veliko besed bi si prihranili...

efes